

DET KONGELIGE
UTENRIKSDEPARTEMENT

Meld. St. 25

(2013–2014)

Melding til Stortinget

Utdanning for utvikling

DET KONGELIGE
UTENRIKSDEPARTEMENT

Meld. St. 25

(2013–2014)

Melding til Stortinget

Utdanning for utvikling

Innhold

1	Innledning	5	3.5.1	Høyere utdanning	34
1.1	Økonomiske og administrative konsekvenser	7	3.5.2	Yrkesfaglig opplæring	35
			3.5.3	Ungdom og voksne som har falt utenfor	38
2	Hvorfor satse på utdanning? ...	8	4	Tilnæringer og metodikk	40
2.1	Utdanning som forutsetning for økonomisk vekst	8	4.1	Ansvar og bærekraft	40
2.2	Retten til utdanning	9	4.2	Innovasjon, kunnskaps- oppbygging og resultatmåling	40
2.3	Dagens situasjon	11	4.3	Resultatbasert finansiering	42
2.4	Utdanning som katalysator for utvikling	14	5	Hvordan og hvor skal Norge satse?	43
2.4.1	Utdanning er viktig for nærings- utvikling og sysselsetting	14	5.1	Global mobilisering og alliansebygging	43
2.4.2	Utdanning er viktig for fattigdomsbekjempelse	14	5.1.1	Global Education First Initiative (GEFI)	44
2.4.3	Sterk sammenheng mellom utdanning, helse og ernæring	15	5.1.2	UNESCO	44
2.4.4	Utdanning er ryggraden i nasjons- bygging og demokratiutvikling ...	17	5.1.3	FNs barnefond (UNICEF)	46
			5.1.4	Det globale partnerskapet for utdanning (GPE)	47
3	Hva skal Norge gjøre?	18	5.2	Andre multilaterale arenaer	48
3.1	Utdanning som bærekraftig utviklingsmål	19	5.2.1	Den internasjonale arbeids- organisasjonen (ILO)	48
3.2	Utdanning for dem vi ikke har nådd	20	5.2.2	Verdens matvareprogram (WFP)	48
3.2.1	Jenter og likestilling	20	5.3	Utviklingsbankene	48
3.2.2	Fattige barn	21	5.3.1	Verdensbankgruppen (WBG)	48
3.2.3	Barn med nedsatt funksjons- evne	22	5.3.2	Regionalbankene	49
3.2.4	Barn med minoritets- bakgrunn og urfolk	23	5.4	Regionalt samarbeid	50
3.3	Utdanning i krise og konflikt	23	5.5	Sør-sør-samarbeid	50
3.3.1	Katastroforebygging i utdanningssektoren	24	5.6	Samarbeid med private stiftelser, næringsliv og sivilt samfunn	50
3.3.2	Beskyttelse av skoler i væpnet konflikt	26	5.6.1	Private stiftelser og filantroper	51
3.3.3	Utdanning i humanitære innsatser	27	5.6.2	Næringsliv	51
3.4	Læring i skolen	29	5.6.3	Sivilt samfunn	52
3.5	Kvalifisering for arbeidsliv: yrkesopplæring, videregående og høyere utdanning	33	5.7	Bilateralt samarbeid	53
			6	Fremtidsperspektiv	56

DET KONGELIGE
UTENRIKSDEPARTEMENT

Meld. St. 25

(2013–2014)

Melding til Stortinget

Utdanning for utvikling

*Tilråding fra Utenriksdepartementet 13. juni 2014,
godkjent i statsråd samme dag.
(Regjeringen Solberg)*

1 Innledning

Education is the most powerful weapon, which you can use to change the world.

Nelson Mandela

Veien til utvikling går gjennom kunnskap og opplysning. Utdanning legger grunnlaget for enkeltmenneskets og samfunnets utvikling og er en forutsetning for å oppnå vekst og utvikling. En global satsing på relevant utdanning av god kvalitet for alle vil utgjøre et løft for fattigdomsbekjempelse, nye arbeidsplasser, næringsutvikling, helse, ernæring, likestilling, fred og demokrati. Tiden er inne for å ta dette løftet, og Norge skal være pådriver og partner.

Ti prosent av verdens barn går fortsatt ikke på skole. Disse barna er de mest utsatte, ofte drevet på flukt eller bosatt i kriserammede områder. En betydelig andel av dem har nedsatt funksjonsevne. I mange land har ikke jenter likeverdige utdanningsmuligheter.

De geografiske ulikhetene er store. I Afrika sør for Sahara går i snitt hvert fjerde barn i grunnskolealder¹ ikke på skolen, men det er store forskjeller innad i regionen. Situasjonen er særlig alvorlig for de fattigste barna og på landsbygden.

250 av 650 millioner barn i skolealder lærer ikke å lese, skrive og regne.² Læring starter ved fødselen. Ernæring, omsorg og sosial og kognitiv stimulering i de første barneår har stor betydning for evnen til læring. Manglende kvalitet i opplæringen og svakt læringsutbytte er et problem på alle nivå.

I tillegg fortsetter alt for få utdanningen etter avsluttet barneskole. Over 70 millioner ungdommer går ikke på skole og trenger utdanningstilbud, fra grunnleggende lese- og skriveopplæring til praktisk arbeidslivstrening, videregående skole og høyere utdanning. Samtidig mangler mange voksne grunnleggende ferdigheter: hele 16 prosent av verdens voksne befolkning, 774 millioner

¹ I Norge er *Grunnskole* en betegnelse for den obligatoriske 10-årige skolegangen for barn i alderen fra 6 til 16 år. Det enkelte land bestemmer selv hva som defineres som grunnskole. I Norge bruker man begrepene barnetrinn (1-7), ungdomsskole (8-10), videregående opplæring (11-13) og høyere utdanning. Hvordan man foretar oppdelingen varierer fra land til land og kan føre til ulik bruk av begrepene.

² UNESCOs Global Monitoring Report (GMR) 2013/4. Tallene i siste GMR er fra 2011 og er de nyeste vi har.

Tabell 1.1 Del av norsk bistand brukt til utdanning (2001–13)¹

	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013
Totalt forbruk utdanning, mill. NOK	719	856	1 086	1 293	1 662	1 720	1 576	1 541	1 759	1 601	1 517	1 623	1 690
Utdanning som andel av norsk bistand	9,0 %	9,6 %	11,0 %	13,1 %	13,3 %	13,5 %	10,4 %	9,9 %	9,8 %	8,6 %	8,2 %	8,5 %	7,2 %

¹ Andelen til utdanning inkluderer ikke kjernestøtte til multilaterale organisasjoner og er beregnet av det totale bistandsbudsjett, fratrukket utgiftene til administrasjon i UD, NORAD, Fredskorpset og Norfund. Tallene for den totale bistanden som ligger til grunn, inkluderer heller ikke kjernestøtte til de multilaterale organisasjonene. Dette er ihht OECDs statistikkregelverk og etablert praksis i UD/NORAD for rapportering.

mennesker, er analfabeter. To tredjedeler av disse er kvinner.³

Mye arbeid gjenstår selv om den totale andelen barn som går på skole, har steget fra 82 prosent i 1999 til om lag 90 prosent i 2011.⁴ Finansieringsgapet for å nå målet om barneskole for alle innen 2015 er beregnet til å være på om lag 26 milliarder amerikanske dollar.⁵ Penger er i midlertid ikke den eneste utfordringen. UNESCO anslår at ti prosent (129 milliarder amerikanske dollar) av de globale utgiftene til grunnskole går tapt på utdanning som mislykkes i å gi barn kunnskap. UNESCO slår videre fast at gode lærere er nøkkelen til forbedring, og appellerer til alle verdens regjeringer om å styrke innsatsen for å utdanne flere og bedre lærere.⁶

Til tross for disse utfordringene, er den politiske viljen til å prioritere utdanning svekket i det internasjonale utviklingssamarbeidet. Utdanningsbistanden er fallende, og det er et økende gap mellom behovene og tilgjengelige midler.

Dessverre har det også vært en betydelig nedprioritering av utdanning i det norske utviklingssamarbeidet. Andelen av norsk bistand som går til utdanning, sank fra 13,3 prosent i 2005 til kun 7,2 prosent i 2013. Dette er en trend regjeringen vil snu.

Global utdanningsbistand har en viktig katalytisk rolle, men utviklingsland må ta hovedansvaret for finansieringen av utdanningssektoren. Nasjonalt ansvar og eierskap er en forutsetning for å kunne bygge robuste utdanningssystemer og

oppnå økonomisk vekst og utvikling. Flere lav- og mellominntektsland har prioritert opp utdanning de siste ti årene og økt egne utdanningsbudsjetter. Dette er positivt og åpner muligheter for konstruktive partnerskap med giverlandene.

FNs tusenårserklæring fra 2000 har to utdanningsmål: rett til grunnskoleutdanning for alle barn og lik rett til utdanning for jenter. *Utdanning for alle*-målene fra 2000 ble satt for å nå grunnskoleutdanning for alle og oppnå en kraftig reduksjon i analfabetismen.⁷ Både *FNs tusenårsmål* og *Utdanning for alle*-målene løper fra 2000 til 2015, og det gjenstår fortsatt mye arbeid for å nå disse. Norge vil derfor bidra til en ny internasjonal offensiv for å sikre relevant utdanning for alle. Norge skal aksle en global ledertrøye i det videre arbeidet med å sette ambisiøse mål for utdanning etter 2015.

I vår egen utenriks- og utviklingspolitikk skal utdanningsfeltet igjen være en hovedprioritet. Vi skal bidra til å skape resultater gjennom kunnskapsbasert og innovativ innsats bygget på erfaringer og kompetanse. Norges bidrag skal utgjøre en forskjell.

Vi skal tenke helhetlig og være en pådriver og bidragsyter på mange felt. Våre bilaterale satsninger vil komme på områder hvor Norge har særlig kompetanse og denne er etterspurt. Vi vil inngå nye partnerskap, og samtidig bygge på eksisterende nettverk og erfaring fra utdanning og andre satsningsområder i utenriks- og utviklingspolitikken. Selv om Norges finansielle bidrag til verdens samlede utdanningsbudsjett er relativt

³ GMR 2013/14

⁴ GMR 2013/4

⁵ GMR 2013/4

⁶ GMR 2013/4

⁷ Satt under FNs verdenskonferanse «Education for All», revidert på verdenskonferansen i Dakar i 2000. Inneholder 6 mål med et rammeverk for oppfølging.

begrenset, og vi vet at vi bare i Norge bruker 150 milliarder kroner pr år til utdanning, kan vi gjennom å satse på utvalgte områder gjøre vårt bidrag til viktige såkorn som kan ha stor effekt.

Effekten av det vi gjør må i så stor grad som mulig være målbar. Vi ønsker resultater som pådriver for oppnåelse av FNs tusenårs mål, og på lengre sikt som aktiv partner i arbeidet med å iverksette nye utviklingsmål med frist i 2030.

Som i alt utviklingssamarbeid skal det praktiseres nulltoleranse for økonomiske misligheter. Samtidig skal vi være innovative og villige til å ta risiko i samarbeid med våre partnere.

I denne meldingen blir det først redegjort for *hvorfor* regjeringen vil styrke innsatsen på utdanningsfeltet. Deretter følger en gjennomgang av *hva* vi skal prioritere. Målet er å nå dem som trenger det mest. Ikke minst skal innsatsen for å sikre jenters rett til utdanning forsterkes. Så redegjøres det for tilnærminger og metodikk samt *hvor og hvordan* vi skal satse. Regjeringen ønsker at Norge skal spille en pådriverrolle internasjonalt og vil derfor arbeide gjennom multilaterale organisasjoner og globale partnerskap. Vi vil også satse på bilateralt samarbeid og innsats gjennom

stiftelser, frivillige organisasjoner og norsk næringsliv.

Det må foretas avgrensninger fordi temaet er svært omfattende.

Det omfattende høyskole-, universitets- og forskningssamarbeidet Norge har med en lang rekke land og institusjoner er ikke fullt ut beskrevet i denne meldingen, men berøres der det er direkte relevant for satsingene omtalt i meldingen. Meldingen tar ikke opp utdannings- og forskningssamarbeidet vi har med EU og vår innsats i EØS-området. Hovedvekten er lagt på hva Norge kan bidra med i og for utviklingsland og områder preget av krise og konflikt.

Meldingen er retningsgivende og vil bli fulgt opp i årlige budsjettproposisjoner og i handlingsplaner, samt gjennom nye programmer og videre utredninger der det er nødvendig.

1.1 Økonomiske og administrative konsekvenser

Utgifter knyttet til tiltak som drøftes i denne meldingen vil bli dekket innenfor Utenriksdepartementets gjeldende budsjetttramme.

2 Hvorfor satse på utdanning?

I tillegg til å være en motor for økonomisk vekst og en forutsetning for utvikling på en rekke sentrale samfunnsområder, er utdanning en menneskerett og av avgjørende betydning for individets personlige utvikling.

I dag er ikke tilgangen til utdanning lik for alle. Tilbud, gjennomføring og kvalitet er skjevfordelt i og mellom land. Norge har mulighet til å være en pådriver for tilgang til god, relevant og inkluderende læring gjennom politisk engasjement og utviklingssamarbeid.

Betydningen av å få til et slikt løft, forsterkes av utviklingen av en global informasjonsøkonomi som stiller stadig større krav til en velutdannet befolkning der terskelen for å bli ekskludert fra arbeidsmarkedet blir stadig lavere. I en global sammenheng vil lave kvalifikasjoner i utviklingsland medvirke til at gapet mellom rike og fattige land blir større. For å bidra til økonomisk vekst, like muligheter, realisering av universelle rettigheter og utvikling, er det viktig og riktig at Norge bidrar til å redusere gapet mellom fattige og rike både mellom og innad i land gjennom satsing på utdanning i utviklingspolitikken.

2.1 Utdanning som forutsetning for økonomisk vekst

Forskning viser at utdanning og økonomisk vekst er positivt korrelert. Et land som skal utvikle seg og vokse økonomisk, trenger tilgang på utdannet arbeidskraft. Det gjelder både i offentlig sektor og i næringslivet.

Produktivitetsvekst bidrar til et lands økonomiske vekst. Flere studier har vist at økt kvalitet i opplæringen bidrar til økt produktivitet og høyere personlig avkastning i form av lønn, karriere og sosial mobilitet. I utviklingsland observeres denne effekten allerede på grunnskolenivå, etter som lese- og regnekunnskaper er fundamentale for et menneskes produktivitet.

I følge *Perspektivmeldingen* (2013) skyldes mesteparten av senere års produktivitetsvekst i Norge utdanning, forskning, innovasjon og en mer effektiv organisering av arbeidet. Moderne

økonomisk vekstteori forklarer hvordan økonomien kan vokse mer enn innsatsfaktorene isolert kan forklare gjennom forbedringer i organiseringen av samfunnet, og ved at arbeidskraften blir mer kompetent.¹ Nye teknologiske løsninger kan i seg selv virke effektiviserende, men kunnskap er nødvendig for å kunne ta ny teknologi i bruk på en god måte.

Det er betydelig økonomisk gevinst å hente ved å utdanne marginaliserte grupper og enda mer ved opphenting av voksne som falt utenfor som barn.² Det er beregnet at for hvert ekstra år med skolegang befolkningen får, øker et lavinntektslands bruttonasjonalprodukt med 0,37 prosent.³ Investering i relevant læring for alle kan derfor ses som en motor som driver vekst og sosial utvikling, særlig i økonomiske nedgangstider og i situasjoner der forutsetningene endres, for eksempel som følge av klimaendringer.

Hanushek og Woessmann (2009) finner en sterkere sammenheng mellom utdanningskvalitet i et land og økonomisk vekst, enn forskere som bruker kvantitative mål for utdanning. Men også kvantitative mål for utdanning har stor forklaringskraft for vekst. Hovedsakelig skyldes det at det er sterk sammenheng mellom antall år i skolen og kunnskap. Imidlertid er det kvaliteten på opplæringen og de ferdighetene som dermed tillegnes, som bestemmer betydningen av utdanning for produktivitet og vekst. Dette gjelder særlig for utviklingsland.

Samtidig vet man at et godt og nasjonalt forankret utdanningssystem er nødvendig for et godt utdanningstilbud og dermed for økonomisk vekst og utvikling. I nyere tid er Sør-Korea og Kina gode eksempler på land som systematisk har satset på et godt utdanningssystem for alle, og som har oppnådd stor økonomisk fremgang.

¹ Bl.a. Romer, Lucas og Barro

² GMR, 2013/4

³ General Education, Vocational Education, and Labor-Market Outcomes over the Life-Cycle, Hanushek, EA et al., Institute for the Study of Labor, 2 Discussion Paper No. 6083, Bonn, Germany, October 2011

Boks 2.1 Sør-Korea og Ghana

Sør-Korea og Ghana hadde på 1970-tallet tilnærmet lik inntekt per innbygger. 40 prosent av befolkningen hadde tilgang til ungdoms- og videregående skole i begge land. Sør-Korea investerte i utdanning på 70-tallet og oppnådde nesten full dekning på ungdoms- og videregående trinn på 90-tallet. Ghana investerte på 80-tallet mindre enn to prosent av brutto nasjonalprodukt i utdanning, mens Sør-Korea investerte rundt fire prosent. Utdanning ble i Sør-Korea samtidig knyttet til bredere strategier for å stimulere økonomien¹. Nasjonalinntekten per innbygger var om lag 16 ganger høyere i Sør-Korea enn i Ghana i 2012². Ettersom mange faktorer påvirker økonomisk vekst, kan vi ikke si at forskjellen utelukkende skyldes satsing på utdanning, men at slik satsing er en viktig del av forklaringen.

1 Building Human Capital in East Asia: What Others Can Learn, Jandhyala B. G. Tilak, 2002

2 Global Monitoring Report, UNESCO, (side 205-207), 2012

Det er et gjensidig avhengighetsforhold mellom et lands arbeidsmarked og tilgang på utdanned arbeidskraft. For at innbyggerne skal velge å investere i utdanning, må de kunne ha forventninger om at de kan få jobber eller posisjoner hvor utdanningen kan komme til nytte. Samtidig er arbeidsmarkedet og arbeidsgiverne avhengige av at ledige stillinger kan besettes av folk med nødvendige ferdigheter og utdanning.

I følge Det internasjonale pengefondet (IMF) kan økende inntektsforskjeller bidra til å bremse økonomisk vekst, mens utdanning er et middel for å utjevne disse forskjellene. Beregninger viser at en forskjell på en prosent i voksnes leseferdigheter mellom land medfører en forskjell på 2,5 prosent i arbeidsproduktivitet og 1,5 prosents forskjell i brutto nasjonalprodukt per innbygger.⁴

Historien har vist at ikke noe land har oppnådd bærekraftig økonomisk vekst uten å ha en befolkning med høy grad av lese-, skrive- og regneferdigheter. Dette er en forutsetning for livslang læring, som igjen er nødvendig for at individer skal kunne tilpasse seg stadig raskere endringer. Livslang læring øker sjansen for at mennesker

skal kunne skape en trygg og forutsigbar hverdag, tilpasse seg nye teknologier og bli ansvarlige foreldre og borgere. I lys av dette har et globalt utdanningsløft potensial til å være en katalysator for økonomisk vekst. For å motivere til innsats, er det behov for å gjøre sammenhengen mellom utdanning og økonomisk vekst og utvikling allment kjent.

2.2 Retten til utdanning

Menneskerettighetene er vedtatte internasjonale standarder som utgjør et felles normativt rammeverk for alle land. FNs menneskerettighetserklæring stadfester at alle har rett til utdanning av god kvalitet, og at denne skal være obligatorisk og gratis, i hvert fall på grunnskolenivå.

FNs konvensjon om økonomiske, sosiale og kulturelle rettigheter bekrefter retten til utdanning og prinsippene om universell, gratis og ikke-diskriminerende grunnutdanning.⁵ Utdanning skal skape respekt for menneskerettighetene og fremme holdninger om fred, toleranse og vennskap mellom folk. Ifølge konvensjonen skal videregående og høyere utdanning tilbys uten diskriminering, og i så stor grad som staten har økonomisk evne til. Uavhengig av ressursene en stat har til rådighet, må den forby diskriminering på grunnlag av etnisitet, hudfarge, kjønn, språk, religion, politisk eller annen oppfatning, nasjonalitet eller sosial bakgrunn, eiendom, fødsel, funksjonsnedsettelse eller andre egenskaper.

Også FNs barnekonvensjon omtaler retten til utdanning i artikkel 28 og 29. Artikkel 29 stadfester at utdanning skal fremme utvikling av barnets personlighet, og teoretiske og praktiske ferdigheter. Utdanning skal videre skape respekt for naturen, og for egen og andres kultur.

ILOs konvensjon nr. 138 om minstealder for adgang til sysselsetting fastsetter i artikkel 3.3. at det ikke er adgang til å arbeide før etter at skoleplikten har opphørt og ikke tidligere enn 15 år. Minstealderen kan settes til 14 år i tilfelle utilstrekkelig utviklet økonomi og utdanningstilbud. ILOs Konvensjon nr. 182 om forbud mot og umiddelbare tiltak for å avskaffe verste former for barnarbeid fastslår i artikkel 7 at hvert medlemsland må iverksette tiltak for å hindre barnarbeid av hensyn til viktigheten av utdanning.

Ytterligere tre FN-konvensjoner forplikter landene som har ratifisert dem, til å anerkjenne retten til utdanning for alle: Kvinnekonvensjonen,

⁴ «Education at OECD. Core Findings and Policy Directions», OECD, 2009

⁵ Artikkel 13

Figur 2.1 Skolejenter i Nepal i dyp konsentrasjon

Foto: Ken Opprann

Konvensjonen om avskaffelse av alle former for rasediskriminering og Konvensjonen om rettighetene til personer med nedsatt funksjonsevne.

Retten til utdanning innebærer, ifølge vedtak i FNs generalforsamling, at stater som har ratifisert en eller flere konvensjoner som omtaler retten til utdanning, har plikt til å anerkjenne, respektere, beskytte og innfri denne retten.

Plikten til å *respektere* og *beskytte* retten til utdanning innebærer at staten skal unngå tiltak som hindrer retten til utdanning, og gripe inn dersom tredjeparter forsøker å undergrave denne retten. Eksempelvis skal ikke staten forhindre barn fra etniske minoriteter i å gå på skole.

Plikten til å *innfri* retten til utdanning innebærer at statene må gjennomføre tiltak som kan gjøre det mulig for befolkningen å få realisert retten til utdanning. Plikten til å innfri omfatter både en plikt til å legge til rette for at befolkningen selv skal kunne skaffe seg en utdanning, og en positiv forpliktelse til å tilby befolkningen utdanning. Eksempelvis skal statene sørge for at befolkning

gen gis tilgang til grunntidning på et ikke-diskriminerende grunnlag.

Menneskerettighetsperspektivet setter temaer som maktforhold, statlig ansvar, ikke-diskriminering, kvalitet og meningsfull læring i sentrum for utdanningsarbeidet.

Utdanningsprogrammer basert på menneskerettighetsstandardene bidrar også til å styrke andre menneskerettigheter. FN påpeker at alle menneskerettighetene henger sammen. Når én rettighet realiseres, blir det lettere å fremme de andre, og på samme måte påvirkes andre rettigheter negativt når én rettighet svekkes. Personer som ikke kan lese og skrive, opplever ofte brudd på andre rettigheter. Økonomiske, sosiale og kulturelle rettigheter kan styrkes betraktelig ved innfrielse av retten til utdanning. Utdanning kan få mennesker ut av fattigdomsfellen. Slik kan retten til en tilstrekkelig levestandard, inkludert rettighetene til mat, vann og husly, styrkes gjennom utdanning. Dette er en viktig plattform for norsk engasjement.

2.3 Dagens situasjon

Til tross for god kunnskap om utdanningens betydning for økonomisk vekst og utvikling, har utdanning ikke vært høyt nok prioritert i norsk bistand de senere år. Utdanning som andel av total norsk bistand, har dessverre gått ned fra 13,3 prosent i 2005 til 7,2 prosent i 2013.⁶ Den samme trenden ser vi internasjonalt. Verden klarer ikke i dag å mobilisere nok penger til å dekke behovet for utdanning. Den internasjonale utdanningsbistanden har stagnert siden 2008⁷ og er for lav og fragmentert til at det internasjonale samfunn kan ta det nødvendige strategiske løftet. Det etterspørres derfor et samlet globalt lederskap på dette feltet. Internasjonalt fokus på grunntidning har dessuten medført redusert oppmerksomhet på andre områder, som utdanning for ungdom, kvalitet og læringsutbytte. Det er nødvendig å ha en helhetlig tilnærming til utdanning, se sammenhengen mellom nivåene og ha fokus på kvalitet i form av læringsutbytte i alle ledd.

Samtidig har utviklingsland i større grad selv prioritert utdanning på statsbudsjettene sine. I gjennomsnitt har egenfinansieringen av utdanning i lavinntektsland økt med 7,2 prosent per år siden 1999.⁸

Grunnskoleutdanning

Den internasjonale bistanden til grunnskoleutdanning ble doblet i perioden 2003-2008, som en oppfølging av FNs tusenårsmål 2. I samme tidsrom ble antallet barn i verden som ikke går på skole, redusert fra 108 millioner til 57 millioner i 2011, selv med stor befolkningsøkning.

Utviklingen er imidlertid ujevn mellom regioner og mellom land, og mellom befolkningsgrupper i samme land. Det gjenstår store utfordringer for å sikre at alle barn begynner på, og ikke minst, fullfører grunnskolen. Til tross for at det i mange land har vært gjort en innsats for å få dem inn i skolen, er barn utenfor skolen et vedvarende og betydelig problem. Det er konsentrert geografisk i Afrika og Sør-Asia.

I Afrika sør for Sahara er problemene særlig store, selv om det er interne variasjoner. Over halvparten, 52 prosent, av barna i verden som ikke går på skole, bor i denne regionen.

Boks 2.2 Mali

De siste ti årene har flere barn fått tilgang til utdanning i Mali. Mer enn 60 prosent av barn mellom 5 og 15 år har tilgang til og går på skole. Likevel er det fortsatt stor forskjell mellom jenter og gutter. I snitt tas det opp like mange gutter som jenter til grunnskolenivået, men tall fra UNICEF viser at mens 62 prosent av guttene fullfører utdanningen, gjør kun 55 prosent av jentene det samme.

De siste to årene har mange skoler vært stengt på grunn av militærkupp og konflikt. Dette gjelder særlig skoler i Nord-Mali. I tillegg har alvorlig tørke, matvarekrise og oversvømmelser forhindret barn fra å komme på skolen. Ca. 800 000 barn i skolealder har stått uten et adekvat tilbud. Mali mangler infrastruktur, utdannede lærere og skolemateriell. Mali er helt avhengig av bistand for å kunne gjennomføre sine planer for utdanning. UNICEF har lansert en plan for å få 500 000 barn og 9000 lærere som har stått utenfor skolen på grunn av krisene, tilbake til skolen. Dette inkluderer også de store gruppene med barn som sitter i flyktningeleirer i Mauritania, Burkina Faso og Niger.

For FNs tusenårsmål 3 om å styrke kvinners stilling, er ett av delmålene full likestilling i grunnskoleutdanningen innen 2005, og for alle nivåer av utdanning innen 2015. Ifølge UNDPs siste statusrapport er målet om likestilling i grunnskolen oppnådd, men med store variasjoner mellom regioner og land. Samtidig vet vi at nesten en fjerdedel av unge kvinner i alderen 15-24 i utviklingsland ikke har fullført barneskole og mangler grunnleggende ferdigheter for å få seg jobb.⁹ Fremgangen innen tilgang på grunnskoleutdanning har skapt inntrykk av at utdanning har gjort det forholdsvis bra blant FNs tusenårsmål og ikke trenger like mye oppmerksomhet som de andre målene. Mellom 2009 og 2012 falt global bistand til grunntidning med 16 prosentpoeng.¹⁰ Nedgangen i Afrika sør for Sahara hvor halvparten av barna som ikke går på skolen bor, var på hele 25 prosentpoeng, men dette skyldes delvis at enkelte

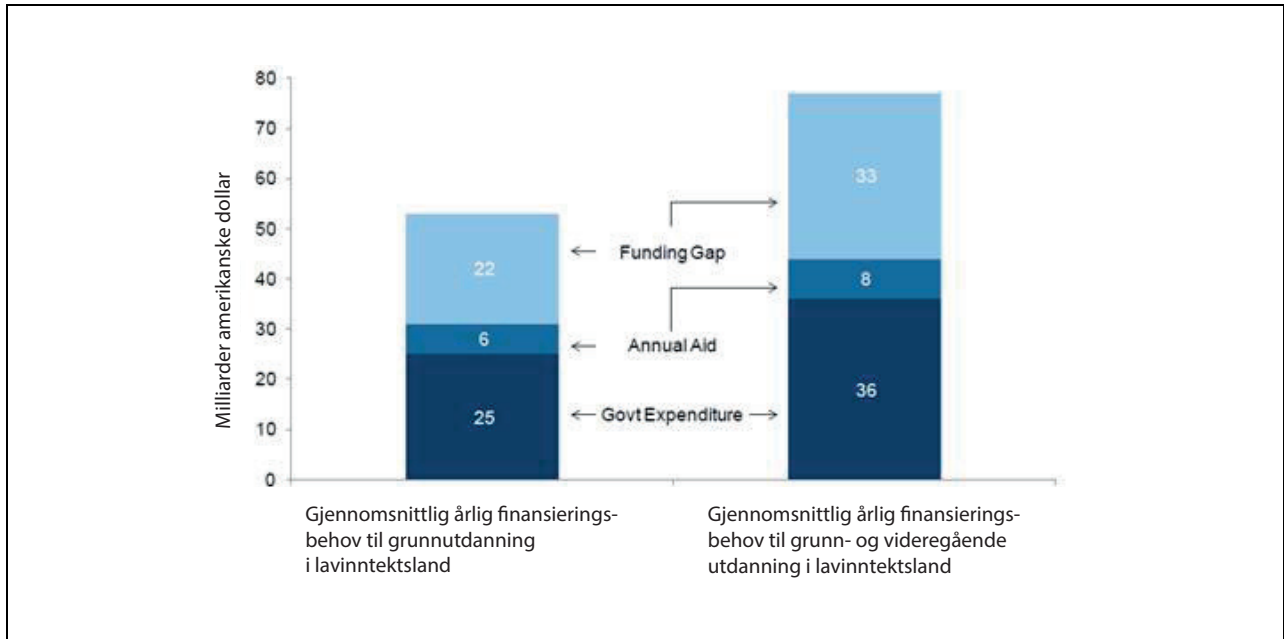
⁶ Jf. Tabell 1.1. og fotnote 7.

⁷ GMR 2013/4

⁸ EFA GMR 2012, Norads resultatrapport 2013

⁹ EFA GMR, 2013/4 Gender Summary og Girls' Education – the facts, UNESCO/GMR

¹⁰ Brookings

Figur 2.2 Globalt finansieringsbehov til utdanning

Kilde: UNESCO: Education for All Global Monitoring Report Youth and Skills: Putting Education at work, 2012.

land selv har tatt større ansvar for utdanning. Samtidig vet vi at i tillegg til utfordringer knyttet til at grupper faller utenfor, går 250 millioner av 650 millioner barn i grunnskolealder ut av grunnskolen uten grunnleggende lese-, skrive- og regnekunnskaper. Rundt 130 millioner har fullført fire års skolegang uten å oppnå elementære ferdigheter, mens 120 millioner ikke fullfører

fjerde klasse. Det er behov for ikke bare å sikre innrulling, men også kvalitet i skolen.

Ungdom og voksne

Mange utviklingsland har høy økonomisk vekst uten at dette har medført tilfredsstillende sysselsettingsvekst og fattigdomsreduksjon. Befolkningen i fattige land har få og ensidige utdannings tilbud som ofte er utilstrekkelige eller irrelevante for arbeidslivet. For få begynner på universiteter og høyskoler. Afrikanske land vurderes jevnt over å være dårlig stilt på yrkesfagssiden både kvalitativt og kvantitativt. Eksisterende yrkes- og fagskoler er som regel svake og lite i pakt med nærings- og arbeidslivets behov. Samtidig har yrkesopplæring ofte lav status i utviklingsland og den kan være dyrere å tilby enn akademisk utdanning.

Store ungdomskull står utenfor arbeidsmarkedet, og presset økes gjennom rask befolkningstilvekst. Mange vil komme i arbeidsfør alder de neste 10-15 år. Dette gjelder spesielt for Afrika sør for Sahara, hvor antallet unge vil dobles innen 2045.

Den internasjonale arbeidsorganisasjonen, ILO, estimerer at arbeidsstyrken over 15 år vil øke med 13,3 millioner årlig mellom 2014 og 2020 for hele Afrika. Jobber i formell sektor er mangelvare, særlig i Afrika sør for Sahara. Mange må derfor skape sine egne arbeidsplasser.

Boks 2.3 Nepal

Nepal er blant de *beste i klassen* når det gjelder fremgang på FNs tusenårsmål 2 om grunnutdanning til alle. I perioden 1992 til 2012 ble 1,7 millioner flere barn innskrevet i grunnskolen, og andelen jenter gikk opp fra 38 prosent til 50 prosent. Folketellingen fra 2011 viser imidlertid at anslagsvis 500 000 barn i alderen 5-15 år ikke går på skolen. Mange faller fra før fullendt grunnskole. Andelen som står utenfor, øker med alder, og jenter er overrepresentert på alle alderstrinn. Nasjonale prøver viser dessuten at det er store ferdighetshull. Det arbeides målbevisst i Nepal for å styrke inkluderingen av sårbare grupper i undervisningssystemet. En stor utfordring i årene fremover blir å heve kvaliteten og tilgangen til utdanning utover grunnskolenivå.

Tabell 2.1 Norsk bistand¹ til utdanning fordelt på nivå, 2012-2013 (Millioner kroner)

DAC hovedsektor	2012	%-fordeling	2013	%-fordeling
111 – Utdanning generelt	279	17 %	336	20 %
112 – Grunnutdanning	1 058	66 %	1 100	65 %
113 – Videregående utdanning	45	3 %	30	2 %
114 – Høyere utdanning	231	14 %	223	13 %
Totalt	1 612	100,0 %	1 690	100,0 %
Total bistand	18 947	8,5 %	23 588	7,2 %

¹ Inkluderer ikke kjernestøtte til multilaterale organisasjoner.

Mange utviklingsland ønsker nå å prioritere yrkesfaglig utdanning. Behovet understrekes også i mange sammenhenger av UNESCO, Verdensbanken og Høynivåpanelet for post-2015 agendaen. Behovet for å legge til rette for entreprenørskap er også stort. Det er spesielt stort behov for å engasjere jenter i yrkesrettet opplæring.

Analfabetisme

Det er 774 millioner voksne analfabeter i verden. To tredjedeler av disse er kvinner, og av verdens voksne kvinner er nesten en fjerdedel analfabeter.¹¹

Mens det har vært generell fremgang i å få flere barn på skole, har arbeidet med å redusere analfabetisme gått tregt. Det har vært for liten oppmerksomhet og støtte til arbeidet for å bekjempe analfabetisme hos voksne. Dersom ikke noe blir gjort for å endre på situasjonen, er det forventet at en stor andel av verdens fattige voksne befolkning vil forbli analfabeter i generasjoner fremover. Situasjonen er spesielt alvorlig i enkelte land i Afrika sør for Sahara.

Jenter

Til tross for fremgang gjenstår det ennå utfordringer når det gjelder jenters tilgang til og fullføring av barne- og ungdomsskole. 31 av de 57 millioner barna som ikke går på barneskole i dag, er jenter. Det er ennå 65 millioner jenter som ikke går på barne- eller ungdomsskole. En stor andel av disse jentene bor i Afrika sør for Sahara og i Sør- og Vest Asia.

Det er en tendens til at færre jenter enn gutter begynner på ungdoms- og videregående skole i lavinntektsland. I Afrika sør for Sahara begynte og

fullførte 82 jenter per 100 gutter ungdomsskolen og videregående skole i 1999. I 2011 hadde forholdstallet kun økt til 83 jenter per 100 gutter.¹²

Jenter er fremdeles i klart mindretall på høyere utdanningsnivå, selv om det er store regionale variasjoner. I Latin-Amerika, Sørøst-Asia og Nord-Afrika tar flere unge kvinner enn menn høyere utdanning, mens i Afrika sør for Sahara er kvinner underrepresentert. Der har andelen kvinner gått ned fra 66 kvinner per 100 menn i 2000, til 61 per 100 i 2011.

En av årsakene til at mange jenter ikke går på skolen og ofte slutter etter noen få år er fattigdom. Fattige familier må ofte gjøre prioriteringer som ikke favoriserer døtrenes skolegang. Mange jenter slutter også på skolen når de kommer i puberteten på grunn av dårlige sanitære forhold. I noen land kan mangel på kvinnelige lærere gjøre at jenter ikke begynner på skolen. Det er et betydelig problem at jenter utsettes for seksuell trakassering og vold på skolen og på vei til skolen. I slike tilfeller velger gjerne familiene å ikke sende jentene på skolen.

Sårbare grupper

Internt i land er det jentene, barn i arbeid, barn med nedsatt funksjonsevne, barn med minoritetsbakgrunn, som urbefolkningsgrupper og nomader, og de som bor mest avsides, som oftest mangler skoletilbud. Om lag halvparten av barna som står utenfor skolen, bor i land i konflikt og andre sårbare stater. Mange er internflyktninger eller flyktninger. Å være jente kan i seg selv føre til diskriminering, og jenter fra fattige familier og fra ulike marginaliserte grupper blir ofte dobbelt diskriminert.

¹¹ GMR, 2013/4

¹² GMR 2013/14 tabell s. 76

Dette er grupper av barn som ofte har felles at de kommer fra fattige familier. Det kan være utfordrende for disse familiene å sende barna på skolen fordi barna bidrar til familieøkonomien, fordi det er kostnader forbundet med skolegang og fordi skolegangen i liten grad gjør barna bedre kvalifiserte for arbeid i jordbruk og matproduksjon, som er den dominerende inntektsgivende aktiviteten i mange land.

Selv om barnearbeid fortsatt er utbredt mange steder, har det vært en positiv utvikling siden 2000 globalt, da 246 millioner barn var i arbeid. Situasjonen er verst i noen land i Afrika sør for Sahara, der en fjerdedel av barn i alderen syv til 15 år er engasjert i barnearbeid. Det er indikasjoner på at problemet er økende i enkelte afrikanske land som opplever økonomisk vekst.¹³

Barn i fattige familier begynner ofte sent på skolen om de i det hele tatt begynner, og de har større risiko for ikke å fullføre skoleløpet. Studier viser en frafallsprosent på 38 prosent blant dem som begynte på skolen to eller flere år etter normal alder for førsteklasinger. Dårlig helse og kosthold samt risiko knyttet til skolevei, er noen av faktorene som spiller inn.

2.4 Utdanning som katalysator for utvikling

Økonomisk vekst er en forutsetning for utvikling, men et inkluderende samfunn som favner alle er avgjørende for å oppnå *bærekraftig* utvikling. Tilgang til læring for alle, tilpasset behov og forutsetninger, legger grunnlaget for en positiv utvikling både for den enkelte og for samfunnet.

Innbyggere som mottar utdanning får grunnleggende kunnskap og ferdigheter og blir gitt muligheter og inspirasjon til å delta i samfunnslivet. Utdanning og kunnskap bygger tillit mellom mennesker og til samfunnets institusjoner. De er de viktigste virkemidlene i kamp mot religiøs og politisk fanatisme, samt korrupsjon og utnyttelse.

2.4.1 Utdanning er viktig for næringsutvikling og sysselsetting

Fundamentale rammebetingelser for næringsutvikling og vekst er godt styresett, overholdelse av grunnleggende rettsstatsprinsipper, et lovverk som sikrer godt investeringsklima og tilgang på finansiering og kompetent arbeidskraft.

¹³ ILO 2014

Skolegang er i mange tilfeller en forutsetning for deltakelse på arbeidsmarkedet. Godt utdannede ungdommer har best forutsetninger for å oppnå en stabil jobb eller skape sin egen arbeidsplass. Kanskje viktigere enn den kunnskapen utdanning gir direkte, er muligheten til å få tilført mer kunnskap og ferdigheter senere gjennom mer utdanning og/eller arbeid. Eksempelvis vil et samfunns evne til å tilegne seg ny kunnskap ha betydning for evnen til å utnytte det økonomiske potensialet som ligger i satsing på et globalt skifte til grønn vekst.

Et hinder for næringsutvikling i mange land i dag, er at unge etter gjennomført grunnutdanning mangler kompetanse og muligheter for videre skolegang eller inntektsgivende arbeid. Dette er kilde til sosiale problemer, politisk uro og vedvarende fattigdom, og hindrer oppbygging av nødvendige rammebetingelser for næringsutvikling.

ILO sier i sin rapport «Global Employment trends 2012» at det er avgjørende for utvikling at man makter å skape nye arbeidsplasser. Frem mot 2020 er det behov for 600 millioner nye arbeidsplasser på verdensbasis.

2.4.2 Utdanning er viktig for fattigdomsbekjempelse

FN har regnet ut at dersom alle barn i lavinntektsland kunne lese når de forlater skolen, ville 171 millioner flere mennesker ha et bedre grunnlag for å arbeide seg ut av fattigdom. Det ville redusere fattigdommen i verden med 12 prosent.¹⁴ Eksempelvis sank andelen mennesker som lever i fattigdom fra 56 prosent i 1990 til 12,5 prosent i 2012 i Øst-Asia og Stillehavsområdet, bl.a. som følge av satsing på utdanning for alle. Brasil har løftet millioner av mennesker ut av fattigdom bl.a. gjennom å satse på utdanning. En studie fra Afrika sør for Sahara viste at risikoen for å være fattig ble redusert fra 46 prosent for individer uten utdanning, til 28 prosent for dem som hadde seks års utdanning.¹⁵

Befolkningsveksten i lavinntektsland er høy. Verdensbanken har beregnet at med dagens vekstrater vil over 70 prosent av de ekstremt fattige bo i Afrika sør for Sahara i 2030. Barn og ungdom utgjør nær halvparten av befolkningen i mange av de fattigste landene.

¹⁴ Education First, An Initiative of the United Nations Secretary-General (2012)

¹⁵ Majgaard og Mingat, 2012

Figur 2.3 Burundi: Riktig omsorg redder liv

Foto: Ken Opprann

I Afrika sør for Sahara får kvinner uten utdanning i gjennomsnitt 6,7 barn. Med fullført barne-skoletrinn faller tallet til 5,8 og etter fullført ungdomsskole til 3,9 barn.

Samtidig som utdanning er en viktig faktor for å bekjempe fattigdom, er fattigdomsbekjempelse i mange tilfeller en forutsetning for at barn kan gå på skolen i stedet for eksempel å måtte arbeide for å forsørge familien. Dette tilsier at å integrere utdanning i fattigdomsreducerende utviklingsplaner, kan være en god investering.

2.4.3 Sterk sammenheng mellom utdanning, helse og ernæring

Opplæring og utdanning fører til bedre helse og ernæring. Utdanning er dessuten viktig for reproduktiv helse, begrensning av tenåringsgraviditeter og en bærekraftig befolkningsutvikling. Skolen kan være en arena for bedret ernæring, beskyttelse mot sykdommer, bedret hygiene, bekjempelse av kjønnslemlestelse og bekjempelse av hiv/aids. Høyere utdanning bidrar til å etablere gode tilbud innen helsesektoren.

Matsikkerhet, ernæring og læring

Grunnlaget for et barns læringsevne legges før barnet begynner på skolen. Forskning viser at ernæringen de første tusen dagene i et barns liv, fra unnfangelse til barnet fyller to år, er kritiske for barnets fysiske og kognitive utvikling. Matsikkerhet, ernæring og læringsevne må derfor sees i sammenheng. Dårlig matsikkerhet og ernæring kan i noen tilfeller skyldes manglende kunnskap om produksjonsmetoder og ernæring. Utdanning vil derfor kunne bidra til å redusere feilernæring, underernæring og sult. Hvis alle kvinner hadde fullført grunnskolen ville 1,7 millioner barn unngå feilernæring og veksthemning, og 15 prosent færre barn under fem år ville dø årlig. Dersom alle kvinner i tillegg hadde fullført ungdomskolen, ville hele 12 millioner unngå feilernæring og veksthemning, og halvparten så mange barn under fem år ville dø årlig. 2,8 millioner liv kunne vært reddet årlig om alle verdens kvinner hadde hatt videregående opplæring.¹⁶

¹⁶ UNESCO 2013

Utdanningsnivå har dessuten effekt på barns utvikling og læring gjennom stimulering av barns språklige og sosiale ferdigheter.

Skoler kan også være en arena for å sikre mat for skoleelever og lokalsamfunn.

Helse

Utdanning gir store helsegevinster. Riktig omsorg ved fødsel er ikke kun med på å redde livet til både mor og barn, men sparer også samfunnet for økonomiske og sosiale kostnader knyttet til behandling, uførhet og tapt arbeidsinntekt. Samtidig bidrar god helse til bedre læringsresultater.

Folk med utdanning har generelt mer kunnskap om helse og blir dermed bedre til å forebygge og redusere risiko for ulike sykdommer. Helsetilstanden hos barn og unge bedres hvis foreldrene har utdanning. Kunnskap om og fravær av sykdommer og epidemier er globale fellesgoder. Tilgang til høyere utdanning for flere innebærer utvikling av mer kunnskap og teknologi som kan benyttes av beslutningstakere og tjenesteleverandører for å møte globale utfordringer

Barneekteskap og fattigdom, samt manglende tilgang på utdanning, prevensjon og seksualopplysning er blant de underliggende årsakene til tenåringsgraviteter. Rundt 30 prosent av tenåringsmødre i utviklingsland er under 15 år. Hvert år dør 70 000 tenåringsjenter på grunn av komplikasjoner knyttet til graviditet og fødsel. At barn føder barn, får også alvorlige konsekvenser for lokalsamfunn og lands økonomi. Til tross for behovet for å forhindre tenåringsgraviteter, brukes mindre enn to prosent av de globale utviklingsmidlene på tenåringsjenter. Dette er spesielt problematisk i en tid da vi aldri har hatt større ungdomsbefolkning.¹⁷

Utdanning av jenter er én av de mest effektive strategiene for å bekjempe barneekteskap og tidlige graviditeter. Det antas at rundt 40 000 jenter under 18 år giftes bort hver dag. Hvis alle jenter hadde fullført ungdoms- og videregående skole ville antall barnebruder bli redusert med to tredeler.¹⁸ Samtidig vet vi at tidlig ekteskap og graviditet hindrer mange jenter i å fortsette skolegangen. Studier viser at dersom alle jenter i

¹⁷ Rapporten *State of World Population* utgis av FNs befolkningsfond UNFPA og tar for seg befolkningssituasjonen i verden. Årets rapport handler om tenåringsgraviteter. «Motherhood in Childhood – facing the challenge of adolescent pregnancy».

¹⁸ UNFPA Child Marriage: *Giving Girls a Chance: An Agenda for Action*, pp 51:52

Boks 2.4 Bruk av skolen i kampen mot kjønnslemlestelse. Redd Barnas engasjement i Etiopia

Skolen og læreren har en nøkkelrolle i bekjempelsen av kjønnslemlestelse. For å øke læreres involvering og engasjement i arbeidet mot kjønnslemlestelse, blir det holdt kurs og opplæring for lærere. Så langt har 24 barne-skoler i Afar-regionen integrert ulike utdanningsaktiviteter knyttet til arbeidet mot kjønnslemlestelse i pensum.

For å øke skolebarns kunnskap om effektene av kjønnslemlestelse, og for å gjøre barna i stand til å påvirke foreldre og lokalsamfunn, er det opprettet «skoleklubber» som er ledet av barn. Lærere tilrettelegger og følger opp arbeidet som gjøres i disse klubbene. De skolebaserte aktivitetene mot kjønnslemlestelse er knyttet opp mot landsbyens arbeid. Lærere og skoleledere er medlemmer av komiteene som arbeider på landsbynivå. Slik videreformidles kunnskap og innsatsen koordineres bedre.

Afrika sør for Sahara og Vest- og Sør-Asia fullførte ungdomsskolen, ville 60 prosent færre tenåringsjenter under 17 år bli utsatte for sosiale og fysiske komplikasjoner av graviditet i ung alder. I enkelte tilfeller er komplikasjonene svært alvorlige og dødelige.¹⁹

Kjønnslemlestelse av jenter er en tradisjonell praksis knyttet til lokale normer og verdsett, som har vist seg å opphøre når de som lever med denne tradisjonen kollektivt enes om å endre de sosiale normene. Langsiktig lokalt arbeid støttet av nasjonalt lovforbud, informasjonskampanjer og utdanning har sammen bidratt til at omfanget av kjønnslemlestelse har gått ned i mange land. Ifølge UNICEF er det fremdeles to – tre millioner jenter som kjønnslemlestes årlig. Dette skjer til tross for at flertallet av jenter og kvinner i land hvor kjønnslemlestelse utføres, ønsker avskaffelse av praksisen.

I arbeidet med å forebygge kjønnslemlestelse har det vist seg effektivt å benytte en bredere tilnærming hvor man inkluderer uformell opplæring i lese-, skrive – og regneferdigheter, eller andre til-

¹⁹ *Girls' education-the facts*, UNESCOs hjemmeside, oktober, 2013

tak som er relevante i den lokale sammenheng. Lærere spiller ofte en viktig rolle som endringsagenter i lokalsamfunn gjennom skoleundervisning og voksenopplæring. Erfaring viser at jenter som fullfører skolen har betydelig mindre risiko for å bli utsatt for kjønnslemlestelse, enn dem som ikke får denne muligheten.

2.4.4 Utdanning er ryggraden i nasjonsbygging og demokratiutvikling

World Economic Forum 2014 påpekte at økende ulikhet mellom rike og fattige innad i land og mellom land utgjør den største globale sikkerhetsrisikoen i dag.²⁰ Dersom verden ikke evner å imøtegå ulikhet på en bærekraftig måte, vil dette gjøre det vanskelig, om ikke umulig, å sikre at alle får innfridd sine grunnleggende menneskerettigheter.

Utdanning er historisk sett ryggraden i nasjonsbygging og kunnskap er et nødvendig virkemiddel i kampen mot terrorisme og religiøs og politisk fanatisme. Stater som velger å satse på demokrati, fred og toleranse kan sikre slike verdier gjennom å prioritere utdanning til alle, basert på kvalitet og ikke-diskriminering. Hat og ekstremisme kan ikke bekjempes bare gjennom utdanning, men det er vanskelig å se at slike

fenomener kan elimineres uten satsing på opplæring- og utdanningstiltak. Voldsbruk og rekruttering til væpnede grupper henger ofte sammen med lediggang og manglende utdanningstilbud. Dette gjelder både i storbyenes slumområder og i land hvor det allerede er konflikt, eller hvor det er fare for konflikt.

Sannsynligheten for å delta i valg er en og en halv ganger større for en person med grunnutdanning, og hele tre ganger større for en person med minst ungdomsskolen, enn for en person uten utdanning.²¹ I Afrika sør for Sahara har syv prosent av unge tilgang til universitetsutdanning, mens gjennomsnittet globalt er 30 prosent.²² Når vi vet at utdanning på høyere nivå øker potensialet for vekst og demokrati, er dette en utfordring for demokratiutviklingen.

Utdanning bidrar også til mer likestilling gjennom kunnskap og holdningsendringer blant elevene og i lokalsamfunnet generelt. Her er utdanning av gutter svært viktig. Nye studier viser at gutter som får utdanning og lærer respekt for jenters rettigheter, spiller en enda mer avgjørende rolle for likestilling i sine lokalsamfunn enn jenter gjør. Gutter og menns makt til å endre kjønnsroller kan med fordel brukes mer aktivt i skolen.

²¹ GMR 2013/4

²² Verdensbankens blogg, *Hvordan møte Afrikas enorme behov for høyere utdanning* av Rittva Reinikka, 4. juni 2013

²⁰ Verdensbanken

3 Hva skal Norge gjøre?

Norges tre hovedmålsettinger for innsatsen er å bidra til at:

- Alle barn får de samme muligheter til å begynne på og fullføre skolen.
- Alle barn og unge lærer grunnleggende ferdigheter og rustes for livet.
- Flest mulig får ferdigheter som sikrer en overgang til arbeidslivet, og bedrer forutsetningene for økonomisk vekst og bærekraftig utvikling i bred forstand.

Bistand spiller i dag en begrenset rolle i mellominntektsland, men en større rolle i lavinntektsland. Erfaring har imidlertid vist at bistand alene ikke kan løse et lands utfordringer. Det er myndighetene i de enkelte land som først og fremst har plikt til å innfri alle barns og unges rettigheter. En rekke utviklingsland ivaretar nå i økende grad sitt ansvar, og økonomisk vekst har gjort at mange

utviklingsland har økt sine utdanningsbudsjetter de siste årene. Til tross for dette står fortsatt mange land overfor store utfordringer med tanke på å bygge helhetlige og bærekraftige systemer som inkluderer alle. Utfordringer og behov varierer fra land til land og region til region, og avhenger bl.a. av bakenforliggende faktorer som utviklingsnivå, styresett, krig og konflikt, naturkatastrofer, diskriminering osv.

Norsk strategi vil være å samles om felles mål, arbeide for økte ressurser og koordinert innsats på globalt og nasjonalt nivå, og samtidig styrke utdanningssystemer på landnivå. Målene skal nås i samarbeid med et stort nettverk av internasjonale og nasjonale organisasjoner og fagmiljøer. Samlet forventes dette å gi en mer effektiv innsats og bevege utviklingskurven raskere i riktig retning.

Utdanningsinnsatsingen kan ikke ses isolert fra andre sider ved samfunnet av betydning for utdan-

Figur 3.1 Friminutt på Stella Matutina skole i Burundi.

Foto: Ken Opprann

ning og som påvirkes av utdanning. Her vil Norge særlig satse på områder hvor vi allerede har et engasjement og gode forutsetninger for å spille en viktig rolle, som innen helsesektoren og energisektoren, samtidig som vi fortsetter å fokusere på de grunnleggende forutsetningene for å fremme utdanning, nemlig fattigdomsbekjempelse. Vi skal sikre at norsk innsats er bærekraftig gjennom kapasitetsbygging og styrking av systemer og institusjoner i mottakerlandene. I den forbindelse er effektive skattesystemer og skatteinnkreving viktig, samt prioritering av utdanning i nasjonale budsjetter. Innsatsen skal være kunnskapsbasert, ha en tilleggsverdi og være støttende til mottakerlands egen innsats. Bistand må gis på en måte som ikke erstatter mottakerlandets nasjonale prioritering av utdanning. Utgangspunktet må derfor alltid være en god analyse av de spesifikke utfordringene og forutsetningene.

Vi skal bidra der det er vilje til å satse og hvor partnerskap er ønsket. I utvalgte land kan Norge være en faglig og finansiell støttespiller til myndighetenes arbeid og bidra til reell fremgang på utdanningssektoren. Norsk innsats skal også være supplerende og støttende til innsatsen andre multilaterale- og bilaterale givere gjør på utdanning, og vi skal søke partnerskap og samarbeid der det er mulig.

Der hvor myndighetene ivaretar ansvar, men det for øvrig ikke er tungtveiende grunner for at Norge skal gå inn i direkte bilateralt samarbeid, vil vi støtte en multilateral innsats. For øvrig skal vi prioritere innsatsen for å nå sårbare grupper i land i krise og konflikt og andre sårbare stater gjennom strategisk bruk av egnete kanaler. Norsk innsats skal ha en positiv utviklingseffekt og støtte oppunder den positive utviklingen vi har sett i flere utviklingsland.

Et grunnleggende prinsipp for Norges innsats er at grunnutdanning skal være gratis og tilgjengelig for alle.

Norge går inn i dette vel vitende om at vi selv ikke har løst alle utfordringene. Eksempelvis estimerer Organisasjonen for økonomisk samarbeid og utvikling (OECD) at bare 84 prosent av dagens unge i OECD-området vil fullføre videregående skole. Vi ønsker å ta med egne erfaringer inn i arbeidet og være ydmyk i forhold til hvor vanskelig dette feltet kan være.

Regjeringen vil:

- Arbeide for styrket bevissthet globalt og på landnivå om sammenhengen mellom en befolknings kompetansenivå og økonomisk vekst.

- Engasjere seg aktivt internasjonalt for å fremme en global satsing på utdanning av god kvalitet frem til 2030.
- Bygge allianser og partnerskap med utviklingsland, andre giverland, multilaterale organisasjoner, sivilt samfunn og privat sektor.
- Snu nedgangen i utdanningsbistand som andel av norsk bistand. I inneværende periode er målet å komme tilbake til 2005-nivå. Jenter og sårbare grupper av barn, som barn med nedsett funksjonsevne og barn i krise og konflikt, vil bli særlig prioritert.

3.1 Utdanning som bærekraftig utviklingsmål

Utdanning er blant regjeringens prioriterte tematiske områder for de nye bærekraftige utviklingsmålene. De nye målene skal bl.a. bygge videre på FNs tusenårsmål og gjelde fra og med 2016. Arbeidet med dette kalles ofte post-2015 agendaen.

Tusenårsrådene har vist seg å være ett av de mest vellykkete og viktigste initiativer i FNs historie. Siden FN-toppmøtet i 2000 har de bidratt til å mobilisere global politisk støtte, penger og partnerskap for store fremskritt i sosial og økonomisk utvikling og fattigdomsbekjempelse.

Regjeringen gir høy prioritet til arbeidet med å utforme nye mål og å sikre internasjonal finansiering for bærekraftig utvikling etter 2015, bl.a. gjennom konsultasjoner med sivilt samfunn og næringsliv i Norge.

Norge arbeider for en post-2015-agenda som viderefører både FNs tusenårsmål og *utdanning for alle*-målene, samt integrerer sosiale, økonomiske og miljømessige dimensjoner, slik det var enighet om på Rio+20-konferansen i juni 2012. Norge går inn for ett enhetlig sett av et begrenset antall lett kommuniserbare utviklingsmål.

Utdanning bør få en sentral plass i de nye bærekraftige utviklingsmålene både som eget mål, og for at utdanning skal synliggjøres som et virkemiddel og støtte opp om andre mål.

Norge skal påta seg en internasjonal lederrolle og bidra til at FNs post-2015-mål om utdanning baseres på etablerte internasjonale menneskerettighetsforpliktelser. Likestillingsperspektivet må være integrert, og det må tas særlige hensyn til marginaliserte grupper. Der FNs tusenårsmål kun gjaldt innskrivning i barneskolen, må det nye målet om utdanning ha fokus på hele utdanningsløpet, på gjennomføring, kvalitet og læringsutbytte, på læring også for ungdom og voksne og for

tilegnelse av nødvendige ferdigheter for inntektsgivende arbeid, og for å fungere i samfunnet.

Regjeringen vil:

- Arbeide for et eget mål om utdanning som er rettighetsbasert, hvor likestillingsperspektivet er integrert og hvor det tas særlige hensyn til marginaliserte grupper.
- Arbeide for delmål om gratis grunntdanning av høy kvalitet for alle, bedre kvalitet og læringsutbytte i skolen, læring også for ungdom og voksne, og tilegnelse av nødvendige ferdigheter og kunnskap både for inntektsgivende arbeid og for å bli et velfungerende medlem av samfunnet.

3.2 Utdanning for dem vi ikke har nådd

Girls' education is a question of justice and dignity. It is also the strongest lever for the development of societies and the construction of peace.

Generaldirektør Irina Bokova, UNESCO

Bak gode gjennomsnittstall skjuler det seg lommer av barn som ikke har tilgang på utdanning. Ofte ser man at disse barna er rammet av diskriminering på flere nivå. En fattig funksjonshemmet jente kan også være fra en nomadisk minoritet i en kriserammet utkantprovins, langt fra nærmeste landsby. Vi skal støtte opp om arbeidet med å identifisere marginaliserte grupper. Vi skal se på mulighetene for å rekruttere lærere fra ulike minoritetsgrupper og øke oppmerksomheten om undervisningsspråkets viktige rolle for læring generelt og for språklige minoriteter spesielt. Vi skal skape oppmerksomhet rundt behovet for utdanning for den store andelen av barn og unge som ennå ikke har tilgang til utdanning, fordi de bor i områder som er rammet av kriser eller konflikt. Norge ønsker også å være en pådriver for at budsjettandelen på fire prosent av humanitær bistand til utdanning, vedtatt av FN, minst skal oppfylles.

Et fellestrekk ved sårbare barn er at de som regel er vanskeligere og ofte mer kostbare å nå enn dem som vanligvis går på skole. Hvem som ekskluderes varierer fra land til land og innenfor et lands grenser. Det må derfor utvikles metoder og tiltak tilpasset lokale forhold.

Regjeringen vil:

- Iverksette hastetiltak for å nå dem som har falt utenfor, for å bidra til oppnåelse av FNs tusenårsmaal 2 og 3.

3.2.1 Jenter og likestilling

I raise up my voice-not so I can shout but so that those without a voice can be heard. We cannot succeed when half of us are held back.

Malala Yousafzai

Jentene som faller utenfor kan være vanskelig å nå, men det er mange gode grunner til likevel å satse på utdanning for jenter, bl.a. fordi det sannsynligvis er den mest lønnsomme investeringen i utvikling man kan gjøre. Når man utdanner jentene, virker det positivt inn på en rekke områder.

Utdanning er en forutsetning for at jenter og kvinner skal kunne innta politiske og økonomiske posisjoner i samfunnet på likefot med gutter og menn, og for at de skal få nyte godt av samfunnsgodene. Utdannede kvinner er bedre i stand til å forsørge seg selv og sin egen familie. Det er beregnet at for hvert ekstra år med skolegang en jente får i lavinntektsland, øker fremtidig inntekt med 10-20 prosent.¹

Det er større sannsynlighet for at utdannede kvinner sender egne barn på skole. Faren for at barna utsettes for menneskehandel, barnarbeid og seksuell utnyttelse er mindre når barna går på skolen. Utdannede mødre, men også fedre, spiller altså en sentral rolle i å bryte fattigdomsmønsteret. Det er en slik positiv spiral vi må bidra til.

Jenters muligheter for utdanning i fattige områder er avhengig av at vi klarer å sette vår innsats inn i en sammenheng. Vi må tenke helhetlig. Der som en jentes mor tilbys forsvarlig mødrehelse og andre grunnleggende helsetjenester er sannsynligheten større for at jentebarnet får vaksiner og riktig ernæring, slik at hun faktisk vokser opp og har forutsetninger for å lære. Enklere tilgang til vann vil gi jenter tid til å gå på skole. Klarer man å bekjempe og forebygge seksuell og andre former for vold på skolen, vil jenter i mindre grad avslutte sin skolegang for tidlig. Bedre sanitære muligheter på skolen øker sannsynligheten for at jenter går på skole. Det er viktig å fortsette innsatsen på grunnskolenivå for å sikre skolegang for jenter

¹ General Education, Vocational Education, and Labor-Market Outcomes over the Life-Cycle, Hanushek, EA et al., Institute for the Study of Labor, 2 Discussion Paper No. 6083, Bonn, Germany, October 2011.

som fortsatt faller utenfor. Det er også behov for tiltak som sikrer at jenter fullfører barneskolen og at de går videre på ungdoms- og videregående skole, inkludert yrkesskole. Likevel må vi ikke glemme gutter i de tilfeller hvor det kan være særlige grunner til å også å prioritere disse. I tråd med FNs tusenårsmål har det vært satsset mye på å øke tilgangen til utdanning for jenter i mange land, mens det i mindre grad har vært fokus på rollen skolen kan spille for å fremme likestilling. Det er behov for at likestillingsperspektiver i større grad inkluderes i skolen, gjennom f.eks. lærerutdanning og læreplaner.

Regjeringen vil:

- Arbeide for at jenter begynner på og fullfører ungdomsskolen og videregående opplæring.
- Spesielt arbeide for at unge jenter i Afrika sør for Sahara begynner på og fullfører ungdomsskolen og videregående opplæring. Målet bør være full likestilling i fullføring av videregående opplæring.
- Bidra til å utvikle innovative tiltak og insentivordninger for å få foreldre til å sende jenter på skolen.

3.2.2 Fattige barn

Fattigdom er den viktigste årsak til barnearbeid, men tradisjon og kultur virker også inn. Ifølge ILO er 168 millioner barn engasjert i ulike typer barnearbeid. Barna jobber først og fremst i landbruket, men også i private hjem, tjenestesektoren og i industrivirksomhet. Barnearbeid segmenterer fattigdom og påvirker samfunnsøkonomien gjennom tappt konkurransevne, produktivitet og mulige inntekter.

Fattige barn faller ofte utenfor skolesystemet og kan være vanskelig å nå fordi alternativkostnaden ved å ta dem ut av arbeid er høy, og deres rettigheter blir satt opp mot kulturelle og tradisjonelle normer. I tillegg kan direkte kostnader, som bøker, klær og transport avgjøre om disse barna får gå på skolen eller ikke. Dette tilsier at man må ha en helhetlig tilnærming til fattigdom, skolegang og barnearbeid. Noen steder, som for eksempel i Sahel-regionen og i Somalia, er ressurssituasjonen så dårlig at det er nødvendig for barna å bidra til familiens inntekter. Da må det legges til rette for alternativ undervisning der barna er, og på tidspunkt der de har mulighet til å delta i undervisningen. Nasjonal lovgivning og etterlevelse av lover og regler kan spille en avgjørende rolle, noe som spesielt har vært vist i India.

Boks 3.1 Ernæring og læring

FNs organisasjon for ernæring og landbruk (FAO) ser skolen som en sentral arena for å tilegne seg grunnleggende ferdighet innen mat, ernæring og helse. Skolen når barna i en alder hvor gode vaner omkring helse og ernæring formes. Skolen kan dessuten bidra til å påvirke familier og lokalsamfunn på dette området. FAO har en helhetlig tilnærming til ernæring og utdanning som inkluderer praktiske aktiviteter, vekt på skolemiljøet og involvering av skolepersonell, familier og lokalsamfunn.

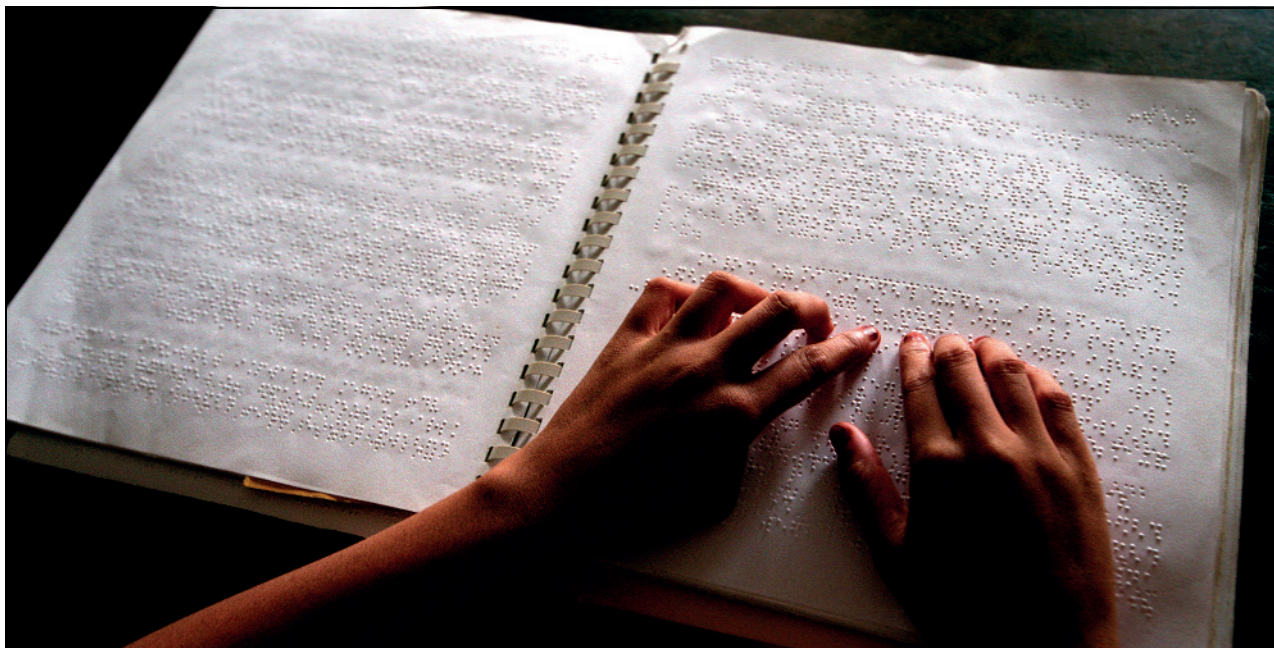
Ifølge Verdens matvareprogram (WFP) går 66 millioner skolebarn i utviklingsland sultne på skolen, om lag en tredjedel av disse er i Afrika. En rekke studier viser at når barn sulter eller er underernærte blir læringseffekten av skolegang dårlig fordi det svekker konsentrasjonsevnen. Nok og riktig mat sørger for å holde læringsevnen oppe og ernæringsprogrammer kan gi insentiv til å sende barn på skolen. Bruker man lokal mat, kan man i tillegg bidra til å stimulere lokal matproduksjon. Skolehager og skolekjøkken gir anledning til opplæring i matproduksjon og ernæringsriktig matstell, noe som er relevant og nyttig for familiene.

Enkle tiltak kan bidra til å bryte den onde sirkelen mellom sult, fattigdom og utnyttelse av barn. Særlig kommer dette utsatte barn til gode.

Selv i land hvor adgangen til utdanning er lik er det større sannsynlighet for at barn fra mer velstående familier forblir i systemet og fullfører grunnskolen, enn barn fra fattige familier. Tiltak som senker barrierene for innskriving, reduserer frafall og promoterer tilstedeværelse, slik som kontantoverføringer, skolehager og ernæringsprogrammer gir stort personlig og samfunnsmessig utbytte.

Regjeringen vil:

- Støtte insentivordninger som sikrer skolegang for utsatte grupper. Tiltakene vil omfatte skoledeltakelse, bedre læring, ernæring og økt innsats i kamp mot barnearbeid. Innsats i lavinntektsland, sårbare stater og land i konflikt vil bli prioritert.
- Trappe opp støtten til alternative undervisningsformer i krise- og konfliktsituasjoner.

Figur 3.2 Lesestund på en skole for blinde barn i Bangladesh

Foto: GMB Akash/Panos/Felix Features

3.2.3 Barn med nedsatt funksjonsevne

Femten prosent av verdens borgere, over en milliard mennesker, lever med en form for funksjonsnedsettelse. Om disse menneskene ikke inkluderes i samfunnet, og om det ikke legges til rette for at alle kan delta og bidra til samfunnsutviklingen og fellesskapet, vil vi ikke nå sentrale utviklingsmål.

Norge ratifiserte Konvensjonen om rettighetene til mennesker med nedsatt funksjonsevne i juni 2013. Konvensjonen har i første rekke implikasjoner for nasjonal politikk, men inneholder også en erklæring om at partene vil treffe effektive og hensiktsmessige tiltak for å virkeliggjøre konvensjonens formål og hensikt innenfor rammen av internasjonalt samarbeid, for eksempel ved å inkludere personer med funksjonsnedsettelser i det internasjonale samarbeidet.

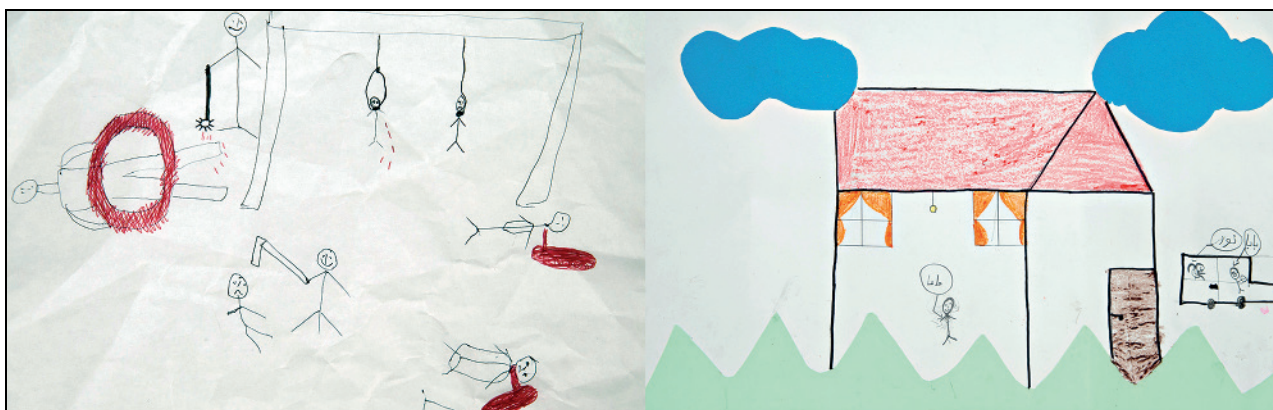
Husholdsundersøkelser er vanligvis den beste kilden til informasjon om adgangen til skole for ulike befolkningsgrupper. Disse inneholder imidlertid ikke tilstrekkelig informasjon om barn med funksjonsnedsettelse ettersom disse ofte blir gjemt bort. En annen faktor som svekker statistikkgrunnlaget er at barn med nedsatt funksjonsevne ikke alltid blir registrert ved fødselen.²

Samfunnets holdninger til barn med nedsatt funksjonsevne, bl.a. som gjenspeilet i nasjonalt lovverk og politikk, er avgjørende for deres skoledeltakelse. Barn med nedsatt funksjonsevne får på

langt nær de samme muligheter til skolegang som andre barn i mange utviklingsland. Dessverre er disse barna ofte usynlige og har ikke talspersoner i samfunnet. UNESCO mener at så mange som 90 prosent av barn med nedsatt funksjonsevne i utviklingsland ikke går på skole, og at de representerer 1/3 av barn utenfor skolen. Siden flere barn blir skadet i konflikt- og katastroferammede områder, er andelen barn med nedsatt funksjonsevne høyere i disse områdene enn ellers.

Mange barn med nedsatt funksjonsevne blir i praksis ekskludert fra undervisning på grunn av utilgjengelig infrastruktur eksempelvis i form av trapper, for smale dører og toalett som ikke er tilrettelagt for barn med fysiske begrensninger. I tillegg kommer utfordringer med transport til og fra skolen for dem som av forskjellige årsaker ikke kan gå alene. Dette blir ofte ekstra utfordrende i en krise- eller konfliktsituasjon. Mangelfull fysisk tilrettelegging i klasserommet og mangel på undervisningsmateriale er også viktige elementer. Lærernes kompetanse om læring og behovsrettet tilrettelegging av undervisningen for barn med nedsatt funksjonsevne er en utfordring i land hvor lærerne ofte ikke har den nødvendige kunnskapen.

² Verdens helseorganisasjon (WHO) anslår at 93 millioner barn under 14 år, eller 5,1 % av verdens barn, har en «moderat eller alvorlig funksjonshemming». Av disse har 13 millioner, eller 0,7 % av verdens barn, en alvorlig funksjonsnedsettelse.

Figur 3.3 Ved det UNICEF-støttede senteret for flyktninger fra Syria i Bar Elias i Bekaadalen i Libanon får barn hjelp til å bearbeide opplevelsene fra krigen. - Det er vanskelig å forestille seg hva disse barna har opplevd, sier lærer Nour Kattan når hun ser tegningen Mohammad lagde da han ankom to måneder tidligere (1). I dag tegner Mohammad glade tegninger (2).

Foto: UNICEF Norge

Det er viktig å tenke helhetlig når det gjelder å styrke utdanningstilbudet til barn med nedsatt funksjonsevne. Det er behov for kartlegging, datainnhenting og planlegging for inkludering i det offentlige skolesystemet. En inkluderende tilnærming i undervisningen kan bidra til at barn med ulike nedsatte funksjonsevner og generelle læringsutfordringer kan gjennomføre skolegangen.

Regjeringen vil:

- Inkludere hensynet til barn med nedsatt funksjonsevne i bilateralt utdanningssamarbeid og være en pådriver for at de samme hensyn tas i den multilaterale og humanitære innsatsen på utdanningsområdet.
- Bidra til at hensynet til barn med nedsatt funksjonsevne integreres i nasjonale utdanningsplaner.

3.2.4 Barn med minoritetsbakgrunn og urfolk

Barn fra etniske, religiøse eller kulturelle minoriteter faller ofte utenfor eller gjør det dårlig på skolen på grunn av diskriminering eller som følge av at skoletilbudet er lite tilpasset deres liv og behov. For urbefolkningsgrupper og andre språklige minoriteter blir diskrimineringen ofte forsterket ved at undervisningsspråket på skolen ikke er det språket disse barna er best kjent med. I tillegg til å tilby undervisning på morsmål, må f.eks. urfolks kulturer, tradisjoner og kunnskap respekteres i undervisningen. Rekruttering av godt skolerte lærere fra deres egne minoritetsgrupper kan

bidra til bedre læring og forståelse. Norge støtter bl.a. Maya-programmet i Guatemala gjennom Redd Barna og flere prosjekter i regi av Regnskogsfondet.

3.3 Utdanning i krise og konflikt

The impact of armed conflict on children is everyone's responsibility. And it must be everyone's concern.

Graça Machel

Barn betaler ofte den høyeste prisen for krig, konflikt og naturkatastrofer. Halvparten av barna som i dag ikke går på skolen, er berørt av kriser. I mange av verdens fattigste land fortsetter væpnet konflikt å ødelegge utdanningsmulighetene for hele generasjoner av barn. Av de 28,5 millioner barn i grunnskolealder som ikke går på skole i konfliktrammede land, bor 12,6 millioner i Afrika sør for Sahara, 5,3 millioner i Sør- og Vest-Asia og fire millioner i arabiske land. Om lag 2,3 millioner syriske barn³ har ikke tilgang til skolegang inne i Syria.⁴ Målet om grunnutdanning for alle vil ikke bli nådd om ikke disse barnas rett til skolegang innfris.

Altfor mange barn blir vitne til og ofre for vold og ødeleggelser. Selv om det dessverre ikke alltid

³ Libanon har mottatt en million flyktninger fra Syria. Dette tilsvarer 25% av Libanons befolkning. Blant disse er nesten 400 000 barn i skolepliktig alder. Over 75% av de syriske barna går ikke på skolen. Libanons skolesystem er allerede svært overbelastet.

⁴ GMR 2013/4, UNICEF 2013

Boks 3.2 Jenter på flukt i Afghanistan og Pakistan

Afghanistan og deler av Pakistan opplever vedvarende humanitære kriser. Konflikt og naturkatastrofer har gjort millioner av barn svært sårbare. Når fem millioner afghanske barn er uten skolegang, sier det seg selv at det er avgjørende for landets økonomiske utvikling at noe gjøres. Utfordringene i begge land er størst på landsbygda, og særlig jenter faller fra når foreldre frykter for sikkerheten. Det trengs flere kvinnelige lærere, nærskoler og jenteinternater. Konflikten i Afghanistan har drevet hundretusener på flukt i eget land. Mange lever i slumområder i byene. Der har svært få barn tilgang til utdanning. I nordvestlige Pakistan er det nærmere tre millioner afghanske flyktninger. De fleste har oppholdt seg i vertslandet i over 20 år, og nye generasjoner har kommet til.

Midlertidig utdanning har blitt nedprioritert i akutt nødhjelp til fordel for livreddende assistanse, samtidig som internflyktningbarn faller utenfor de store utdanningsprogrammene. For å rette dette opp, må nødhjelp og langsiktig utviklingshjelp ses i sammenheng.

I Peshawar-området tilbyr Redd Barna skolegang til barn som har flyktet pga. konflikten i stammeområdene i nordvestlige Pakistan. Samtidig får lærere som har flyktet fra stammeområdene, opplæring.

Flyktninghjelpen bidrar til utdanning av barn og unge som har måttet flykte internt eller til Pakistan, gjennom læreprogram tilpasset deres situasjon.

Norge støtter Flyktninghjelpen og Redd Barna i dette arbeidet.

er gitt at skolen faktisk er trygg og blir beskyttet, kan skolen under rette omstendigheter fungere som et fast punkt i en kaotisk og vanskelig situasjon. I katastrofer, langvarige kriser og tidlig gjenoppbygging etter konflikter og naturkatastrofer kan skolen bidra til følelse av normalitet og opplevelse av håp, stabilitet og trygghet. Skolen kan i tillegg bidra med opplæring og viktig informasjon som kan redde liv og mental helse. Gjennom skolen utstyres dessuten barn og unge med kunnskaper og ferdigheter de trenger når krisen eller konflikten en gang er over, og arbeid med gjenoppbygging eller forsoning kan starte. Skolen vil også være et viktig sted for å identifisere dem som tren-

Boks 3.3 Haiti

Jordskjelvet i Haiti i 2010 bidro til å forverre den allerede prekære utdanningssituasjonen i landet. Åtti prosent av skolene i de rammede områdene ble ødelagt. I 112 av totalt 565 distrikter finnes det fortsatt ingen offentlige skoler. Kvaliteten på undervisningen er dårlig, med over 70 prosent ukvalifiserte lærere. Analfabetismen blant voksne er på over 50 prosent. Om lag 35 prosent av haitiske ungdommer kan ikke lese eller skrive. Barn går i gjennomsnittet på skole i mindre enn fire år. Norge støtter utdanning gjennom flere prosjekter på Haiti, og det vurderes å trappe opp den utdanningsrelaterte humanitære bistanden til landet.

ger psykososial oppfølging. Det er derfor viktig at regulær undervisning gjenopptas så raskt som mulig.

Når skolegangen avbrytes øker risikoen for at barn ikke klarer å komme tilbake til skolebenken senere. Avbrudd øker også risikoen for at barn rekrutteres til militante grupper eller prostitusjon. At utdannelsen blir avbrutt for store grupper av barn blir på sikt dessuten et samfunnsproblem og et hinder for økonomisk vekst og utvikling. Særlig i langvarige kriser er det viktig at barn og unges rett til utdanning respekteres, beskyttes og innfris, for å unngå generasjoner uten skolegang.

I noen kriser bidrar internasjonale organisasjoner til at det etableres utdanningstilbud i områder det ikke tidligere eksisterte noe tilbud eller at kvaliteten på eksisterende tilbud økes. Mange av organisasjonene som driver med utdanning har et dobbelt mandat, dvs. at de driver både humanitær og langsiktig bistand. Som for andre områder, kan det likevel være utfordrende å finne bærekraftige løsninger etter at de humanitære organisasjonene har trukket seg ut.

3.3.1 Katastroforebygging i utdanningssektoren

Mange kriser utvikler seg sakte og kunne vært unngått hvis det hadde blitt reagert i tide. Akutte kriser kan begrenses gjennom å være føre var. God forebygging innebærer god beredskap for best mulig respons når krisen er et faktum, men også å redusere risiko for at en krise skal få nega-

Figur 3.4 *Education in Emergencies*, Masisi-distriktet i DR Kongo. (Flyktningshjelpen støttet av ECHO og Norge)

Foto: Jan Speed

tive konsekvenser. Målet med forebygging i skolen er å sikre at elever, ansatte og foreldre kan føle seg trygge, at investeringer i skolen er sikret, og at utdanningen fortsetter i krisesituasjoner. Investering i forebygging gjør også behovet for humanitær bistand mindre.

Skolen er en velegnet arena for bevisstgjøring av barn, deres foreldre og lokalsamfunn. Skolen kan utbre kunnskap om tiltak som bygger motstandskraft og kan redde liv i en krisesituasjon, og om tiltak som reduserer risiko, som for eksempel miljø- og klimatilpasningstiltak. Gjennom skolen fremmes en kollektiv bevissthet rundt sikkerhet, som får ringvirkninger i hele lokalsamfunnet – slik at det dannes en sikkerhetskultur.

Et eksempel på praktisk betydning av slik kunnskap er ungdomskolen i Kamaichi, Japan, som ble rammet av tsunamien i mars 2011. De eldre barna vurderte der selv at det var behov for evakuering, igangsatte evakuering, og fikk overtalt lærerne til å evakuere høyere opp i fjellet enn skolens evakueringsplaner indikerte. Dette kan ha reddet hundrevis av barn og voksne fra å omkomme da tsunamien rammet. Kunnskap om hva som må gjøres for å være forberedt, blir prioritert høyt etter katastrofer. For eksempel uttrykte barn i Filippinene etter tyfonen Haiyan

at en av de viktigste prioriteringene for dem nå var å lære å leve med stormene. Det er viktig at beredskap er en prioritet også før katastrofen rammer.

Skolen kan også være et naturlig sted for sivile å søke beskyttelse om krisen rammer. Dette er imidlertid avhengig av at skolen både er bygningsmessig sikker og er plassert slik at den ikke blir utsatt for flom, flodbølger eller jordras. Det må også være en enighet hos stridende parter i en konflikt om at skolen ikke skal angripes. Samtidig må ikke skolen forbli et tilfluktssted, men raskt starte opp undervisning igjen.

Trygge skoler bør sikres gjennom samarbeid mellom nasjonale skole- og beredskapsmyndigheter. Forebyggings- og beredskapskunnskap bør inn i lærerutdanningen, spesielt i sårbare stater. Her vil også kunnskap om «psykisk førstehjelp» kunne inkluderes.

Overgangen fra krise til normalisering er ofte flytende. Evnen til å omstille seg raskt til en krise og til normalisering igjen må styrkes, også når det gjelder utdanning. Det er viktig at enhver humanitær respons med påfølgende gjenoppbygging påser at skolen og skolebarna er mer robuste enn da krisen fant sted.

Boks 3.4 Nettverk for sikrere skoler

En rekke organisasjoner, inkludert UNICEF, Røde Kors, UNESCO, Plan og Redd Barna, har gått sammen i et uformelt nettverk for å fremme skolesikkerhet. De har kommet frem til at tre delvis overlappende pilarer er nødvendig for at barn og ansatte skal være trygge på skolen i områder som kan bli utsatt for farlige naturhendelser eller konflikt: 1) trygge bygninger 2) forebygging og beredskapsaktiviteter som del av skoles aktiviteter og planer, og 3) integrering av kunnskap om risikoreduksjon og motstandskraft i pensum og lærerplaner.

Den globale fasiliteten for forebygging (GFDRR), hvor Norge i år har med-lederskap i styringsgruppen, har som en del av dette nettverket, tatt initiativ til en global kartlegging av den bygningsmessige sikkerheten til alle verdens skoler. Norge vil prioritere dette initiativet under vårt med-lederskap.

Boks 3.5 Den globale koalisjon for beskyttelse av utdanning (GCPEA)

Den globale koalisjonen for beskyttelse av utdanning GCPEA har blant annet utviklet Lucens-retningslinjene for å beskytte skoler mot militær bruk. Norge har bidratt i utviklingen av disse, og vil støtte det videre arbeidet med å utbre disse blant annet gjennom et nettverk av stater og sivile samfunnsaktører. GCPEA har også stort fokus på overvåking og rapportering om angrep på skoler. Det er behov for å styrke dette arbeidet, og for å holde angripere til ansvar. De siste fem årene har det vært angrep på skoler i 70 land. Fem land (Afghanistan, Colombia, Pakistan, Somalia og Sudan) har rapportert om mer enn 1000 angrep.

Regjeringen vil:

- Støtte internasjonale initiativ for at alle verdens skolebygg blir bygget i henhold til katastroforebyggende standarder.
- Støtte arbeid med å lære opp skoleelever i katastroforebygging og -beredskap og bidra til at lærere får opplæring i elementære prinsipper for psykososial støtte i kriser.

3.3.2 Beskyttelse av skoler i væpnet konflikt

I konfliktrammede land er det en økende tendens til at skoler blir direkte berørt. I noen situasjoner tar militære grupper skolens arealer i bruk, slik vi har sett det i Syria og Colombia. I andre situasjoner gjøres skolene til militære mål av ideologiske grunner, slik vi har sett det med jenteskoler i Pakistan. Slike angrep er brudd på internasjonal humanitær rett og må overvåkes, dokumenteres og rettsforfølges. Stridende parter må også oppfordres til å forplikte seg til å følge Lucens-retningslinjene⁵ som er utformet for bruk av skolens arenaer og nærområder, og hindre adferd som gjør skolene mer utsatt for angrep.⁶ Under borgerkrigen i Nepal klarte f.eks. Maoistgeriljaen og regjeringshæren å bli

enige om å definere skolene som fredssoner, en avtale som ble overvåket og rapportert om av representanter for lokalsamfunnene.

En annen utfordring når det gjelder skoler i konflikt, er at skolen brukes som arena for å spre hatbudskap og bygge opp under eksisterende motsetninger i et samfunn. Både før, under og etter en konflikt er det avgjørende at skolen søker å være en nøytral arena. Skolen må bidra til respekt for menneskerettigheter og bygge en kultur for fredelig sameksistens. I områder preget av konflikt eller krise må utdanningen tilrettelegges slik at man ikke undergraver utviklingen av fremtidige stats- og forvaltningsstrukturer.

Regjeringen vil:

- Arbeide for humanitær tilgang og beskyttelse i krig og kriser for å bidra til kontinuitet i læringsprosessen og for å sikre skoler.
- Oppfordre til, og støtte utviklingen av, læreplaner som tar hensyn til behovet for å redusere konflikt.
- Være en pådriver for at internasjonal humanitær rett respekteres slik at militarisering og angrep på skoler og universiteter stanses.
- Ta en lederrolle for å fremme Lucens-retningslinjene internasjonalt.

⁵ Utviklet av Den globale koalisjonen for beskyttelse av utdanning for å sikre skoler mot militær bruk.

⁶ Den globale koalisjonen for beskyttelse av utdanning har utviklet disse retningslinjene for å beskytte skoler mot militær bruk.

3.3.3 Utdanning i humanitære innsatser

Utdanning utgjorde i 2012 bare 1,4 prosent av de globale midlene som svarte på de humanitære appellene til FN og humanitære organisasjoner.⁷ De største humanitære organisasjonene innenfor utdanningsfeltet har satt som mål at denne andelen skal økes til minst fire prosent.

Forklaringen på den lave finansieringsgraden er sammensatt. Utdanning er ofte langt nede på prioriteringslisten i humanitære kriser, hvor mat, vann og helse ofte ses på som umiddelbart livreddende. Humanitære organisasjoner viser til at utdanning kan være livreddende, da det bidrar til livsviktig kunnskap og beskyttelse, og ofte er inngangsport til andre livreddende tiltak.

En annen utfordring når det gjelder finansiering, er at utdanning ikke bare er et umiddelbart «engangs-tilbud», men er et tiltak som skal vare. I mange tilfeller etablerer humanitære organisasjoner utdanningstilbud der det ikke eksisterte tilbud tidligere. En avgjørelse om å gå inn med kort-siktig hjelp til utdanning, blir da fort en langsiktig finansieringsforpliktelse. Dette gjør at det er behov for å tenke langsiktige løsninger og et tettere samarbeid med og mobilisering av utviklingspartnere fra første dag i en krise. Det bør også vurderes om overgangs- eller utviklingsmidler kan settes inn tidligere enn tilfellet er i dag.

Det er også en utfordring at det primært er nasjonale strukturer som bidrar med utdanning i land som mottar flyktninger. Det er viktig at mottakerlandet blir i stand til å gi et skoletilbud både til lokalbefolkning og til nye flyktninger. I massefluktsituasjoner er det behov for både humanitær respons, og for assistanse og fleksibilitet når det gjelder å tilpasse nasjonale utdanningsplaner. Konflikten i Syria er et eksempel på hvordan byrden på nabolandenes strukturer gjør at man må tenke annerledes på forholdet mellom humanitær og utviklingsinnsats.

Norge er en viktig bidragsyter til utdanning i humanitære responser, og vår utdanningsandel av respons på humanitære appeller utgjorde i 2013 tre prosent.⁸ I tillegg kommer en del humanitær støtte som ikke direkte fremkommer som utdanningsstøtte i statistikkene. Nesten halvparten av støtten gis gjennom sivilt samfunn, i hovedsak norske humanitære organisasjoner. Flyktninghjelpen og Redd Barna er de to største, men en rekke andre organisasjoner er også involvert. I tillegg gikk en betydelig andel gjennom multilaterale

Boks 3.6 International Network for Education in Emergencies (INEE)

Det internasjonale nettverket for utdanning i krisesituasjoner (INEE) inkluderer de største internasjonale organisasjonene og giverne på feltet, og har vært en helt sentral pådriver for utdanning i konflikt- og krisesituasjoner. Norge er medlem i nettverket og bidrar med årlig støtte. INEE har blant annet utviklet minimumsstandarder for utdanning i humanitære kriser. Innarbeidelse av disse standardene i beredskapsplaner i skolesektoren og i humanitære organisasjoner vil bidra til at alle involverte reagerer mer effektivt i en eventuell krisesituasjon.

kanaler. Norge er en av de største utdanningsgiverne til multilaterale, humanitære organisasjoner, som FNs Høykommissær for flyktninger (UNHCR) og FNs nødhjelpsfond (CERF).

Norge er ett av en håndfull land globalt som har utdanning som del av sin humanitære politikk. Norge setter søkelys på utdanning i kriser og sårbare situasjoner i FN og støtter opp om internasjonale nettverk som arbeider med disse utfordringene. Regjeringen vil bruke dette som utgangspunkt for å mobilisere andre givere til å følge etter.

Regjeringen vil:

- Bidra til at én million flere barn får tilgang til utdanning av god kvalitet i krise- og konfliktsituasjoner.
- Støtte opp om og oppfordre til innovative og fleksible løsninger som kan gi så mange barn som mulig et utdanningstilbud.
- Øke andelen norsk humanitær bistand til utdanning, og øke andelen utviklingsbistand som går til utdanning i den tidlige gjenoppbyggingsfasen.
- Øke bruken av utviklingsmidler for å hjelpe land som mottar mange flyktninger som følge av humanitære kriser.
- Være en pådriver for at FNs mål om fire prosent andel av humanitær bistand til utdanning skal nås.
- Bidra til økt kunnskap om utdanning i krisesituasjoner i nasjonale utdanningssystemer og blant humanitære hjelpeorganisasjoner og utviklingsaktører.

⁷ GMR, 2013/4 (side 133)

⁸ Basert på OCHAs Financial Tracking Service

Boks 3.7 Eksempler på innsats for barn på flukt

UNICEF i Syria og naboland

UNICEF lanserte mot slutten av 2013 strategien *No lost generation* som er relevant for de fleste utfordringene i Syria og nabolandene. Strategien omfatter aktiviteter og tiltak for å øke tilgang til utdanning og psykososial støtte, styrke sosial utjevning og fredsbygging, og for å gjenopprette fremtidshåp for millioner av barn. Strategien er i første omgang en ressursmobiliseringsstrategi, og det legges opp til å bruke eksisterende kanaler og planer. Programmesig favner den bredt, fra utbygging av skoler til yrkesopplæring i flyktningleirer. Libanon-programmet er for eksempel utviklet i samarbeid med landets utdanningsmyndigheter, og målet er å gi formelt og uformelt utdanningstilbud til over 400 000 barn. Norske bidrag til *No Lost Generation* brukes i samarbeid med FN og frivillige organisasjoner.

Flyktninghjelpen i Colombia

Flyktninghjelpen arbeider for å sikre at barn på flukt får en relevant kvalitetsutdanning. Et eksempel er Colombia, hvor omlag 5,3 millioner mennesker er på flukt. Landet har det høyeste antallet internflyktninger i verden. Av disse er 64 prosent yngre enn 24 år. Selv om myndighetene i Colombia fastholder at alle barn og unge har rett til utdanning, var mer enn 480 000 internflyktningbarn og -ungdom uten skolegang i 2010. Væpnede angrep på skoler fører til at mange utestenges fra utdanning i de mest utsatte områdene. Begrensede ressurser og lite tilstedeværelse gjør at myndighetene ikke makter å sikre utdanningen i de konfliktberørte regionene.

Flyktninghjelpen har utviklet fleksibel utdanning som er spesielt tilpasset behovene til disse gruppene. Fra 2010 til 2012 fikk 32 160 internflyktningbarn og -unge skolegang i Colombia gjennom denne modellen. Mellom 85 og 95 prosent av elevene gjennomførte hele undervisningsløpet. Av elevene var 62 prosent jenter. Colombianske myndigheter viderefører nå de fleste utdanningsmodellene som en del av sitt eget utdanningstilbud.

Utdanningsstrategien til Høykommissæren for flyktninger (UNHCR)

Utdanning er en kjerneoppgave i UNHCRs arbeid med beskyttelse og varige løsninger. UNHCR er

halvveis i sin fire-årige utdanningsstrategi, som har seks hovedmål: Mer kvalitet i undervisningen, tryggere skoler, flere barn på ungdoms- og videregående skole, tilgang på utdanning også for større barn og voksne, og utdanning som en del av nødhjelpsresponsen. Dette fordrer videreutdanning av lærere og flere kvinnelige lærere, samt bedre tilrettelegging av undervisning, både for jenter og for barn med nedsatt funksjonsevne, og for dem som har mistet utdanning tidlig i livet. Det betyr også tiltak for å lage beredskaps- og forebyggingsplaner, og å ta hensyn til nasjonale læreplaner i undervisningen, slik at det skal være mulig for elever å vende tilbake til det skolesystemet de forlot.

UNHCR har også satt seg konkrete mål for sin forsterkede innsats for utdanning i flyktningskriser frem til 2016:

- Gi 3 millioner flyktningbarn tilgang til grunnskolen
- Gi 1 millioner flyktningungdom tilgang til ungdomsskolen
- Sikre at 70 prosent av barna får kvalitetsundervisning i grunnskolen
- Double antallet flyktninger som tar høyere utdanning
- Tilby førskole til 500 000 barn mellom 3 og 5 år
- Øke antallet lesekyndige blant voksne flyktninger med 50 prosent
- Tilby praktisk rettede kurs og uformell videreutdanning til 40 prosent av unge mennesker

I strategien inngår et forsterket samarbeid med nasjonale utdanningsministerier og med UNICEF og UNESCO. Norge støtter dette arbeidet.

Verdens matvareprogram (WFP)

WFP driver *Food for Education*-programmer i mange humanitære operasjoner, som f.eks. i Syria, i samarbeid med andre organisasjoner. Dette er en effektiv måte å sikre barns ernæringsbehov f.eks. i flyktingeleirer, men også å unngå at utdanning blir avbrutt.

Figur 3.5 Gadjah Mada universitetet i Indonesia.

Foto: Ken Opprann

3.4 Læring i skolen

Selv om det i mange land har vært gjort betydelig fremskritt for å få flere barn på skolen siden 2000, har det ikke vært gjort nok for å sikre at barn og ungdom faktisk lærer. I mange land har fokus på kvantitet gått ut over kvaliteten på læring. I noen tilfeller er kvaliteten på utdanningen så dårlig og lite relevant at nytten er liten og jobbmuligheter få etter endt utdanning.

Barn fra fattige familier og sårbare grupper er særlig utsatt, spesielt i kriser og konflikt.⁹ Spørsmålet om kvalitet og læringsutbytte i skolen blir derfor også et spørsmål om like muligheter for sårbare grupper.

Manglende fokus på kvalitet og på å få barna til å bli i skolen har ført til at man i dag snakker om en global læringskrise. Av de 85 land man har data for, vil over halvparten av barna i 21 land ikke tilegne seg elementær kunnskap i lesing, skriving og regning. 17 av disse landene befinner seg i Afrika sør for Sahara. Andre land med store utfordringer er India, Bangladesh og Pakistan.

Å sikre utdanning av god kvalitet for alle er en utfordring i alle land, men særlig fattige land står

overfor store utfordringer med å bygge bærekraftige utdanningssystemer som bidrar til gode og effektive læringsmiljø. Det finnes ingen standardløsning, ettersom forutsetningene for å lykkes varierer sterkt fra land til land. Likevel er det noen faktorer som må være på plass. Først og fremst tilstrekkelig finansiering, noe som forutsetter at utdanning blir prioritert i nasjonale budsjetter. Videre er nasjonalt eierskap og lederskap en forutsetning for å få til nødvendige reformer, ikke minst med tanke på å bygge utdanningssystemer som gir alle barn og ungdom like muligheter for god og relevant utdanning.

Som grunnlag for kvalitetsheving, bør det utvikles nasjonale systemer for å måle og vurdere kvaliteten i opplæringen, og fremgangen i barnas læringsutbytte. Som ledd i støtte til kvalitetsheving, vil Norge derfor bidra til utvikling av gode og robuste nasjonale systemer for å måle læringsutbytte i sentrale fag. Erfaringer fra mange regioner viser at sammenlignende studier om læringsutbytte mellom land ofte virker stimulerende til økt innsats. Det er viktig å bygge videre på arbeidet som allerede gjøres og vurdere i hvilket omfang globale undersøkelser som PISA kan tilrettelegges også for lavinntektsland.

Internasjonal forskning viser at i tillegg til barnas sosiale og økonomiske bakgrunn, er læreren

⁹ GMR 2013/4

Boks 3.8 Behov for lærere

UNESCO har estimert at det vil være behov for 5,2 millioner lærere frem mot 2015 om alle barn skal få tilgang til grunnskole. Dette tallet er basert på at det skal være én lærer per førti elever. Av disse er 1,6 millioner nye lærerstillinger, mens 3,6 millioner er til erstatning for lærere som slutter. Estimert behov for nye lærere i 2020 er 13,1 millioner og i 2030 20,6 millioner. Tallet på nye lærerstillinger, som kommer i tillegg til dem som slutter, er henholdsvis 2,4 millioner og 3,3 millioner. Behovet for nye lærere er størst i Afrika og i Sør- og Vest-Asia. I Vest-Afrika hvor få elever tilegner seg de grunnleggende ferdigheter innenfor de forventede årstrinn, utgjør lærere på midlertidige kontrakter og ingen eller kort formell opplæring, mer enn halvparten av lærerstanden.

Boks 3.9 Store givere tar i bruk teknologiske hjelpemidler

Storbritannia og USA benytter digitale hjelpemidler for å oppnå bedre læringsresultater gjennom sitt utviklingssamarbeid. USAID lanserte nylig «U.S. Global Development Lab». Forskning, teknologi, innovasjon og partnerskap skal benyttes for å lære barn og voksne å lese og skrive. I Uganda får voksne undervisning via mobiltelefonen. I Ghana har lærerne fått opplæring og studentene tilgang til lærehjelpemidler ved bruk av lesebrett. I andre land blir mobilteknologi benyttet for direkte overføring av elevenes læringsresultater.

Storbritannia har lansert innovasjonsfond i flere land. I Pakistan kjører lastebiler utstyrt med generator og satellitt ut til avsidesliggende områder slik at barna der kan få undervisning av mattelærerne i byen via internett. Lærerutdanning gjennom e-læring og oppfølging på internett er en viktig del av innovasjonsprogrammet i Rwanda.

den viktigste faktor for læringsresultater. John Hattie fremla i 2009 en omfattende studie som viste hvilke faktorer som bidrar mest til bedre resultater hos elevene. Resultatet viste at av 138 faktorer som påvirker læring, var kontakt og interaksjon mellom lærere og elever den aller viktigste.¹⁰

Mangel på kvalifiserte lærere er hovedgrunnen til at det i mange land er en læringskrise. I arbeidet med å nå målene om utdanning for alle, er det ikke tatt tilstrekkelig hensyn til behovet for å rekruttere nok kvalifiserte lærere. UNESCO har beregnet at det globale behovet for nye lærer frem mot 2015 er på 5,2 millioner. Av de ti land som har størst behov for lærere frem mot 2015, befinner ni seg i Afrika sør for Sahara. Mangelen på lærere og relevant læremateriell har ført til lav kvalitet, og dermed at mange dropper ut av undervisningen.

I mange land er det flest kvinnelige lærere, men i flere regioner og særlig i sårbare stater og utkantstrøk, er det underskudd på kvinnelige lærere. Kvinnelige lærere har betydning for om jenter begynner på skolen og fullfører skolegang. Data fra 30 utviklingsland har vist at rekruttering av kvinnelige lærere har bidratt til at flere jenter har begynt på skolen og fått bedre karakterer, særlig på landsbygda.

Infrastruktur som klasserom og sanitære forhold, er også viktig, for å sikre et trygt og inkluderende undervisningsmiljø. I mange land er dette spesielt viktig for å sikre at jenter fullfører skolegangen. Mangel på godt og relevant læremateriell er også en stor utfordring. Mange land har ikke tilgjengelig læremateriell på morsmål, noe som skaper store utfordringer med tanke på tidlig læring. UNESCOs rapport *Reading in the mobile era* (2014) finner at lav lærerkompetanse i kombinasjon med manglende tilgang til bøker, er en av de største utfordringene i leseopplæringen. Det er en sterk sammenheng mellom det å kunne lese og det å ha tilgang til bøker. Det arbeides internasjonalt med ulike ideer til hvordan man kan sikre bedre og mer stabil tilgang til lærebøker til lave priser, for eksempel har USAID lansert ideen om et «100 million book fund» og ønsker samarbeid med Norge om dette.

Internett, mobiltelefoner, IKT-løsninger og sosiale medier har endret verden. I områder hvor tilgangen til lærebøker er begrenset, kan for eksempel lesebrett og mobiltelefoner være med på å gi barn tilgang til de bøkene som er nødvendige for å lære å lese tilfredsstillende. En gjennomgang viste at barn som spilte digitale matte-spill i Kina og India økte sine regnekunnskaper.

¹⁰ John Hattie, *Visible Learning: A Synthesis of Over 800 Meta-analyses Relating to Achievement*, Taylor & Francis, 2009

Boks 3.10 Tekniske hjelpemidler

Gjennom bidrag til fondet som støtter gjenoppbyggingen av Afghanistan, støtter Norge nye IKT-løsninger. I bistand til utdanning i Afghanistan etableres klagemekanismer på skolene for å avdekke misligheter, blant annet med hjelp av mobiltelefoner. Data om antall elever, lærere, skolenes tilstand og annen informasjon kan digitaliseres og samles i en offentlig database på nett. Flyktningshjelpen tilbyr reparasjon av mobiltelefoner som del av yrkesrettet opplæring.

Dette gjaldt spesielt for de svakerestilte elevene. Rwanda, Kenya og flere andre land har i stor grad tatt i bruk ny teknologi for å forbedre organisering og levering av helse- og utdanningstjenester. Investeringer i høyere utdanning, forskning og innovasjon i utviklingsland kan bidra til at teknologiutvikling i større grad utføres der, noe som kan gi mer relevante og brukerrettede løsninger.

Bruk av ny teknologi, som informasjonsteknologi, har potensial til i betydelig grad å øke effektiviteten og kvaliteten på læring. Privat sektor kan trekkes mer inn i samarbeidet. Det har vært gjort der de har særlige fortrinn. I noen land brukes mobilbank stadig mer i helse- og utdanningssektorene til overføring av lønn, stipend og insentivbaserte støtteordninger. Dette kan ha en positiv effekt i kampen mot korrupsjon.

Å bygge relevante utdanningssystemer av god kvalitet er utfordrende. Det finnes ingen standard løsning. Systemer må bygges på landets egne forutsetninger og kultur, og respektere nasjonal historie og egenart. Å bedre kvaliteten i opplæring vil derfor kreve nasjonale løft i de enkelte land. Nasjonale myndigheter, sivilt samfunn, privat sektor, lærerorganisasjoner, elever, foreldre, multilaterale organisasjoner og givere må engasjeres.

Det vil være opp til nasjonale myndigheter å definere hva som er kvalitet i utdanningen. Dette må i stor grad ses i sammenheng med de utfordringer landene står overfor i kampen mot fattigdom og for å skape bærekraftig vekst og utvikling. Nasjonal mobilisering vil kreve en helhetlig tilnærming til sektoren, der også høyere utdanning er en forutsetning for kapasitetsbygging på alle plan. Parallelt med støtte til å bygge en mer robust og effektiv utdanningsforvaltning på alle

Boks 3.11 Informasjonsteknologi

Store IT-selskap som Intel, er meget bevisst på lærerens rolle som formidler av kunnskap, og behovet for å legge til rette for læring ved bruk av ny teknologi. I samarbeid med nasjonale utdanningsmyndigheter driver Intel etterutdanningsprogram i stor skala, som gjør lærere mer kvalifiserte til å bruke moderne informasjonsteknologi i undervisningen.

Intel Teach er et program som gir fjernundervisning til lærere i videregående skole. Det legges spesielt vekt på å utvikle det som kalles det 21. århundrets ferdigheter, som går på kreativitet, problemløsning, kritisk tenkning og samarbeid. Disse ferdighetene blir sett som særdeles viktige for å kunne delta i informasjonsøkonomien.

Som et svar på manglende tilgang til bøker i mange utviklingsland, ble Worldreader Mobile¹ (WRM) lansert i 2012. Det er et program som gir tilgang til bøker og artikler fra en rekke mobiltelefoner, inkludert rimelige «feature phones». I 2013 hadde programmet i gjennomsnitt 334 000 aktive brukere i måneden og er en av de mest populære lese-applikasjonene i utviklingsland. Ved hjelp av patentert datakomprimeringsteknologi kan en mobiltelefon som er tilkoblet internett, få tilgang til et bibliotek med mer enn 6000 digitale bøker.

¹ UNESCO er en av samarbeidspartnerne til Worldreader.

nivå, er det behov for styrket analyse- og diagnosekapasitet.

Evnen til livslang læring er avhengig av at elevene tidlig oppnår gode ferdigheter innen lesing, skriving og regning. Regjeringen vil derfor spesielt prioritere arbeidet med å heve kvaliteten på tidlig læring, bl.a. gjennom å bidra til tidlig og helhetlig omsorg og opplæring gjennom partnere som UNICEF og sivilt samfunnsorganisasjoner. I denne sammenheng vil vi også arbeide for å få til et globalt løft for lærere. Oppmerksomheten vil særlig bli rettet mot behovet for å utvikle helhetlige strategier for å sikre kvalifiserte lærere gjennom rekruttering, lærerutdanning, karrieremuligheter, fordeling av lærere, insentiver for å holde lærere i yrket og god skoleledelse.

Moderne teknologi kan bli nyttige redskaper for lærere, samtidig som lærere må kvalifiseres

for å kunne dra full nytte av de muligheter ny teknologi skaper. I arbeidet med å utvikle gode lærerutdanninger kan det være fornuftig å tenke utradisjonelt, ikke minst med tanke på bruk av ny teknologi. Tilrettelegging for opplæring av de lærerne som allerede arbeider i skolen er viktig, ikke minst for å sikre at lærere med mangelfulle kvalifikasjoner får mulighet til kompetanseheving. Dette må følges av insentiver for å holde kvalifiserte lærere i skolen i tråd med strategien for lærerkompetanse beskrevet i GMR 2013/14.

Aktiv deltakelse av lærere og lærerorganisasjoner gjennom sosial dialog vil være en forutsetning for å utvikle og gjennomføre effektive strategier. I mange land er mangel på dialog mellom myndigheter og lærerorganisasjoner en barriere for å få til en kvalitetsheving. Man står her ofte overfor komplekse politiske prosesser knyttet til privilegier, lønn og status. Norge innehar kompetanse og erfaring både på arbeidsgiver- og arbeidstakersiden som kan være relevant og nyttig med tanke på rådgivning og kompetanseheving i samarbeidslandene.

Regjeringen vil:

- Delta i arbeidet med å utvikle robuste nasjonale systemer som leverer utdanning av god kvalitet, og i arbeidet for å vurdere(måle) fremgang i barns læring i grunnleggende ferdigheter og støtte opp under regionale og globale initiativ for komparative studier av læringsutbytte.
- Bidra til et «lærerløft» og utvikle insentivordninger for å skaffe nok lærere der behovene er størst, og særlig vektlegge rekruttering av kvinnelige lærere der dette er nødvendig for å sikre jenters skolegang.
- Etablere en plattform for erfaringsutveksling og kompetansebygging for lærere basert på etterspørsel og relevante norske ressursmiljøer.
- I samarbeid med privat sektor, norske og internasjonale kompetansemiljø og multilaterale organisasjoner bidra til innovasjon gjennom bruk av ny teknologi for å styrke kvaliteten i opplæringen.
- Inngå partnerskap med andre bilaterale givere for å teste og videreutvikle teknologiske løsninger som har til hensikt å øke

Figur 3.6 Jente under yrkesfaglig utdanning i Nepal.

Foto: Bjørnulf Remme

Boks 3.12 Midtøsten og Nord-Afrika

Midtøsten og Nord-Afrika har en ung befolkning og 25 prosent ungdomsledighet, som er en av de høyeste på verdensbasis. Ledigheten er høy selv blant dem med høyere utdanning, fordi utdanningsinstitusjonene ikke i tilstrekkelig grad møter behovene i arbeidsmarkedet. Blant annet Verdensbanken peker på behovet for å styrke yrkesfaglig utdanning, samt behovet for bedre koordinering mellom myndigheter, utdanningsinstitusjoner og arbeidsgivere.

Boks 3.13 UNICEFS «Techno Girl» program i Sør-Afrika

Techno Girl er et innovativt mentor- og kompetanseutviklingsprogram. Programmet er et samarbeid mellom UNICEF, Sør Afrikas myndigheter og 200 bedrifter. Jentene deltar i lærlingeordninger i teknologiske bedrifter. Hensikten med programmet er å øke interessen for teknologi, ingeniørfag og matematikk for jenter i alderen 15-18, samt skape karrieremuligheter for jenter.

læringsferdighetene, samt sondere mulighetene for innovative løsninger for tilgang til bøker og læremidler.

3.5 Kvalifisering for arbeidsliv: yrkesopplæring, videregående og høyere utdanning

Dagens ungdomskull er det største i historien på verdensbasis. Blant disse ungdommene finnes talent, energi og ideer som bør nyttiggjøres av samfunnet. Med riktig innsats kan disse ungdommene gå fra å være en utfordring til å bli en ressurs.

Sterke akademiske og yrkesfaglige institusjoner kan, ofte i samarbeid med bedrifter, bidra til næringsutvikling gjennom utvikling av en kvalifisert arbeidsstyrke, likestilling og gode ledere.

I en tidlig utviklingsfase hvor uformell sektor er stor, er det størst samfunnsøkonomisk avkastning av grunntdanning av analfabeter og styrking av grunnleggende ferdigheter.¹¹ Etter hvert som den økonomiske aktiviteten øker og utviklingsnivået stiger, vil det være større behov for høyere utdanning og mer avanserte ferdigheter, og slike ferdigheter vil være mer verdsatte av arbeidsmarkedet. Dette påvirker innretningen av norsk innsats.

Mellominntektsland har større mulighet enn lavinntektsland til å ivareta ansvaret for kvalifisering av egen befolkning. Kunnskapsdeling, faglig samarbeid og dialog med og mellom utviklingsland er likevel viktig for å finne gode løsninger.

Norge skal arbeide for at yrkesopplæring og høyere utdanning prioriteres høyere internasjonalt.

nalt. Målsettingen er å bidra til at utviklingsland selv blir i stand til å møte behovet for kvalifisert arbeidskraft og sysselsetting av de store ungdomskullene.

I tillegg til innsats i lavinntektsland skal Norge bidra med faglig dialog og samarbeid i mellominntektsland på utvalgte områder gjennom partnere eller direkte der hvor det er tilstedeværelse av norsk næringsliv og/eller der hvor Norge allerede har faglig samarbeid. Samtidig kan Norge fremme sør-sør samarbeid mellom land med sammenlignbare utfordringer.

Norge gir i dag omfattende støtte til matsikkerhet gjennom bilaterale, regionale og multilaterale kanaler. Regjeringen ønsker å integrere matsikkerhet og ernæring som en komponent i utdanningssatsingen. Hvordan opplæring innen jordbruk og matproduksjon bedre kan knyttes opp mot yrkesfaglig opplæring og i grunnskolen skal vektlegges. I dag er denne typen utdanning lite utbygd og ofte ikke prioritert av landene selv til tross for at jordbruk er en viktig næringsvei i mange utviklingsland.

I tråd med norsk satsing på global helse, ønsker vi å styrke arbeidet med utdanning av helsepersonell, som det er stor mangel på i mange utviklingsland. Det er ikke bare en skjev fordeling av utdannet helsepersonell i ulike regioner av verden, men også mangel på ny kunnskap og sertifisert praktisk erfaring. Utveksling kan være en metode for å overføre relevant kunnskap på tvers av landegrenser.

I energisektoren, hvor Norge allerede er engasjert, er det stort behov for lokal kompetansebygging for å øke lokal deltakelse i produksjon av tjenester og i direkte produksjon, fra matleveranser til ingeniører og ledere.

¹¹ Psacharopoulos, 1985

Boks 3.14 Norsk støtte til høyere utdanning og forskning

NORHED-programmet (Norwegian Programme for Capacity Development in Higher Education and Research for Development) støtter samarbeid mellom norske utdanningsinstitusjoner og institusjoner i utviklingsland, samt regionalt samarbeid. Prosjektene inkluderer styrking av akademisk stab, oppbygging av master- og doktorgradsprogrammer, styrking av eksisterende utdanningsprogrammer, oppgraderinger av infrastruktur, forskningsutstyr og forskningssamarbeid. NORHED prioriterer bl.a. kapasitetsbygging innen lærerutdanning, yrkesutdanning og spesialpedagogisk utdanning og forskning på utdanning. Noen av prosjektene har også fokus på å øke universitetenes kompetanse og kapasitet til å tilby e-læring.

Boks 3.15 Sykepleierutdanning i Malawi

I ti år har et nettverk av seks norske høgskoler samarbeidet med tolv sykepleierskoler i Malawi for å heve kvaliteten og øke kapasiteten på utdanning av sykepleiere i landet. Ambassaden har i tillegg gitt støtte til utstyr og infrastruktur. Samarbeidet, som koordineres av Kirkens Nødhjelp, har bidratt til heving av kvaliteten på utdanningen gjennom samarbeid om utvikling av fagplaner og undervisningsmetoder, kompetansebygging og ved at norske sykepleielærere har undervist i Malawi på områder hvor landets lærere ikke har hatt kompetanse.

3.5.1 Høyere utdanning

Investering i høyere utdanning er viktig for helse, næringsutvikling, grunnutdanning og videregående opplæring hvor det er behov for store mengder kvalifisert personell. Kvalitetsheving i grunnskoleutdanningen og i videregående opplæring avhenger av godt kvalifiserte lærere og skoleledere.

Høyere utdanning er også viktig for innovasjon og økonomisk utvikling, som igjen genererer mulighet for økt skatteinngang og mulighet for å etablere gode tilbud innen helse og utdanning. I tillegg er høyere utdanning en forutsetning for å utvikle robuste og effektive offentlige institusjoner som grunnlag for godt styresett.

Norge støtter kapasitetsutvikling innen høyere utdanning i utviklingsland gjennom programmer der høyere utdanningsinstitusjoner i Norge samarbeider med tilsvarende institusjoner i sør.

Universiteter, forsknings- og høyere utdanningsinstitusjoner mottar også norsk støtte bilateralt, via ambassadene. Norsk bistand til utdannings- og forskningsinstitusjoner var i 2013 på totalt 1,38 milliarder kroner, inkludert støtte gjennom Fredskorpset på 13,6 millioner kroner.¹² Dette samarbeidet fortsetter. I tillegg skal vi

styrke vår innsats innenfor høyere utdanning på utvalgte områder.

Hjerneflukt er et problem for mange fattige land og en utfordring som vi må forholde oss til i en høyere utdanningssatsing. Høyt kvalifiserte personer emigrerer til land med mer fordelaktige sosiale, økonomiske eller politiske forhold. I mange tilfeller er studenter og kandidater fra utviklingsland blitt værende i Norge etter endt utdanning i det norske systemet.

Personer kan ikke forbys å søke arbeid der de vil, men insentiver for å bli i eget land eller i en region hvor behovet for kvalifisert personell er stort, vil kunne begrense migrasjon uten å legge begrensninger på menneskers rett til å bevege seg. Insentiver kan gis i form av økonomiske og ikke-økonomiske goder, som boliger, videreutdanning, skolemuligheter for barna og gode arbeidsforhold.

Erfaring har vist at utdanning i tredjeland, f.eks. ved norske utdanningsinstitusjoner, bør gjennomføres som ledd i en konkret kompetanseplan, og i samarbeid med lokale akademiske institusjoner.

Regjeringen vil:

- Styrke utviklingssamarbeidet innenfor høyere utdanning og forskning på utvalgte områder hvor dette er sentralt for å sikre kvalitet i utdanningssektoren.
- Styrke innsatsen på lærerutdanning og yrkeslærerutdanning, utdanningsforskning, inno-

¹² Tallet inkluderer også forskning.

vative løsninger og e-læring bla gjennom NORHED programmet.

- Bidra til å videreutvikle høyere utdanningsdisipliner som kan støtte opp under vårt arbeid for bedre energi- og naturressursforvaltning, global helse og ernæring.
- Styrke utveksling for utdanning, bl.a. gjennom Fredskorpset.
- Bidra til å videreutvikle metoder for fjernundervisning for bedre å kunne spre kvalitetsbasert kunnskap og videre-/etterutdanning på alle nivå.
- Bidra til å videreutvikle insentivordninger for å hindre hjerneflukt, fortrinnsvis i samarbeid med andre OECD-land.

3.5.2 Yrkesfaglig opplæring

Yrkesfag har en svak stilling mange steder og har heller ikke vært høyt prioritert i internasjonalt utviklingssamarbeid, selv om flere bidragsytene nå synes å engasjere seg på dette feltet.

Blant annet i Afrika er arbeidsløsheten høy samtidig som næringslivet har behov for personer med fagutdanning. Jobbene folk trenger i dag, og i morgen, vil i all hovedsak komme i privat sektor, ofte i uformell sektor, og på alle nivå.

I mange land står privat sektor for en betydelig del av tjenesteleveringen. Mange steder finner man bedrifter som har egne skoler, eller har egne lærlingeplasser i bedriften. Tradisjonelle lærlingeplasser er den klart hyppigste formen for yrkesutdanning i uformell sektor, spesielt i Vest- og Sentral-Afrika. For å dekke behovene, er det viktig å se på alternative måter å drive skoler på.

Flere lavinntektsland opplever høy økonomisk vekst drevet av investeringer innen utvinningssektorene. Disse sektorene er kapital- og teknologiintensive, men generer få direkte jobber. Vare- og tjenesteleveranser til petroleums- og gruveprosjekter fra det innenlandske markedet, såkalt lokalt innhold, vil kunne bidra til å skape sysselsetting. De fleste naturressursrike land har etablert eller er i ferd med å formalisere krav om lokalt innhold. Gjennomføringen vanskeliggjøres imidlertid av manglende individuelle ferdigheter og lavt kapasitetsnivå hos lokale foretak, i tillegg til dårlige rammevilkår for lokal næringsutvikling. Lokalt ansatte i internasjonale selskaper sliter ofte med å avansere i bedriftens hierarki, noe som fører til at man henter inn utenlandske mellomledere.

Industrien har dermed en egen interesse i å bidra til å kvalifisere arbeidskraft. Forutsatt at det er mulig, gir dessuten bruk av lokale ressurser

fremfor utenlandske store kostnadsbesparelser og økt langsiktig lønnsomhet.

For å sikre *relevans og kvalitet* må yrkesopplæring planlegges, utvikles og leveres gjennom samarbeid mellom offentlig utdanning og privat sektor i mottakerlandet, og gjerne med rådgivning fra kompetente miljøer i Norge eller andre land med gode ordninger.

Vi har god erfaring fra den norske lærlingeordningen, som får god omtale bl.a. av OECD. I tillegg har Norge en ordning for å kvalifisere voksne som allerede er i jobb, noe som bedrer mulighetene for avansement. Erfaring fra den norske ordningen kan brukes som eksempel og i en tilpasset form, avhjelpe situasjonen. I lavinntektsland hvor samarbeid mellom arbeidsgiver- og arbeidstakerorganisasjoner, samt utdanningsmyndigheter ikke er like utviklet, vil det trolig være hensiktsmessig å starte i det små og utvikle et samarbeid gradvis. Et langsiktig mål må være å bidra til robuste nasjonale ordninger som omfatter institusjoner, spilleregler og insentiver som kan motivere for lærlingeordninger. Samtidig har vi relevante prosjekter og programmer i utviklingsland vi kan bygge på, og ikke minst gode samarbeidspartnere som er engasjert på området. Dette gjør yrkesfaglig opplæring innenfor utvalgte sektorer til et område hvor Norge har mulighet for å aksle en ledertrøye.

Norsk initiativ for yrkesrettet opplæring «Yrkesrettet utdanning for Utvikling» og samarbeid med norsk næringsliv

Regjeringen ser gode utviklingsmuligheter i skjæringsfeltet mellom utdanning og næringsutvikling, spesielt når det gjelder teknisk og yrkesfaglig utdanning og opplæring. Dette henger sammen med at tilgang på fagkvalifisert arbeidskraft er en viktig rammebetingelse for næringsutvikling, og at ungdom trenger utdanning som er relevant med tanke på inntektsgivende arbeid. Utdanningssektoren har en viktig oppgave i å møte disse behovene.

Lokalt innhold handler om å sikre at investeringer genererer nasjonale og lokale ringvirkninger gjennom kapitalakkumulering, næringsutvikling, sysselsetting, kunnskaps- og teknologioverføring, infrastrukturutbygging og inntektsmobilisering. Utvikling av lokalt innhold forutsetter god tilgang på fagkvalifisert arbeidskraft, og det vil være viktig med en sterk kobling mellom utdanningsstrukturen og arbeidsmarkedet/industrien.

Boks 3.16 Norsk yrkesfaglig opplæring

I Norge har man innført partssamarbeid i fag- og yrkesopplæringen etter modell av partsamarbeidet i arbeidslivet. Partssamarbeidet er blant annet representert i 2+2 modellen som deler ansvaret for fagopplæringen mellom videregående skoler og arbeidslivet. 2+2 betyr at to år av opplæringen skjer i skole og to år skjer i en bedrift. Partene i arbeidslivet, representert ved Kunnskapsdepartementet, arbeidstaker- og arbeidsgiverorganisasjonene, har inngått en samfunnskontrakt der arbeidsgiverorganisasjonene forpliktet seg til å skaffe lærlingeplasser for en andel av årskullet hos medlemsbedriftene. Samarbeidet mellom partene er befestet i Samarbeidsrådet for yrkesopplæring, som gir partene i arbeidslivet mulighet til å forme yrkesopplæringen.

Praksiskandidatordningen

En praksiskandidat er en voksen som har yrkespraksis, men som mangler den nødvendige teoridelen for å få fag- eller svennebrev. Praksiskandidatordningen er ikke en opplæringsordning, men en ordning for dokumentasjon av kompetanse. Den innebærer at det er mulig å ta fag- og svenneprøve på grunnlag av allsidig praksis som er lengre enn den fastsatte læretiden, det vil normalt si etter fem års praksis. Praksisen må etter en samlet vurdering dekke de vesentligste delene av innholdet i læreplanen. Praksiskandidater er fritatt fra fellesfagene, men må dokumentere fagkunnskap gjennom en sentralt gitt skriftlig eksamen før de fremstiller seg til den praktiske fagprøven. I perioden mellom oktober 2012 og september 2013 utgjorde praksiskandidater 32 prosent av alle avlagte fag- eller svenneprøver i Norge. Gjennomsnittsalderen for praksiskandidatene var i 2011/2012 35 år.

Boks 3.17 Tanzania og Mosambik

Tanzania

Ren energi er et betydelig innsatsområde i Norges samarbeid med Tanzania. Innenfor denne satsingen er ambassaden i Dar es Salaam i ferd med å innlede et samarbeid med yrkesskolen Arusha Technical College (ATC). Prosjektet har som mål å rehabilitere et vannkraftverk og å etablere et treningssenter med kurs- og utdanningsprogram for vannkraftteknikere. Her vil ATC også teste og videreutvikle sin egenproduserte turbin til småskala vannkraftverk. Generelt har Tanzania et stort behov for den praktiske yrkesutdanningen ATC tilbyr. På fem år har skolen tredoblet antall elever og etablert flere nye utdanningsprogram. I samme periode har andelen kvinnelige elever økt fra 12 til 22 prosent gjennom en aktiv satsning fra skolens side.

Mosambik

Mosambik har store petroleumsressurser. Norge støtter utdanningsministeriet i Mosambik med oppgradering av tre yrkesskoler i Cabo Delgado. Formålet er å tilpasse utdanningen til behov knyttet til planlagt oppbygging av naturgassinfrastruktur i området. Når konstruksjonsfasen starter (tentativt i 2015) vil det være behov for minst 8-10 000 arbeidere. I tillegg vil det være stort behov for andre tilknyttede tjenester. Per i dag kan verken det offentlige yrkesutdanningssystemet eller arbeidsmarkedet tilby nok kvalifiserte personer, og de fleste vil derfor måtte rekrutteres fra utlandet. Etablering av et offentlig-privat samarbeid med industrien og lokale myndigheter er under planlegging. Selskapene skal ikke bare bidra økonomisk, men aktivt ta del i pensumutvikling, opplæring, kvalitetskontroll og tilby lærlingeplasser.

Norge er involvert i naturressursforvaltning gjennom bl.a. programmene Olje for Utvikling (OfU).¹³ Ren Energi for Utvikling¹⁴ og Klima- og

skogsatsingen (KoS). Samtidig er mange norske kommersielle partnere involvert i store prosjekter i utviklingsland.

Norsk engasjement innen naturressursforvaltning og energiutbygging har avdekket etterspørsel etter kvalifisert og relevant arbeidskraft. Dette innebærer også behov for yrkesfaglig opplæring som kvalifiserer for oppfylging av krav om lokalt

¹³ Program for ressurs-, miljø- og inntektsforvaltning i petroleumssektoren.

¹⁴ Utbygging av kraftproduksjon, overførings- og distribusjonslinjer og kapasitetsutvikling i energisektoren

innhold. Norge er allerede involvert i noe yrkesrettet opplæring i forbindelse med våre satsinger innen energisektoren. Næringslivets Hovedorganisasjon (NHO) bruker norsk erfaring fra yrkesrettet utdanning i sitt samarbeid med utviklingsland, for å bidra til at læreplaner oppdateres og tilpasses det arbeidslivet etterspør. Utover dette har det hittil vært satset relativt lite på yrkesrettet opplæring fra norsk side.

For å skape arbeidsplasser vil utviklingsland trenge kompetanse og erfaringer fra høyere utdanning, yrkesfaglig opplæring og lærlingeordninger, som anses som relevante i en utviklingskontekst.

Et norsk initiativ for yrkesrettet utdanning innenfor energi- og utvinningssektorene, *Yrkesrettet utdanning for Utvikling*, skal supplere eksisterende utviklingsprogram og være basert på behov og etterspørsel.

Det norske initiativet inkluderer norsk kompetanse og erfaringer fra høyere utdanning, yrkesfaglig opplæring og lærlingeordninger i Norge, som anses som relevante i en utviklingskontekst. Der vi ser en tilleggsverdi, vil vi inngå samarbeid med andre givere og multilaterale organisasjoner.

Initiativet må sikre synergi mellom innsats innenfor høyere, teknisk/yrkesfaglig utdanning og annen innsats gjennom helhetlig tilnærming til prosjekter. Dette gjelder bl.a. innsats som har til hensikt å utvikle en lokal leverandørindustri. Dette kan for eksempel gjøres gjennom «foretaksutviklingsentre», som har som formål å bygge kapasitet hos lokale bedrifter for at de skal være i stand til å konkurrere om kontrakter. Her vil landspesifikke strukturelle og samfunnsmessige forhold, som f.eks. generelle rammevilkår for næringsutvikling, kvaliteten i utdanningssektoren, politikk for utvikling av lokalt innhold og generell institusjonell kvalitet, måtte ses i sammenheng og være bestemmende for vinklingen på innsatsen.

Initiativet vil også inkludere styrking av sektorrelevant høyere utdanning samt arbeidstrening i regi av industrien. Programmet skal virke katalyserende og innsatsen skal i så stor utstrekning som mulig, knyttes opp mot og styrke eksisterende utdanningsinstitusjoner for å sikre bærekraft.

Norge skal i stor grad fokusere på områder hvor utdanning har betydning for andre norske satsningsområder, så som Ren Energi for Utvikling og Olje for Utdanning. *Yrkesrettet utdanning for Utvikling* vil være komplementært til de øvrige

Boks 3.18 Eksempler på relevante satsinger i energisektorene

Masterprogrammet for energi og petroleum (EnPe), er et program for masterstudier innen energi og petroleum, som har som mål å bidra til kapasitetsbygging innen energi- og petroleumssektoren i utvalgte samarbeidsland. Programmet er delvis finansiert gjennom fagdepartementet i hjemlandet eller ved ekstern støtte, f.eks. fra Statoil.

Et utredningsarbeid om muligheter for økt satsing på yrkesopplæring og utvikling av lokalindustri knyttet til norsk vannkraftsatsing er satt i gang. Anbefalinger vil foreligge innen utgangen av 2014. Som et ledd i denne planlagte satsingen er det allerede gitt støtte til oppgradering av yrkesskolen Butwal Technical Institute i Nepal.

norske satsingene, og innsatsen skal fokusere på de samme geografiske områdene.

Støtteordning for kvalifisering av lokal arbeidskraft

Utviklingsland har behov for arbeidsplasser og norske bedrifter som er etablert i utlandet, har behov for kvalifisert arbeidskraft. Jo mer kvalifisert lokal arbeidskraft som engasjeres, jo større blir lokale økonomiske ringvirkninger. Det finnes derfor gode muligheter for lokal utvikling dersom man kan kombinere norske bedrifters behov for kompetanse på alle nivå i verdikjeden, fra matlagning til ledelse, og vårt generelle ønske om å bidra til fagutdanning i fattige land. Dette skal gjøres gjennom en søknadsbasert støtteordning til yrkesutdanning hvor bedrifter kan søke om tilskudd til lokal yrkesopplæring i bred forstand, inkludert oppgradering av eksisterende eller etablering av nye og relevante institusjoner. Ordningen kan også omfatte ulike former for lærlingeordninger. Det er en forutsetning at opplæring er forankret hos nasjonale myndigheter og at den er spleisebasert, det vil si at også bedriftene bidrar finansielt. Ordningen skal være fleksibel og sikre synergi mellom næringslivets egne opplæringsbehov og lokal utvikling.

Initiativet er et bidrag til det store løftet for å skape arbeidsplasser man ser behov for frem mot 2030.

Regjeringen vil:

- Bygge opp en plattform «Yrkesfaglig utdanning for utvikling». Initiativet skal bidra til å kvalifisere lokal arbeidskraft, som et supplement til andre store innsatser som f.eks. Olje for utvikling og Ren energi, der Norge har god sektorkompetanse.
- Utvikle en søknadsbasert støtteordning for yrkesfaglig opplæring tilknyttet næringslivsinvesteringer i utviklingsland.
- Styrke samarbeidet med multilaterale organisasjoner og andre givere, så vel som land i sør om næringsrettet yrkesopplæring og utvikling av lokalt innhold.

3.5.3 Ungdom og voksne som har falt utenfor

I tillegg til arbeidet med å styrke kvaliteten på utdanning generelt vil regjeringen også prioritere arbeidet med å gi dem som ikke har fått anledning til utdanning av god kvalitet en ny sjanse. Grunnutdanning av analfabeter og personer med svært svake grunnleggende ferdigheter har høy samfunnsøkonomisk avkastning og virker mobiliserende på tilgangen på arbeidskraft.¹⁵

Styrket innsats for å redusere analfabetisme blant ungdom og voksne er viktig. Det er særlig mange kvinner som aldri har lært å lese og skrive. Mange har også fått avbrudd i utdannelsen sin som følge av krise og konflikt.

Mangel på lese-, skrive- og regneferdigheter er en viktig årsak til ekskludering. Koblet med fattigdom bidrar dette til marginalisering og ulikhet og i verste fall rekruttering til væpnede grupper og prostitusjon.

Boks 3.19 Informasjonsteknologi

Informasjonsteknologi åpner for store muligheter for å gjøre utdanning mer tilgjengelig for flere. UNESCO, Nokia og Persons har inngått et samarbeid for å utvikle applikasjoner for «smart» telefoner. Mobiltelefoner har i dag stor utbredelse også hos fattige befolkningsgrupper. Blant annet gir bruken av tekstmeldinger, som er den billigste måte å kommunisere på, sterke insentiver for voksne analfabeter til å lære å lese og skrive.

Boks 3.20 Entreprenørskap

For å unngå at unge mennesker utdannes til arbeidsledighet, er det viktig å satse på ferdighetene de unge trenger – ikke bare for å kunne bli ansatt, men også for at de selv skal kunne skape arbeidsplasser. Fredskorpsets prosjekter med fokus på entreprenørskap viser at dette gir gode resultater i praksis. 93 prosent av deltagerne rapporterer at de ser nye muligheter i sitt hjemmemiljø etter utvekslingen. Fredskorpset vil øke sin satsning på ungt entreprenørskap i Afrika sør for Sahara. Enda flere unge mellom 18 og 35 år skal få opplæring i å sette forretningsidéer ut i livet. Formålet med en slik satsing vil være å bidra til verdiskaping og arbeidsplasser.

Vi skal spesielt vektlegge og formidle kunnskap om programmer som fungerer. Naturlige samarbeidspartnere her vil være *UNESCOs Institute of Lifelong Learning* og ulike frivillige organisasjoner. Ikke minst viktig i denne sammenheng er å øke bevisstheten hos nasjonale myndigheter og å gi mer synlighet for denne gruppen i den nasjonale debatt.

Humanitære organisasjoner som Flyktninghjelpen og Redd Barna, har prosjekter hvor fleksible undervisningsløsninger gjør det mulig for unge med familie- eller arbeidsforpliktelser å ta igjen det tapte.

Gjennom Verdensbanken støtter Norge kapasitetsbygging på land- og regionalt nivå i Afrika sør for Sahara innenfor utdanning etter grunnskolen. Innsatsen er særlig rettet mot de mange som har falt utenfor skolesystemet, og på å møte behovene for ferdigheter i bedrifter og innenfor den store uformelle sektoren i regionen. Det dreier seg om å formidle grunnleggende kunnskap, som lese- og regneferdigheter, samt ferdigheter innenfor problemløsning, samarbeid og kommunikasjon til dem som har falt utenfor skolesystemet.

Unescos rapport *Reading in the mobile era (2014)* fastslår at mobilteknologi kan være en del av løsningen for å nå analfabeter, dersom man får til å skape en bærekraftig portal til utdanningsressurser.

Det er behov for tiltak som sikrer at jenter fullfører barneskolen og at de går videre på og videregående skole, inkludert yrkesskole. Norge

¹⁵ Psacharopoulos (1985)

ønsker å ha et spesielt fokus på å sikre overgangen fra grunnutdanning til videregående skolegang for jenter.

Regjeringen vil:

- Bidra til at alle barn og unge får muligheten til å begynne på og fullføre relevant videregående utdanning av god kvalitet.
- Arbeide for at den internasjonale utdanningsinnsatsen innrettes sterkere på tiltak for bekjempelse av analfabetisme blant voksne, særlig kvinner, bl.a. gjennom bruk av teknologiske hjelpemidler.
- Bidra til at ungdom som har falt ut av utdanning som følge av krise eller konflikt, skal få en ny mulighet gjennom undervisning på egne vilkår.

4 Tilnæringer og metodikk

Et solid kunnskapsgrunnlag og gode analyser er en forutsetning for å kunne treffe gode valg rundt nytenkning og risikovillighet, og for å kunne formulere de rette målsettingene og de rette kriteriene for resultater.

Behovet for nye og alternative finansieringsordninger vil være ett av temaene i dette kapitlet. Hensikten er å utvikle finansieringssystemer og partnerskap som kan mobilisere ressurser fra flere kilder og bidra til en mer effektiv og strategisk bruk av tilgjengelige ressurser, f.eks. gjennom ulike former for resultatbasert finansiering. Det legges til grunn at slike ordninger ikke skal skape langsiktige bindinger i utviklingspolitikken. På samme måte som for andre tiltak omtalt i meldingen, skal de gjennomføres innenfor rammen av ettårige bevilgninger, og i tråd med andre bestemmelser i bevilgningsreglementet vedtatt av Stortinget.

4.1 Ansvar og bærekraft

Politisk mobilisering er ikke bare et spørsmål om internasjonal samhandling, men også om enkeltlands nasjonale politikk. Ansvarliggjøring er i denne forbindelse en sentral målsetting.

Svake institusjoner og mangelfullt forankrede beslutningsprosesser fører ofte til tjenester av lav kvalitet og lav kostnadseffektivitet, ikke minst på utdanningsfeltet. Å arbeide for ansvarliggjøring og godt styresett betyr innsats for utbredelse av internasjonale normer og forpliktelser, aktiv påvirkingsdialog med nasjonale myndigheter og ikke minst høye standarder i bruken av norske midler. Utviklingssamarbeid på skatteområdet og politisk dialog f.eks. på menneskerettighetsområdet, vil således være viktige instrumenter inn mot utdanningssatsingen.

Alle utdanningstiltak må være godt forankret hos relevante myndigheter i samarbeidslandet. Aktivt eierskap forventes. Bistand skal ikke erstatte, men supplere nasjonal innsats. Norge skal arbeide for å skape insentiver til nasjonal og lokal innsats i samarbeidslandet, og bistanden skal i denne forbindelse fungere som katalysator.

I engasjementet i sårbare stater og stater i krise og konflikt er det en utfordring for utenlandske partnere å bidra uten å skape parallelle strukturer. Ofte veier hensynet til behovet for raske løsninger tyngre enn hensyn til bærekraft og bygging av reell lokal kapasitet. Utdanning er et sentralt element i statsbygging og stabilisering av post-konflikt områder. Norge vil bidra til at det kan bygges fremtidige, statlige strukturer parallelt med post-krise arbeid.

4.2 Innovasjon, kunnskapsoppbygging og resultatmåling

Norge skal i det globale utdanningsarbeidet være en pådriver for kontinuerlig vurdering av effektive måter å organisere arbeidet på, og for utvikling av nye virkemidler – også der hvor det krever risiko-vilje. Drivkraften er resultater. Dette er helt nødvendig om Norge skal være en forutsigbar og troverdig partner og bidragsyter som gjennom ledelse og dialog også tar ansvar når det er behov for endringer i etablerte samarbeidsfora.

Mer utdanning for pengene er en målsetting i en situasjon hvor ressursmangel er en betydelig flaskehals. Global helse er ett av de områder som har vært mest preget av innovasjon det siste tiåret. Vi skal derfor både lære av erfaringer fra tidligere utdanningsbistand og det globale helsearbeidet. Helsesatsingen har vist at gode resultater krever evne og vilje til å prøve nye samarbeidsformer. Blant annet har involvering og ansvarliggjøring av ikke-statlige partnere kommet langt, og ressursmobilisering utover bistand er utbredt, inkludert fra privat sektor.

Store teknologiske fremskritt og økt tilgang til digitale verktøy åpner nye muligheter for tilgang til og kvalitetsheving av undervisning. I utviklingsland har to av fem egen mobiltelefon. Antall personer med mobiltelefon i Afrika har økt med nesten 20 prosent hvert år de siste fem årene. Det gjør mobiltelefoner til det mest tilgjengelige og mest brukte informasjonsverktøyet i verden. Mobiltelefoner er dessuten billige og enkle i bruk og derfor

svært godt egnet som læringsressurs. Det er anslått at salget av nettbrett vil overstige salget av tradisjonelle datamaskiner allerede i 2014. Imidlertid er det store forskjeller på tilgang til internett. I 2013 hadde 77 prosent av befolkningen i utviklede land internettilgang, mens andelen i utviklingsland var på 31 prosent.¹ Utbredelse og tilgang til internett vil etter hvert bli nødvendig for tilfredsstillende informasjonstilgang også for skoleverket, og det vil bli stadig mer aktuelt å se dette som en del av helheten. Internett og bredbåndsforbindelse kan bli ett av de viktigste virkemidlene vi har for å kunne tilby opplæring og utdanning i vanskelig tilgjengelige områder, inkludert flyktningeleirer. Et tettere samarbeid med dem som tilbyr teknologiske løsninger kan bidra til å spre teknologiske hjelpemidler. I Norge har vi god statlig og kommersiell kompetanse på dette området.

Nytenkning og risikovilje omfatter politisk vilje til å evaluere, videreutvikle og teste ut eksisterende og nye finansieringsmekanismer og organisasjonsmodeller. Norge har bidratt til etableringen av nye, resultatbaserte ordninger som for eksempel vaksinealliansen GAVI, med eiere fra et bredere spekter enn stater. Denne erfaringen skal Norge ta med inn i arbeidet med utdanning. En mulighet kan være å etablere innovative innkjøpsordninger med garantier for å få ned prisene på skolebøker.

En forutsetning for å understøtte resultatorientering er systematisk bruk av forskningsbasert kunnskap om nytten av tiltakene som iverksettes. Vi må vite hvilke tiltak som er mest effektive, og hvem insentiver bør rettes mot. For å kunne måle om utdanningsbistanden har effekt, må resultatarbeidet gjøres grundig fra start. Det er også behov for læring om hvordan utdanning i humanitære situasjoner fungerer, og kan forbedres. Generelt er det viktig at politikktutforming og den globale politiske og faglige debatten om utdanning er kunnskapsbasert. Dette skal Norge bidra til.

Norge skal ta risiko, men den skal være kalkulert, og vi skal hele veien ta lærdom av erfaring. God risikohåndtering vil øke sannsynligheten for vellykket gjennomføring og gode resultater. Det bidrar også til forutsigbarhet, som skal kjenne-tegne norsk innsats for utdanning.

Vi kan heller ikke forvente resultater av alle tiltak på kort sikt, ettersom samfunnseffekten av

Boks 4.1 Statistikkgrunlaget

Det er stort behov for å styrke kvaliteten på utdanningsdata og statistikk i mange land for å kunne bygge robuste og bærekraftige offentlige utdanningssystemer. Dette er i tillegg viktig for å oppnå god planlegging og gjennomføring av prosjekter og programmer, samt for å vurdere om innsatsen gir resultater. Dårlig statistikk kan skyldes manglende kapasitet og kunnskap, uklare eller tvetydige definisjoner, eller politisk press. I tillegg kan områder være vanskelig tilgjengelige på grunn av krig eller andre sikkerhetsrelaterte utfordringer. For å bedre datagrunnlaget og treffe bedre beslutninger, støtter Norge utvikling av nasjonale statistikkssystemer i blant annet Malawi, Kirgistan og Sør-Sudan.

Utdanningssektoren kan også dra lærdom fra erfaringer på helsesektoren, hvor IT-baserte løsninger er i ferd med å bli svært utbredt. Programmet District Health Information Systems II (DHISII), knyttet til Universitetet i Oslo, har utviklet en brukerplattform og et utdanningsprogram for helseinformasjon, som også kan være anvendelig for utdanningssektoren.

strukturelle tiltak tar tid. Det hindrer ikke at vi skal ha klare målsettinger for hva effektene skal være og når vi kan forvente resultater.

Det finnes mye kunnskap om utdanning, men forskning og mer informasjon om hva som virker best i utviklingsland, er det fortsatt behov for. Vi må vite mer om hvem de marginaliserte er, hvor de befinner seg og hvorfor de blir diskriminert i utdanningssammenheng. UNESCOs statistikk-institutt (UIS) er en meget viktig kilde til å kartlegge slike forhold. Norge vil bidra til at UIS og utviklingsland kan få styrket kapasitet til datainn-samling på landnivå.

Regjeringen vil:

- Utrede mulighetene for å bidra til internettdkning og bredbåndsforbindelse i vanskelig tilgjengelige områder i Afrika gjennom et samarbeid med Norsk Romsenter og relevante kommunikasjonsbedrifter.
- Bidra til et statistikkloft gjennom å bygge innsamlings- og forskningskapasitet i utviklingsland.

¹ http://www.displaysearch.com/pdf/140206_global_tablet_pc_shipments_to_reach_455_million_by_2017.pdf; http://www.displaysearch.com/cps/rde/xchg/displaysearch/hs.xsl/120703_tablet_shipments_to_surpass_notebook_shipments_in_2016.asp

4.3 Resultatbasert finansiering

Resultatbasert finansiering (RBF) omfatter ulike modeller for etterskuddsvis betaling basert på oppnådde resultater. Dette kan gjøres på ulike måter, som for eksempel:

- RBF fra en giver til et land, ofte omtalt som *resultatbasert bistand*, er mest kjent gjennom Klima- og skogsatsingen (KoS), hvor land mottar midler til utviklingstiltak mot reduserte klimagassutslipp fra avskoging. Et annet eksempel er vaksinealliansen GAVI, som betaler \$20 fortrinnsvis til helsemyndighetene for hvert ekstra barn vaksinert ut fra et gitt utgangspunkt.
- RBF innen et lands eget system kan innebære at staten f.eks. belønner gode resultater.
- Kontant utbetaling på visse vilkår. Eksempel på dette kan være utbetaling til foreldre som sender barna sine på skolen.

Norge har vært og er et foregangsland for utvikling av RBF innenfor helse og klima, samtidig som interessen for RBF innen utdanning er stor og økende. Regjeringen vil arbeide for at man i enda større grad søker å etablere RBF som prinsipp i den type utdanningsprogrammer- og prosjekter der dette er hensiktsmessig.

Ordninger med kontantbetaling til familier på visse vilkår er forsøkt i bl.a. Brasil, Mexico, Kambodsja og Malawi. En gjennomgang av 23 evalueringer av denne typen ordninger konkluderte med at programmene har gitt gode resultater i form av skoleinnskriving og skoledeltagelse, spesielt blant de fattige. Programmene kan imidlertid ikke vise til økte læringsresultater. Dette kan ha sammenheng med at læringsresultater ikke har vært godt nok ivarettatt som målsetning i programmene.

Tradisjonell bistand har ikke i tilstrekkelig grad gitt tilfredsstillende læringsresultater, og RBF ansees som et potensielt viktig verktøy for å bedre resultatene, i hvert fall på enkelte områder. Dette skal Norge jobbe for, ettersom det er læring og ikke innskriving i skolen som skaper økonomisk vekst og utvikling.

Vi ønsker å bygge videre på egen og partners erfaring i vår utdanningsatsing i den hensikt å oppnå fremgang innenfor en sektor hvor det er behov for å tenke nytt og innovativt. I utdanningssektoren er det nødvendig med ytterligere evaluering og testing av RBF. Dette innebærer at en satsing må inkludere bidrag til metodeutvikling, men også vilje til å ta risiko. Dette er et ansvar regjeringen ønsker å ta, og Norge har derfor tatt initiativ til opprettelsen av et nytt fond i Verdensbanken for resultatbasert finansiering av utdanning.

Boks 4.2 Resultatbasert finansiering i helsesektoren

Erfaringene med resultatbasert finansiering innen helsesektoren øker i omfang og er lovende. I *Rwanda* har det vært 23 prosent flere fødsler ved klinikker med resultatbasert finansiering enn ved øvrige klinikker. I *Burundi* ble det i 2010 registrert 499 dødsfall per 100 000 gravide etter at resultatbasert finansiering var innført i hele landet, en nedgang fra 615 i 2005. Barsedødeligheten gikk fra 175 til 96 per 1000 levendefødte i samme periode. Det er vist at resultatbasert finansiering medvirket til dette. Programmene i Rwanda og Burundi er støttet av Norge og Storbritannia gjennom et flergiverfond i Verdensbanken. Fondet ble startet av Norge i 2007 og er blant de største helsefondene i Verdensbanken. Lav- og mellominntektsland kan søke om finansiell og faglig bistand til å teste ut ulike former for resultatbasert finansiering i sine helsetjenester. Fondet bidrar til å øke kunnskapen om hvordan slik finansiering kan gi bedre resultater innen mødre- og barnehelse. Det er igangsatt pilotprogrammer i rundt 30 land, hvorav flere har gitt gode resultater og er i ferd med å bli oppskalert. Alle prosjektene er gjenstand for effektevalueringer og noen er gjenstand for annen type forskning. Gjennom denne støtten har Norge bidratt til verdifull kunnskap som er allment tilgjengelig.

ring og testing av RBF. Dette innebærer at en satsing må inkludere bidrag til metodeutvikling, men også vilje til å ta risiko. Dette er et ansvar regjeringen ønsker å ta, og Norge har derfor tatt initiativ til opprettelsen av et nytt fond i Verdensbanken for resultatbasert finansiering av utdanning.

Regjeringen vil:

- arbeide for resultatbasert finansiering i utdanningsrelaterte prosjekter og programmer der dette viser seg hensiktsmessig. Slik finansiering kan være aktuelt i både multilateral og bilateral satsing.

5 Hvordan og hvor skal Norge satse?

Mangfoldet av arenaer og partnerskap på utdanningsområdet har bidratt til fragmentering av innsatsen. Det er et stort behov for bedre samordning og koordinering av den internasjonale innsatsen for å nå utdanningsmålene. Norge vil gjennom dialog og konsensusbygging styrke samarbeidet og være en pådriver for å sette utdanning høyt på den internasjonale dagsorden. Skal en sikre at alle barn og ungdom får tilgang til utdanning av god kvalitet, må alle relevante partnere både på landnivå og internasjonalt arbeide sammen, strategisk og målrettet. For å oppnå bærekraftige løsninger, må innsatsen være bygget på nasjonale prioriteringer og involvere nasjonale ressurser og alle relevante samarbeidspartnere. Norsk støtte skal ikke erstatte andre ressurser, men heller brukes som katalysator for økt nasjonal og internasjonal innsats.

Norge vil bevisst arbeide for økt bistandseffektivitet gjennom nasjonalt eierskap, tilpasning til nasjonale planer og giverkoordinering, nedfelt i Paris-erklæringen fra 2005, Accra-handlingsplanen fra 2008 og Busan-erklæringen fra 2011.¹

Representanter for sivil samfunn spiller en viktig rolle som kritiske observatører, og som bidragsytere i den globale debatten. Lokalt baserte frivillige organisasjoner er særlig betydningsfulle for å nå spesielt sårbare grupper barn og ungdom. Også i land preget av kriser og konflikt, der man ofte finner et dårlig fungerende skolesystem, spiller frivillige organisasjoner ofte en avgjørende rolle.

Partnere fra privat sektor kan bidra finansielt til å gjøre ny teknologi og innovasjon tilgjengelig og anvendelig i utdanningssektoren, og til å styrke kvaliteten og relevansen på utdanning.

Myndighetene er ansvarlig for å gi alle barn tilbud om utdanning av god kvalitet, men i mange land er myndighetene ikke i stand til å dekke

behovet og vil derfor være avhengig av å inngå partnerskap med privat sektor for å øke antall skoleplasser. Partnerskap mellom offentlig og privat sektor åpner for muligheter til å både styrke tilgangen til utdanning og kvaliteten på undervisningen. En forutsetning må være at også fattige og marginaliserte grupper drar nytte av de tilbud dette skaper.

En annen viktig gruppe å engasjere i arbeidet for utdanning for alle er barn og ungdom, som må gis en sterkere stemme. Mobiliseringen må gi resultater som svarer til deres ønsker og behov.

Vi vil også være opptatt av at utviklingslandene utvikler robuste systemer for å måle, evaluere og rapportere resultater. Dette må være en integrert del av planlegging og gjennomføring av programmer og prosjekter og ikke ligge i parallelle system. Vi skal bidra til at metoder og kunnskap tilflytter våre partnere. Multilaterale organisasjoner har en viktig rolle å spille i dette arbeidet.

Norge skal arbeide for en styrking av partnerskap mellom myndigheter, multilaterale organisasjoner og institusjoner, sivil samfunn og privat sektor både på globalt og nasjonalt nivå i utvalgte land, for å få til en mest mulig effektiv utdanningsinnsatsing.

Vi vil i størst mulig grad samordne vår bilaterale og multilaterale innsats og bygge på eksisterende partnerskap og institusjoner, samtidig som vi ønsker å engasjere flere partnere. Videre vil vi søke å bruke de samarbeidspartnere som har fortrinn enten i form av geografisk nærvær eller faglig styrke og kapasitet. Flere faktorer påvirker valg av partnere og kanaler: 1) tilstedeværelse eller fravær av ansvarlige myndighetspartnere å samarbeide med, 2) det multilaterale systemets eventuelle engasjement og relevans, samt 3) norsk tilstedeværelse og erfaring fra samarbeid på utdanningssektoren.

5.1 Global mobilisering og alliansebygging

FN har vist seg å spille en viktig rolle når det gjelder å mobilisere internasjonal politisk støtte for

¹ OECD-DACs medlemsland (OECDs giverland) ble enige om fem prinsipper for bistandseffektivitet i Paris i 2005. Accra Agenda for Action er bredere enn Paris-erklæringen, bl.a. med hensyn til MR, likestilling og arbeid i sårbare stater. I Busan i 2011 ble det opprettet et globalt partnerskap for effektivt utviklingssamarbeid. Prinsippene ble nedfelt i Busan-erklæringen.

felles målsettinger. For å få til et globalt løft for utdanning, er det helt avgjørende at innsatsen forankres og koordineres på høyeste nivå i FN.

Styrking av internasjonale konvensjoner og normer, samt styrking av det multilaterale systemets evne til å bistå landene i å etterleve sine forpliktelser, er viktig. Vi vil derfor støtte opp om og bidra til utforming av reformene i FNs utviklingsystem.

Fra norsk side vil vi gjennom strategisk økonomisk støtte til multilaterale organisasjoner bidra til å styrke deres faglige tyngde og relevans i tråd med mandat og ansvarsområder. For å unngå fragmentering, duplisering og konkurranse mellom organisasjonene, vil vi søke å trekke dem inn i felles programmer der det vil bli stilt krav til økt samarbeid og koordinering både på nasjonalt og globalt nivå. Vi vil støtte felles analyser og innsats mot felles mål og arbeidsdeling mellom organisasjonene, blant annet gjennom å støtte finansieringsmekanismer som fremmer samhandling. Et eksempel på dette kan være bedre samhandling mellom humanitære organisasjoner og organisasjoner med utviklingsmandat i krisesituasjoner. I tillegg skal vi fremme samarbeid mellom FN-systemet og utviklingsbankene.

Norge skal ta lederskap i arbeidet med å engasjere og motivere andre bilaterale givere til å som arbeide strategisk for å nå FNs tusenårsmål på utdanning og for å nå nye utdanningsmål etter 2015. Vi skal inngå partnerskap med viktige bilaterale givere som USA, Tyskland, Storbritannia og de nordiske land. Vi skal også søke partnerskap med nye store givere.

Ressursmobilisering er ytterligere en grunn til å vektlegge politisk mobilisering globalt. Finansiering av utdanning er i mange land under press som følge av finanskrisen. Det er behov for å motivere viktige givere, bringe inn nye partnere, fremme innovativ finansiering, effektivisere innsatsen, fremme forutsigbarhet og for å stimulere til økte budsjetter til utdanning i utviklingsland.

FN-organisasjonene må i henhold til sine mandat bidra til å sikre at jenter og sårbare grupper får begynne på skolen og at de fullfører skoleløpet. De må også bidra til å sikre god læring og relevante utdanningstilbud. Under disse forutsetningene vil Norge fortsette å arbeide gjennom og med det multilaterale systemet.

Regjeringen vil:

- Bidra til å styrke FNs normative og politiske lederskap på utdanningsområdet.

- Fremme norsk utdanningsinnsats gjennom det multilaterale systemet basert på organisasjonenes mandat, oppnådde resultater og fortrinn, samt arbeide for å redusere fragmentering og overlapping i den multilaterale arkitekturen på utdanningsområdet.
- Ha en tematisk øremerking av en del av den multilaterale støtten fra Norge til utdanning, inkludert støtte til flergiverfond, for å bidra til å fremme de multilaterale organisasjonenes effektivitet.
- Inngå strategisk partnerskap med andre bilaterale givere og motivere til økt innsats for utdanning.

5.1.1 Global Education First Initiative (GEFI)

I 2012 tok FNs generalsekretær initiativ til en pådriverkampanje for å øke verdens oppmerksomhet om betydningen av utdanning og for å nå FNs tusenårsmål 2 og 3. GEFI ble etablert med tre hovedmålsettinger: å få barn inn på skolen, bidra til at de lærer noe på skolen og å skape gode samfunnsborgere. Tidligere britisk statsminister Gordon Brown ble oppnevnt som generalsekretærens spesialutsending, og sekretariatet ble lagt til UNESCO i tett samarbeid med UNICEF.

Education Cannot Wait (ECW) er et påvirkningsinitiativ som skal bidra til å fremme humanitær finansiering til utdanning, beskyttelse av skoler og forebygging. Initiativet er knyttet opp mot FNs generalsekretærs globale utdanningsinitiativ.

Regjeringen vil:

- Styrke engasjementet i GEFI og herunder ECW, som del av arbeidet med global mobilisering for utdanning.

5.1.2 UNESCO

UNESCO er den eneste FN-organisasjonen med et spesifikt mandat for utdanning. Organisasjonens rolle er overveiende normativ og som kunnskapsbank for utdanning. UNESCO gjør et viktig arbeid blant annet for alfabetisering, voksenopplæring, yrkesopplæring, livslang læring og ikke-formell utdanning. UNESCO jobber også med koblingen mellom ny teknologi og utdanning og har blant annet utviklet retningslinjer for bruk av mobiltelefoner til opplæring.

Dette påvirker måten Norge jobber med organisasjonen på. Vi skal medvirke til at UNESCO fyller sin rolle på sine kjerneområder og ikke sprer seg til områder hvor andre organisasjoner har

Tabell 5.1

Top 10 Funders of Basic Education, 2002–2011*						
	2002	2003	2006	2007	2010	2011
1	World Bank (27%), \$810 million	World Bank (24%), \$789 million	World Bank (13%), \$612 million	Netherlands (13%), \$644 million	World Bank (12%), \$724 million	World Bank (14%), \$818 million
2	Netherlands 10%), \$285 million	United States (12%), \$394 million	Netherlands (12%), \$555 million	World Bank (12%), \$624 million	United States (11%), \$658 million	United Kingdom (12%), \$708 million
3	IMF (9%), \$272 million	Japan (7%), \$242 million	United Kingdom (11%), \$506 million	United Kingdom (11%), \$585 million	EU Institutions (10%), \$610 million	United States (10%), \$570 million
4	France (7%), \$199 million	United Kingdom (7%), \$234 million	EU Institutions (10%), \$458 million	United States (10%), \$513 million	United Kingdom (9%), \$533 million	EU Institutions (7%), \$418 million
5	United Kingdom (4%), \$150 million	France (6%), \$183 million	United States (9%), \$400 million	EU Institutions (8%), \$403 million	France (7%), \$406 million	Germany (7%), \$368 million
6	Germany (4%), \$127 million	IMF (5%), \$162 million	Japan (6%), \$279 million	Japan (6%), \$314 million	Japan (6%), \$355 million	UNRWA (6%), \$357 million
7	Japan (4%), \$127 million	Netherlands (5%), \$162 million	UNRWA (6%), \$276 million	France (6%), \$295 million	UNRWA (6%), \$352 million	France (5%), \$301 million
8	United States (4%), \$126 million	Germany (4%), \$140 million	Norway (4%), \$185 million	UNRWA (5%), \$271 million	Germany (5%), \$339 million	Japan (4%), \$250 million
9	Norway (4%), \$117 million	Canada (4%), \$134 million	Canada (4%), \$166 million	Norway (5%), \$238 million	Netherlands (5%), \$337 million	Australia (4%), \$233 million
10	EU Institutions (3%), \$100 million	Norway (4%), \$134 million	Germany (3%), \$154 million	Canada (4%), \$222 million	Canada (4%), \$255 million	Norway (4%), \$216 million
<i>Sum of aid disbursed by five multilateral donors</i>						
	(35%), \$1.05 billion	(31%), \$1.02 billion	(26%), \$1.18 billion	(23%), \$1.16 billion	(26%), \$1.61 billion	(26%), \$1.51 billion

Kilde: Brooking-rapporten: Investment in global education: a strategic imperative for business.

bedre forutsetninger for å gjøre en effektiv jobb. Den norske støtten til UNESCOs utdanningsaktiviteter bidrar til organisasjonens mulighet for å ta ansvar som talerør og koordinator for å nå FNs

tusenårs mål 2 om utdanning og *Utdanning-for-alle-målene*. Norge bidrar også til utvikling og bruk av pålitelig statistikk for å måle fremdrift i de internasjonale utviklingsmålene for utdanning.

Boks 5.1 UNESCO: Utdanning for alle-bevegelsen

I 1990 arrangerte FN verdenskonferansen «Education for All». Delegationene ble enige om en felles innsats for å oppnå grunnskoleutdanning for alle og redusert analfabetisme før årtusenskiftet. I 2000 var det klart at utviklingen hadde gått for sakte, og en ny verdenskonferanse for utdanning i regi av FN ble arrangert i Dakar. Her ble handlingsrammeverket «Dakar Framework for Action» vedtatt. De seks målene under Education For All (EFA), er:

- *Mål 1:* Utvidelse av barnehage tilbudet.
- *Mål 2:* Gratis og obligatorisk grunntdanning av god kvalitet innen 2015.
- *Mål 3:* Sørge for at alle unge og voksne får dekket sitt behov for utdanning.
- *Mål 4:* Øke lese- og skrivekyndigheten blant voksne med 50 prosent innen 2015.
- *Mål 5:* Fjerne ulikhetene i tilgang til grunntdanning basert på kjønn innen 2005, og oppnå full likestilling på utdanningsområdet innen 2015.
- *Kurs 6:* Styrke kvaliteten i utdanningen.

UNESCO har koordinasjonsansvar for EFTA.

Styringskomiteen for Education for All

Norge leder for tiden EFAs styringskomité. Dette er et sentralt organ for innspill fra det globale utdanningsmiljøet til post-2015 prosessen. Her deltar UNESCO, FNs barnefond (UNICEF), Verdensbanken, FNs befolkningsfond (UNFPA), OECD, FNs utviklingsprogram (UNDP), Det globale partnerskapet for utdan-

ning (GPE), regionale grupperinger av medlemsstater, E9 (India)¹, vertskap for Det globale utdanningsforumet 2015 (Sør-Korea), representanter for sivilt samfunn og privat sektor.

CapEFA – hjelp til viktig selvhjelp

De seks EFA-målene er ambisiøse. En realisering forutsetter at landene har en ledelse og forvaltningsorganer med kompetanse og kapasitet, i tillegg til kvalifiserte lærere, penger og andre ressurser. Fattige land mangler ofte det meste av dette.

CapEFA står for «Capacity building for the implementation of Education for All». Programmet, som finansieres av de nordiske land, støtter prosjekter i lavinntektsland som skal styrke deres kapasitet til å lykkes i arbeidet med de seks målene under EFA. CapEFA regnes blant UNESCOs mest vellykte programmer på utdanningsområdet.

Teacher Task Force

Under Høynivåmøtet *Utdanning for alle* i Oslo i desember 2008 ble nettverksgruppen *Teacher Task Force* vedtatt opprettet. Denne gruppen arbeider for å sette søkelys på behovet for og betydningen av god lærerkompetanse, og for å få landene til å styrke rekruttering og kvalifisering av lærere. UNESCO er vertskap for gruppen, og Norge er sammen med India leder for initiativet i inneværende periode.

¹ E9 er en gruppe land i sør som fremmer samarbeid om EFA-målene.

Regjeringen vil:

- Bidra til at UNESCO styrker sin normative posisjon på utdanningsområdet, gjennom å stille krav og bidra faglig og strategisk. I organisasjonens styrende organer vil vi arbeide for styrking av resultatrapporteringen, bedret samarbeid med andre relevante FN-organisasjoner og konsentrasjon av innsatsen der organisasjonens fortrinn er klare.
- Ha en løpende dialog med UNESCO for å sikre mer kunnskap og bedre standarder for jenters utdanning, samt for barn og unge i krisesituasjoner.

- Bidra til å styrke UNESCOs arbeid med kvalitet i utdanning, bl.a. gjennom bruk av ny teknologi, kapasitetsbygging, statistikkinnhenting og overvåking av utviklingen på utdanningsområdet.

5.1.3 FNs barnefond (UNICEF)

Unicefs mandat² bygger på FNs barnekonvensjon. Derfor har UNICEF en bred tilnærming til innsatsen for barn, som bl.a. innbefatter barns rett til helse, rent vann, ernæring, utdanning og

² http://www.unicef.org/about/who/index_mission.html

beskyttelse. UNICEF er et globalt talerør for barns rettigheter.

I tillegg til at organisasjonen er en viktig norm-giver når det gjelder integrert barndom og barns rettigheter, har UNICEF sin styrke i konkret innsats på landnivå. Visjonen i langtidsplanen for 2014–2017 er å realisere alle barns rettigheter, spesielt for de mest vanskeligstilte barna, som for eksempel barn med nedsatt funksjonsevne.

UNICEF arbeider for å redusere antall barn som ikke begynner på skolen, og for å øke andelen som fullfører grunnskolen og går over i videregående opplæring. I land hvor jenters utdanning ligger etter gutters, har UNICEF utarbeidet strategier for å forbedre vanlig oppmøte og læringsutbytte for jenter, helt fra tidlig barndom til ungdomsårene.

UNICEF er i nær dialog med myndigheter og partnere på landnivå, en tilnærming som vektlegges av Norge i valget av UNICEF som sentral kanal for støtte til utdanningssektoren. Med sin tilstedeværelse i over 135 land har UNICEF en unik mulighet til å bidra til utvikling av nasjonal utdanningspolitikk, lovverk og systemer, samt til å levere konkret og praktisk støtte i lavinntektsland og land i krise, samtidig som organisasjonen genererer erfaring, som bidrar til det globale kunnskapsgrunnlaget.

Norge bidrar årlig med kjernestøtte til UNICEF i tillegg til tematisk støtte, program- og prosjektsamarbeid og bidrag til det humanitære feltet. Gjennom deltakelse i organisasjonens styre vil Norge særlig arbeide for ivaretagelse av norske prioriteringer og bedret dokumentasjon av oppnådde resultater.

Gjennom UNICEF er Norge med og finansierer det globale nettverket UNGEI (*UN Girls' Education Initiative*) som er en pådriver i det internasjonale arbeidet med likestilling i utdanning.

Regjeringen vil:

- Opprettholde et høyt nivå på støtte til utdanning gjennom UNICEF, men forventer samtidig bedre resultatrapportering.
- Ha en løpende dialog med UNICEF for å sikre en styrket innsats bl.a. på tidlig barndom, jenters utdanning, utdanning for sårbare grupper og utdanning i kriser.
- Gjennom UNICEF styrke norsk innsats for en helhetlig tilnærming til barndom som forutsetning for læring.

5.1.4 Det globale partnerskapet for utdanning (GPE)

GPE er et partnerskap mellom utviklingsland, giverland, multilaterale organisasjoner, næringsliv, filantroper og sivilt samfunn. Norge har vært sentral i utformingen og utviklingen av GPE, som i dag er en av våre viktigste kanaler for utdanningsbistand. Norge er per i dag det fjerde største giverlandet til GPE. Partnerskapets hovedsatsningsområder: jenter, sårbare stater, kvalitet, samt økt og mer effektiv utdanningsfinansiering, er i tråd med norske prioriteringer.

Hovedformålet med partnerskapet så langt er å bidra til at FNs tusenårsmål for utdanning nås. GPE hjelper utviklingsland med å utarbeide og gjennomføre sektorplaner for utdanning som kan sikre alle jenter og gutter en god grunnutdanning. Det innebærer arbeid for bedre tilgang til skole, flere og bedre utdannede lærere, bedre og mer relevant læringsmaterieell og bedre elevvurderinger og tester. Et annet formål med GPE er å sikre bedre koordinering av den internasjonale støtten til utdanningsformål.

En viktig forutsetning for samarbeidet i GPE, er at landene selv tar hovedansvar for å planlegge og gjennomføre nødvendige reformer i grunnskolen slik at FNs tusenårsmål 2 nås. GPE bidrar med finansiering, rådgivning og innovative utdanningsløsninger. I 2013 var 59 utviklingsland medlemmer i GPE. Av disse var 38 i Afrika sør for Sahara og 28 var sårbare stater.

Takket være den økte kapasiteten GPE har bidratt til i medlemslandene, har 21,8 millioner flere barn gått i grunnskolen mellom 2002 og 2013. 10,1 millioner av disse er jenter. Samtidig er det ansatt 413 000 flere lærere, 37 000 klasserom er bygget og 220 millioner lærebøker er fordelt. 71 prosent av barna i sårbare GPE-stater fullførte grunnskolen i 2011 sammenlignet med 56 prosent i 2002. En evaluering fra 2010 viste at land som fikk støtte fra GPE, hadde dobbelt så høyt opptak av barn i grunnskolen, sammenlignet med land som ikke fikk støtte.

I tillegg til innsats på landnivå står GPE sentralt i påvirkningsarbeidet og for å opprettholde internasjonalt fokus på utdanning.

GPE ønsker å øke effektiviteten for å oppnå bedre resultater og jobber derfor for at landene selv skal prioritere utdanning innenfor sine budsjetter, samt at de skal arbeide for å få støtte ikke bare fra GPE, men også fra andre givere.

GPE er i ferd med å styrke arbeidet som skal sikre bedre resultatrapportering om aktiviteter, inkludert mer direkte kobling til resultatbasert

finansiering. Planen er at land vil få utbetalt en viss andel av støtten når resultatene er oppnådd.

Regjeringen vil:

- Engasjere seg aktivt i den videre utviklingen av GPE.
- Følge opp og bidra til læring inn i partnerskapet på områder som resultatbasert finansiering og innovasjon.
- Øke bidragene til GPE under forutsetning av at partnerskapet leverer resultater.

5.2 Andre multilaterale arenaer

I den norske utdanningssatsingen vil vi løpende vurdere gode kanaler for å nå våre mål på de prioriterte områdene.

5.2.1 Den internasjonale arbeidsorganisasjonen (ILO)

ILO er en viktig samarbeidspartner i Norges innsats for å bidra til anstendig arbeid.

ILO er en viktig kanal for å bekjempe barnearbeid. Svært mange barn som arbeider gjør dette på bekostning av skolegang. ILO slår fast at opplæring og utdanning er helt avgjørende for en effektiv innsats for å bekjempe barnearbeid, og at barnearbeid må avskaffes for å gi barn muligheter for skolegang. ILOs internasjonale program for utryddelse av barnearbeid (IPEC) ble startet i 1992 og er en verdensomspennende bevegelse for å utrydde barnearbeid. IPEC opererer i 88 land. UNICEF, UNDP, frivillige organisasjoner og private bedrifter er blant dem som deltar. Dette er det største programmet i sitt slag i verden.

ILO samarbeider med medlemsstater for å reformere og styrke yrkesfaglige opplærings-systemer gjennom å knytte kompetanseutvikling til produktivitet, sysselsetting, utvikling, anstendig arbeid og grønne jobber. ILO bidrar med analysearbeid, retningslinjer for nasjonal politikk og faglig samarbeid. En av ILOs åtte satsningsområder er å bidra til å sikre ungdom en yrkesfaglig utdanning som passer bedriftenes behov.

Regjeringen vil

- Styrke støtten til ILOs innsats for yrkesrettet opplæring og mot barnearbeid gjennom utdanning.

5.2.2 Verdens matvareprogram (WFP)

WFP samarbeider med nasjonale regjeringer, UNESCO, UNICEF og Verdensbanken om å tilby program for skolemat. WFP formidler årlig skolemat til 25 millioner barn i 60 land og støtter nasjonale myndigheter i å bygge opp skolematprogrammer. Programmene inkluderte mat til å ta med hjem til 1,3 million jenter og en halv million gutter. Jenter prioriteres bevisst som mottakere av matrasjoner til familien, for å bidra til økt skoledeltakelse fra jenter. WFP legger stor vekt på at landene selv skal ha kapasitet til å drive skolematprogrammene og tilbyr faglig bistand til å sette dem opp og drive dem.

WFPs arbeid for å sikre ernæring for gravide og ammende kvinner, og ernæring for barn under to år er kanskje det aller viktigste i humanitær sammenheng. Dette gjør at barns fysiske og kognitive utvikling ikke svekkes.

Regjeringen vil:

- Støtte Verdens matvareprogram og det arbeidet som gjøres for å bedre ernæringen til grupper der det spesielt fremmer godt læringsutbytte, særlig i lavinntektsland og land i konflikt.

5.3 Utviklingsbankene

Utviklingsbankene er viktige finansieringskilder for utvikling generelt og for utdanning spesielt. De spiller dessuten en viktig rolle for å tilrettelegge forhold av betydning for utdanningssektoren i utviklingsland, som økonomisk styresett, skatteinngang og effektiv bruk av offentlige midler.

5.3.1 Verdensbankgruppen (WBG)

Med en portefølje på 8,9 milliarder dollar og prosjekter i 70 land er WBG en av de største partnerne på utdanningsområdet. WBG bistår land med å nå sine utdanningsmål gjennom finansiering, analytisk arbeid, rådgivning og faglig bistand.

WBGs utdanningsstrategi fra 2011 legger vekt på sammenhengen mellom sysselsetting og utdanning, og prioriterer tidlig barndom, yrkesutdanning, kvalitet og innsats i sårbare stater. WBG har vært spesielt opptatt av å støtte oppbyggingen av helhetlige utdanningssektorer. Vektlegging av resultater er blitt mer fremtredende, og det er utviklet analytiske verktøy som bedre skal måle

resultater. WBG arbeider for at utviklingsland selv skal investere mer i utdanning.

WBG er i front når det gjelder å koble privat og offentlig sektor for å bidra til innovative utviklingsstrategier, også på utdanningsfeltet. Målsettingen er å gi ungdom de rette kvalifikasjoner til å møte kravene som stilles i arbeidslivet.

Gjennom WBG støtter Norge bl.a. *Multi-Donor Education and Skills Fund* (MESF) som gir støtte til kapasitetsbygging på land- og regionalt nivå i Afrika sør for Sahara innenfor utdanning etter barneskolen (*post-primary education*). MESF målsetting er å støtte myndigheter og partnere i Afrika sør for Sahara i å utvikle kunnskaper og ferdigheter i arbeidsstyrken og dermed bidra til inkluderende vekst og konkurransedyktighet.

WBG er en naturlig samarbeidspartner for etablering av et fond for testing av resultatbasert finansiering på utdanningsfeltet. I tillegg til at WBG er den største multilaterale bidragsyteren på utdanningsfeltet, har vi allerede god erfaring fra metodeutvikling gjennom et flergiverfond på helsesektoren i WBG. Fordelen med pilottesting gjennom WBG er at man kan samarbeide om utvelgelsen av fokusområde og -land, og man vil kunne få resultater raskere enn gjennom andre kanaler.

5.3.2 Regionalbankene

Regionalbankene representerer viktige finansieringskilder for de fattigste landene i sine respektive regioner. Bankenes lokale kunnskap gir dem stor legitimitet som utviklingspartnere i nasjonale og regionale tiltak.

Asiabanken (ADB)

Utdanning er ett av fem kjerneområder i Asiabankens strategi 2020 for å redusere fattigdom og bidra til inkluderende utvikling i Asia og Stillehavsområdet. I tråd med etterspørselen fra mottakerlandene, har ADB de senere år endret sine prioriteringer fra grunnutdanning, til videregående og høyere utdanning, samt yrkesopplæring. Mye av ADBs utdanningsinnsats rettes mot økt produktivitet, sysselsetting og innovasjon.

ADB har i økende grad støttet reformarbeid i utdanningssektoren og bidratt til utvikling av sektorstrategier, planlegging og ledelse. På skolenivå har innsatsen fortrinnsvis vært rettet mot lærerutdanning, utvikling av læremateriell og bygging av skoler. Støtten har omfattet både grunnutdanning, videregående og høyere utdanning, samt yrkesfaglig utdanning. Fattige, kvinner og folk fra

landsbygda er prioriterte målgrupper. En viktig erfaring i arbeidet har vært at yrkesfaglig utdanning må knyttes tett til arbeidsmarkedet for å lykkes. Evalueringer viser at ADB har oppnådd gode resultater innen sektoren og bekrefter at for å øke kvalitet og tilgang kreves langsiktighet, omfattende reformarbeid og nært samarbeid med mottakerlandene.

Midtveisgjennomgang av ADBs strategi 2020 har vist at det er behov for å øke utdanningsinnsatsen.

Afrikabanken (AfDB)

AfDB har definert yrkesfaglig opplæring og teknologi som ett nytt hovedinnsatsområde i sin 10-års strategi for 2013-2022. Bakgrunnen for beslutningen om å ha en tydeligere strategisk innsats på dette området, er målsettingen om å bidra til inkluderende vekst og reduksjon av den høye arbeidsledigheten i regionen, særlig blant ungdom. Afrikanske medlemsland ønsker at banken styrker innsatsen for videregående og yrkesfaglig opplæring, rettet mot både formell og uformell sektor.

Den norske støtten til AfDB er særlig rettet mot de 40 fattigste landene i regionen, hvorav omlag halvparten er kategorisert som sårbare.

Den interamerikanske utviklingsbank (IDB)

IDB har tradisjonelt prioritert utdanningsfeltet. Mens det tidligere var størst oppmerksomhet omkring høyere utdanning, prioriteres nå skolegang for barn opp til videregående skole og kapasitetsbygging. Banken er spesielt opptatt av kvaliteten på utdanning og læringsmiljø, samt overgangen fra skole til arbeidsliv og retter innsatsen mot de svakeste i samfunnet. IDBs tilstedeværelse på landnivå, kulturell nærhet og kunnskap om regionen gjør banken til en sentral leverandør av faglig bistand og finansiell støtte innen utdanningssektoren.

Norge bidrar med kapitalpåfylling til IDB og har også støttet et eget *trust fund* for kjønn og likestilling, som har prosjekter innenfor utdanningssektoren.

Regjeringen vil:

- Styrke samarbeidet med Verdensbankgruppen og de regionale bankene når det gjelder effektiv bruk av offentlige midler og skattereformer, samt prioritering av utdanningssektoren i offentlige budsjetter.

- Styrke samarbeidet med Verdensbankgruppen og de regionale utviklingsbankene på utdanningsområdet for å bidra til at innsatsen på dette feltet blir så sterk og omfattende som mulig.
- Ha en ledende rolle i opprettelse av et fond i Verdensbankgruppen for resultatbasert finansiering på utdanningsområdet, med formål å utvide erfaringsgrunnlaget på dette feltet.

5.4 Regionalt samarbeid

Det er ønskelig med samarbeid med regionale organisasjoner og nettverk hvor det arbeides for regionalt samarbeid og regionale løsninger.

Den afrikanske unions (AU) politiske, sikkerhetsmessige og utviklingspolitiske rolle er blitt styrket i de senere år. Organisasjonen kan således være en viktig alliansepartner for Norge i utdanningssatsingen. AU har et sterkt engasjement for kvinners stilling og jenters utdanning.

Regjeringen vil:

- Føre tett dialog med Den afrikanske union bl.a. om jenters utdanning. Videre vil samarbeid med andre regionale og sub-regionale organisasjoner i Afrika, og andre steder, løpende vurderes.

Boks 5.2 BRAC, den største frivillige organisasjonen i Bangladesh

BRACs mål er å nå de marginaliserte barna med grunnskoleutdanning. I Sør-Sudan legges det vekt på å tilby trygt drikkevann, latriner og lokalt produsert skolemat i tillegg til undervisning. BRAC bistår sør-sudanske myndigheter i utdanning av lærere, med kvinnelige lærere som hovedprioritet. I Pakistan prioriterer BRAC å nå de aller fattigste barna, hovedsakelig fra slumområder.

Også i Afghanistan bistår BRAC myndighetene med å heve lærernes kompetansenivå gjennom ulike opplæringstiltak. Dette vil bli et innsatsområde også i Myanmar. I Bangladesh har BRAC et eget yrkesopplæringsprogram for å lette elevenes tilgang til arbeidsmarkedet. Organisasjonen driver sitt eget universitet i Dhaka som har et særskilt program for utdanning av jordmødre.

Figur 5.1 Misjonsalliansens arbeid i Vietnam: Stimulering i tidlig barndom er viktig

Foto: Ken Opprann

5.5 Sør-sør-samarbeid

Det er et mål for regjeringen å bidra til et mest mulig omfattende og effektivt sør-sør samarbeid i utviklingspolitikken, inkludert på utdanningsområdet.

Det kan være aktuelt å tilrettelegge for bruk av kompetanse som Norge har vært med å utvikle i land i sør, i andre land hvor Norge engasjerer seg innenfor rammen av utdanningssatsingen.

Den frivillige organisasjonen BRAC fra Bangladesh har vist at effektivt sør-sør samarbeid i aller høyeste grad er mulig. BRAC har vokst til å bli en av verdens største frivillige organisasjoner og har etablert store utdanningsprogrammer bl.a. i Sør-Sudan, Pakistan, Afghanistan og Bangladesh. Neste innsatsområde vil være Myanmar.

Regjeringen vil:

- Være katalysator for konkret og resultatorientert sør-sør samarbeid.

5.6 Samarbeid med private stiftelser, næringsliv og sivil samfunn

En forutsetning for å lykkes i å nå utdanningsmålene er at alle relevante partnere bidrar. Det er et stort behov for innovasjon og nytenkning innen utdanningssektoren på alle nivå, fra arbeidet på landsbynivå til det internasjonale samfunnets organisering av innsatsen. Informasjonsteknologi som privat sektor kan levere, åpner nye muligheter for å gjøre utdanning tilgjengelig for flere og for å styrke kvaliteten. Dette betyr at vi i større grad enn i dag må trekke inn private partnere som

Boks 5.3 Samarbeid med private bidragsytere

Innenfor vårt globale helseinitiativ har Norge utviklet faglig og finansielt samarbeid med private stiftelser, som *Bill and Melinda Gates Foundation*. Samarbeidet har kommet i stand gjennom en erkjennelse av at mange utfordringer best løses gjennom samarbeid, og at privat-offentlig partnerskap er en effektiv måte å gjennomføre målrettede innsatser på i noen tilfeller. I mange sammenhenger har det vist seg at man gjennom ulike roller og oppgaver utfyller og styrker hverandre. Interesserte og dedikerte enkeltpersoner eller stiftelser og fond kan f.eks. påvirke markedet, som f.eks. på helsesektoren, der private bedrifter har bidratt til billigere vaksiner.

Aga Khan og Georges Soros er i dag tungt inne i utdanningssektoren. I India har forretningsmannen Azim Premji gitt to milliarder US dollar for å styrke kvaliteten på utdanning i India. Dette tilsvarer omtrent halvparten av den globale årlige offisielle bistand til grunnutdanning.

Boks 5.4 Telenor Group og UNICEF

Telenor Group og UNICEF har signert en global partneravtale. Den femårige avtalen omfatter både økonomisk støtte og utvikling av mobilteknologiløsninger.

«Mobilbransjen har vist seg å ha en positiv effekt på økonomisk og sosial velferd, og det er vår ambisjon at flere skal kunne dra nytte av fordelene ved telekommunikasjon i alle markedene der vi har virksomhet,» uttalte Telenors konsernsjef Jon Fredrik Baksaas da avtalen ble lansert. Anthony Lake, UNICEF eksekutivdirektør har slått fast at «innovasjon skaper enorme fremskritt for barn, ikke bare ved at vi lykkes med å nå frem til utsatte lokalsamfunn med viktige tjenester, men også ved at vi gir barna som bor der verktøy til å forbedre livene sine og få sine stemmer hørt». Før den nye avtalen ble inngått, hadde Telenor Group og UNICEF samarbeidet lokalt i flere år bl.a. gjennom støtte til utdanning for å bekjempe barnearbeid i Bangladesh.

kan bidra med kunnskap og gjøre denne anvendelig for utviklingsland.

Det finnes i dag mange gode tiltak og initiativ fra filantropiske organisasjoner, sivilt samfunn, private bedrifter og diverse fond og allianser. En utfordring er at disse tiltakene er fragmenterte, og at det er manglende evalueringer av hvilke tiltak som fungerer og ikke.

Regjeringen vil:

- Arbeide systematisk for å trekke nye samarbeidspartnere inn i arbeidet med å nå utdanningsmålene. Arbeidet for å styrke kunnskapsbasen om hvilke tiltak som fungerer og som kan brukes i andre sammenhenger, skal styrkes, og informasjon skal deles.

5.6.1 Private stiftelser og filantroper

Interesserte og dedikerte enkeltpersoner eller stiftelser og fond kan bidra med finansiering, ny teknologi og teknologioverføring. Dersom man lykkes i partnerskap med enkeltpersoner og private stiftelser, kan dette dessuten ha en utløsende effekt på andre private givere.

For å trekke flere filantroper inn i det globale arbeidet med utdanning er det viktig å styrke resultatrapporteringen.

Regjeringen vil:

- Gå i dialog med interesserte og dedikerte enkeltpersoner, institusjoner, stiftelser og fond i den hensikt å inngå nye og innovative partnerskap på utdanningsområdet.

5.6.2 Næringsliv

Næringslivet kan bidra med ny teknologi som kan heve kvaliteten på utdanning og gjøre den mer tilgjengelig. Dette er ikke minst viktig for å sikre at utdanningssystemet bidrar effektivt til sysselsetting, trygge arbeidsplasser og økonomisk vekst.

Et grunnleggende krav til utdanning i det 21. århundret er å forberede befolkningen på deltakelse i en kunnskapsbasert økonomi. Læring ved hjelp av elektroniske hjelpemiddel, såkalt *e-læring*, er en hjørnestein for å bygge inkluderende kunnskapssamfunn. Mobil læring, eller *m-læring*, tilbyr moderne metoder for å støtte læringsprosessen gjennom mobile enheter, som håndholdte data-

maskiner og nettbrett, MP3-spillere, smarttelefoner og mobiltelefoner. Dette har enormt potensial til å revolusjonere utdanning og opplæring, etter som tjenestene kan leveres hvor som helst og tilgangen til læremateriell av god kvalitet øker.

Som redegjort for i kapittel 3 i denne meldingen vil regjeringen styrke samarbeidet med næringslivet. Gjennom slikt samarbeid skal vi sørge for at innsatsen er relevant for arbeidslivet, og at norske bistandspenger virker utløsende på private midler og innsats.

Norske og multinasjonale selskaper kan bidra både finansielt og med tjenester og varer. Det må utvikles strategier for felles og komplementær innsats, som sikrer kvalitet og effektivitet, samtidig som man sikrer at bistandsfaglige og bærekraftsprinsipper følges.

Regjeringen vil:

- Invitere næringslivet til nær dialog om hvordan norske bedrifter i utlandet kan kobles opp mot vår innsats på utdanningssektoren og hvordan vi kan høste av deres erfaringer.
- Gå i dialog med relevante partnere i informasjonsindustrien for å stimulere til utvikling av teknologiske løsninger som kan bidra til at flere barn får tilgang til undervisning av god kvalitet.

5.6.3 Sivilt samfunn

Sivilt samfunn i alle land kan spille en viktig rolle i arbeidet for å nå utdanningsmålene, gjennom tiltak som stimulerer kognitive evner i tidlig barndom, gjennom å drive skoler og utdanningstinstitusjoner, gjennom kritisk overvåking av at barn og ungdom får tilgang til god utdanning, og gjennom sin viktige rolle som pådrivere og endringsagenter på lokalt, nasjonalt og globalt nivå. Eksempelvis står religiøse samfunn for drift av skoler mange steder.

I arbeidet med å nå de mest sårbare grupper av barn og ungdom spiller sivil samfunn en særlig viktig rolle gjennom sine nye og innovative tilnæringer. En positiv utvikling den senere tid, er at dette ofte finner sted i nært samarbeid med lokale myndigheter. Det finnes en rekke eksempler på organisasjoner som iverksetter nyskapende og innovative tiltak som senere blir innarbeidet i nasjonale planer og strategier.

Særlig i land rammet av krise og konflikt hvor myndighetene har liten kapasitet til å sikre utdanning til barn og unge, vil sivil samfunn kunne spille en avgjørende rolle for å sikre et utdanningsstilbud. Flyktningshjelpen og Redd Barna er

blant organisasjonene som har funnet innovative og fleksible løsninger på disse utfordringene. Selv om en ikke alltid kan finne ideelle løsninger, er verdien stor av tilgang til og kontinuitet i undervisningen, eller rett og slett bare å ha et trygt sted å leke sammen.

Redd Barna er i dag den største partneren innen utdanning i humanitære kriser blant de norske frivillige organisasjonene. Som et ledd i arbeidet med å styrke Norges innsats for utdanning i kriser er det inngått en treårig rammeavtale med Redd Barna om beskyttelse av barn og styrking av skolegang i humanitære kriser. Hovedformålet med avtalen er å bidra til at barn som er rammet av kriser har tilgang til kvalitetsutdanning under og like etter kriser. Støtten bidrar også til at Redd Barna kan ha lederskap sammen med UNICEF i utdanningsklyngen i humanitære kriser.

Organisasjoner som har sterk lokal forankring, er ofte flinke til å støtte opp under foreldres engasjement for utdanning. Erfaringer viser at gjennom å involvere sivil samfunn og foreldregrupper i utdanning, oppnår man høyere deltakelse og større engasjement, slik at det stilles større krav til myndighetene. Sivilt samfunn kan derfor bidra til at myndigheter ivaretar sitt ansvar. I tillegg kan krav fra sivil samfunn om åpenhet rundt budsjettildelinger på nasjonalt og lokalt nivå, bidra til å motvirke korrupsjon.

Frivillige organisasjoner kan også bidra til et godt utdanningsstilbud gjennom at andre aktiviteter organiseres i tilknytning til skolen, som for eksempel uformell opplæring innen helse, menneskerettigheter, seksualundervisning og yrkesutdanning, eller lek og idrett. Slike aktiviteter bidrar til at flere barn begynner på skolen og går på skolen i flere år. Et eksempel er organisasjonen Right to Play, som i samarbeid med utdanningsmyndighetene i flere land har lek og sport som innfallsvinkel til bevisstgjøring og opplæring om temaer som er relevante for nasjonale skoleplaner. Et annet eksempel er Norges Idrettsforbund, som bruker idrett som verktøy for å utvikle sosiale ferdigheter, kunnskap om rettigheter, evne til selvstendige valg og en sunn livsstil.

Det er imidlertid viktig at frivillige organisasjoner bidrar til å styrke nasjonale strukturer og ikke bidrar til å bygge opp parallelle systemer.

Norske frivillige organisasjoner arbeider gjennom lokale partnere bl.a. med tjenestelevering, og som pådrivere på utdanningsfeltet. Flere av organisasjonene har høy kompetanse og lang erfaring. Mange har vært aktive i kampanjer for å fremme FNs tusenårsmål og *Utdanning for alle*.

Boks 5.5 Eksempler på innsats gjennom frivillige organisasjoner

Karamajongfolket i Uganda har i liten grad hatt tilbud om skolegang. I 1998 hadde kun 12 prosent av befolkningen i Karamoja-regionen grunnleggende lese- og skriveferdigheter. Lokalsamfunnet var skeptisk til den offentlige skolen og en undervisning som ble oppfattet som lite relevant. I samarbeid med en rekke organisasjoner har *Redd Barna* bidratt til å gi barn og unge i nomaderegionen et fleksibelt og alternativt utdanningstilbud. Undervisningen har ført til at 265 000 barn har fått gå på skolen siden starten i 1998. Læringsutbyttet for barna viser seg å ligge over gjennomsnittet i Uganda. Ugandas myndigheter har inkludert modellen i sin nye utdanningslov.

Strømmestiftelsens hurtigskoler ble etablert for å hjelpe sårbare stater i Sahel til å nå FNs tusenårsmål på utdanning. Hurtigskolene startet i Mali i 2004 og i Niger og Burkina Faso i 2006. Målgruppen for hurtigskolene er barn som har vært tvunget til å slutte i grunnskolen, eller som aldri har fått muligheten til å begynne. I perioden 2009 til 2013 fikk nesten 89 000 barn undervisning gjennom hurtigskoler i de tre landene. Av disse barna er minst 80 prosent overført til ordinære skoler i Mali og Niger. I Burkina Faso er tallene noe lavere. Andelen som fullfører ordinær skole, er høyere for dem som kommer fra hurtigskoler, enn for dem som kun har gått på ordinær skole. Denne elevgruppen skårer også høyere på læringstester. Myndighetene i de respektive landene har nå integrert hurtigskoler i sine nasjonale utdanningsplaner. Programmene er støttet av Norge.

målene. De utgjør en viktig kanal for norsk støtte til utdanning. Rundt 25 prosent av Norges bilaterale bistand til utdanning gikk i 2013 gjennom frivillige organisasjoner, både til langsiktige utdanningsprogrammer og til tiltak i kriserammede land.

Regjeringen vil:

- Styrke innovativt arbeid gjennom norske, internasjonale og lokale frivillige organisasjoner på utdanningsfeltet, spesielt på kvalitetsområdet og i humanitære krisesituasjoner.

- Styrke bidrag til tjenestelevering av utdanning gjennom frivillige organisasjoner for å sikre at alle får utdanning av god kvalitet. Jenter, sårbare grupper, land i krise og andre sårbare stater vil være særlig prioritert.

5.7 Bilateralt samarbeid

Norge har erfaring fra bilateralt samarbeid og sektorprogram på utdanning i flere land. Andelen bilateral støtte er redusert i de senere år, men vi har fortsatt erfaringer og sterke norske fagmiljøer å bygge videre på.

På landnivå vil man med utgangspunkt i behov for konsentrasjon av norsk bistand, norsk tilstedeværelse og situasjonen lokalt, alltid vurdere direkte bilateralt samarbeid opp mot satsing f.eks. gjennom multilaterale organisasjoner. Der det er hensiktsmessig kanaliseres norsk støtte gjennom frivillige organisasjoner. I noen tilfeller vil man benytte flere kanaler i samme land.

Multilateral innsats vil kunne lette forvaltningen, styrke samordningen og effektivisere bistanden. Samtidig er det viktig å ta vare på de fordelene et bilateralt samarbeid gir i form av nærere kontakt med faglige og politiske nettverk i mottakerland, læring gjennom egen direkte innsats, mer kunnskap om kultur og folk, og ikke minst i form av tydeligere norsk «stempel» på samarbeidet. Norges merverdi skal vurderes nøye i de enkelte land.

I de land vi velger å satse bilateralt, skal dette skje i partnerskap med landets myndigheter og andre bidragsytere, multilaterale, private og offentlige. At nasjonale myndigheter har satt utdanning høyere opp på dagsorden og økt tildelingene over sitt budsjett, vil vi se som et godt utgangspunkt for et partnerskap. Vi skal sikre

Figur 5.2 Skolehverdag i Malawi.

Foto: Jan Håkon Olsson

Tabell 5.2 Norsk bistand¹ til utdanning fordelt på mottakerland, 2013 (Millioner kroner)

Mottakerland	Totalt
Uganda	73
Syria	66
Somalia	56
Madagaskar	47
Burundi	42
Afghanistan	38
Sør-Sudan	37
Palestina	35
Nepal	33
Etiopia	24
Totalt, ti største mottakerland	451

¹ Inkluderer bistand til enkeltland kanalisert gjennom multilaterale organisasjoner og andre

overføringsverdi og dele av de erfaringene vi gjør oss gjennom vår bilaterale innsats.

Fra norsk side vil en prioritere støtte til noen få utvalgte land, som viser politisk vilje og lederskap til å vektlegge utdanning og yrkesopplæring i nasjonale planer og budsjetter, og spesielt land som prøver å nå fattige og sårbare grupper av barn og ungdom. Samtidig vil vi vektlegge myndighetenes vilje til å tilrettelegge for et verdiskapende næringsliv. Støtte skal gis i samsvar med nasjonale planer og prosedyrer, slik at landene styrker sin kapasitet til å gjøre egne strategiske og langsiktige valg. Vi skal søke å påvirke slik at innsatsen rettes mot de områdene og gruppene hvor problemene er størst. Det vil bli lagt vekt på at norsk utdanningsbistand ikke kommer som erstatning for landenes egen innsats på utdanningssektoren, men støtter oppunder egen innsats. I land i krise og konflikt og andre sårbare stater hvor vi skal nå sårbare grupper, vil vi bruke de mest egnete kanaler i hvert tilfelle.

Uavhengig av kanal, skal våre ambassader aktivt følge opp aktiviteter på landnivå hvor Norge er involvert. Resultater skal synliggjøres. Norge skal videre bidra til koordinering av internasjonal utdanningsinnsats på landnivå i fokusland.

Mange afrikanske land har sakkert akterut sammenlignet med den globale fremgangen på utdanningsområdet. Afrika sør for Sahara vil der-

Boks 5.6 Malawi

Malawi er et av de landene som har lidd mest under den globale reduksjonen av bistand til utdanning, men landet har en fungerende givergruppe som har regulære møter med myndighetene.¹

Verdensbanken, Tyskland, GPE, Storbritannia og UNICEF inngikk i 2010 avtaler om samfinansiering av sektorprogrammet for utdanning. Verdensbanken har hatt ansvaret for forvaltningen av bidraget fra GPE og av Verdenbank-midler. Videre finansiering av utdanningsprogrammet er uklar. Tyskland har uttrykt et ønske om å konsolidere sin portefølje og styrke innsatsen på kvalitet og lærerutdanning. Storbritannia har et større program med støtte til jenters utdanning, men vurderer å konsentrere seg om høyere utdanning. Hovedvekten av støtten fra Verdensbanken, Japan og Den afrikanske utviklingsbanken går til høyere utdanning. UNICEF, WFP og UNFPA arbeider innen grunnutdanning i utvalgte distrikter. Det er stort behov for en mer helhetlig satsning og bedre koordinering og her kan Norge eventuelt bidra.

¹ GMR 2013/4

for prioriteres høyt i den norske utdanningsinnsatsingen. Det kan imidlertid være aktuelt å prioritere lavinntektsland også i andre regioner.

Basert på kriteriene om sterkt nasjonalt eierskap til utdanningssektoren og prioritering av de svakeste gruppene og yrkesopplæring, vil det bli identifisert en mindre gruppe av pilotland der Norge skal satse sterkt, også bilateralt, på utdanningsbistand. Innsatsen skal inkludere støtte til kapasitetsbygging og systemutvikling. Den norske satsingen skal være ambisiøs og også berøre politikkområder som påvirker og påvirkes av utdanning. I disse pilotlandene vil det bli satt inn ekstra ressurser for å nå definerte mål på utdanningssektoren. Konkret resultatmåling vil bli vektlagt. Flere partnere kan inngå i satsingen; myndigheter, multilaterale organisasjoner, sivilt samfunn og privat sektor. Norsk kompetanse skal mobiliseres der dette er hensiktsmessig. Det er et mål å igangsette denne programvirksomheten i 2015.

Regjeringen vil:

- Innrette bilateralt samarbeid på en måte som sikrer synergi med andre satsinger, ivaretar mottakerlandets ansvar og som er i samsvar med prinsipper for bistandseffektivitet.
 - Arbeide for at det utvikles effektive samarbeidsordninger på landnivå og vil vurdere å ta på seg koordineringsansvar for Global Partnership for Education i enkelte fokusland.
- Igangsette en særlig utdanningssatsing i en begrenset gruppe pilotland som skal velges ut fra kriterier om sterk nasjonal innsats på utdanningsområdet og prioritering av utsatte og sårbare grupper.
 - Bidra i pilotlandene til at alle får tilbud om og fullfører grunnskole og at flest mulig, særlig jenter, fullfører videregående opplæring og at undervisningen er relevant for arbeidsmarkedet og er av god kvalitet.

6 Fremtidsperspektiv

- Utdanning er ingen garanti for et samfunns politiske, sosiale og økonomiske bærekraft. Vi har imidlertid ingen eksempler på at samfunn avskaffer fattigdom, fremmer næringsutvikling, forebygger konflikt og sikrer befolkningen god helse dersom det ikke satses på utdanning.
- Regjeringen har lagt til grunn i denne meldingen at kunnskap ikke bare er et individuelt og nasjonalt gode, men også et globalt fellesgode. Vi vil alle høste frukter av at alle sikres relevant læring slik at vi sammen kan bidra bedre til sysselsetting, verdiskapning, global helse, demokrati, beskyttelse av menneskerettighetene og konfliktforebygging.
- Det er svært alvorlig at satsingen på utdanning har stagnert i internasjonalt utviklingssamarbeid. Likeledes er det bekymringsfullt at man ikke når godt nok frem til mange utsatte grupper: jenter, minoriteter, barn med nedsatt funksjonsevne og barn som er ofre for kriser og konflikt. Dette er et alvorlig hinder i kampen mot fattigdom og diskriminering.
- Regjeringen forplikter seg i denne meldingen til å være en pådriver for at utdanning prioriteres høyt i alle utviklingsland og i det internasjonale utviklingssamarbeidet, både politisk og finansielt. Som en naturlig følge av dette skal utdanning igjen få en helt sentral plass i vårt eget utviklingssamarbeid med land i sør. I meldingen er det redegjort for hvilke målgrupper som skal prioriteres og hvorfor. Det er slått fast at den norske innsatsen ikke skal komme til erstatning for landenes eget ansvar for egen utvikling. Likeledes inneholder meldingen en gjennomgang av hvilke virkemidler vi kan bruke i utdanningssatsingen for å oppnå de beste resultatene. Ikke minst gir ny teknologi oss handlingsrom for å nå mål bedre og raskere enn det som var mulig tidligere. Noen resultater skal vi oppnå raskt, mens andre som krever strukturelle endringer og utvikling av nye metoder, skal vi ha lengre perspektiv på.
- Visjonen er at alle barn og unge, uansett hvor de bor i verden, skal sikres utdanning. Men ambisjonene går lengre enn dette. Vi ønsker at alle skal få *relevant og god* utdanning og opplæring. Regjeringen vektlegger derfor også behovet for å sikre *kvalitet* i utdanningstilbudene og at denne skal kunne måles. Den norske innsatsen har som mål å bidra til at det blir en kortere vei fra utdanning og opplæring til sysselsetting og økonomisk utvikling.
- Våre partnere i utdanningssatsingen er først og fremst mottakerne, dvs. barn og unge, i tillegg til voksne som har falt utenfor. Vi skal stå sammen med myndigheter i mottakerlandene, multilaterale organisasjoner, andre giverland, frivillige organisasjoner og med næringsliv og privat sektor. Våre målsettinger skal realiseres i et felles løft.
- Denne melding er starten på en stor og strategisk satsing. Regjeringen vil med dette invitere til dialog og samarbeid med et bredt lag av det norske samfunn i det videre arbeidet.

Utenriksdepartementet

t i l r å r :

Tilråding fra Utenriksdepartementet 13. juni 2014 om Utdanning for utvikling blir sendt Stortinget.

Offentlige institusjoner kan bestille flere
eksemplarer fra:
Departementenes sikkerhets- og serviceorganisasjon
Internett: www.publikasjoner.dep.no
E-post: publikasjonsbestilling@dss.dep.no
Telefon: 22 24 20 00

Opplysninger om abonnement, løssalg og
pris får man hos:
Fagbokforlaget
Postboks 6050, Postterminalen
5892 Bergen
E-post: offpub@fagbokforlaget.no
Telefon: 55 38 66 00
Faks: 55 38 66 01
www.fagbokforlaget.no/offpub

Publikasjonen er også tilgjengelig på
www.regjeringen.no

Omslagsillustrasjon: Worldreader.

Trykk: 07 Oslo AS – 06/2014

